

การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม
กรณีศึกษาชุมชนท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร

โดย

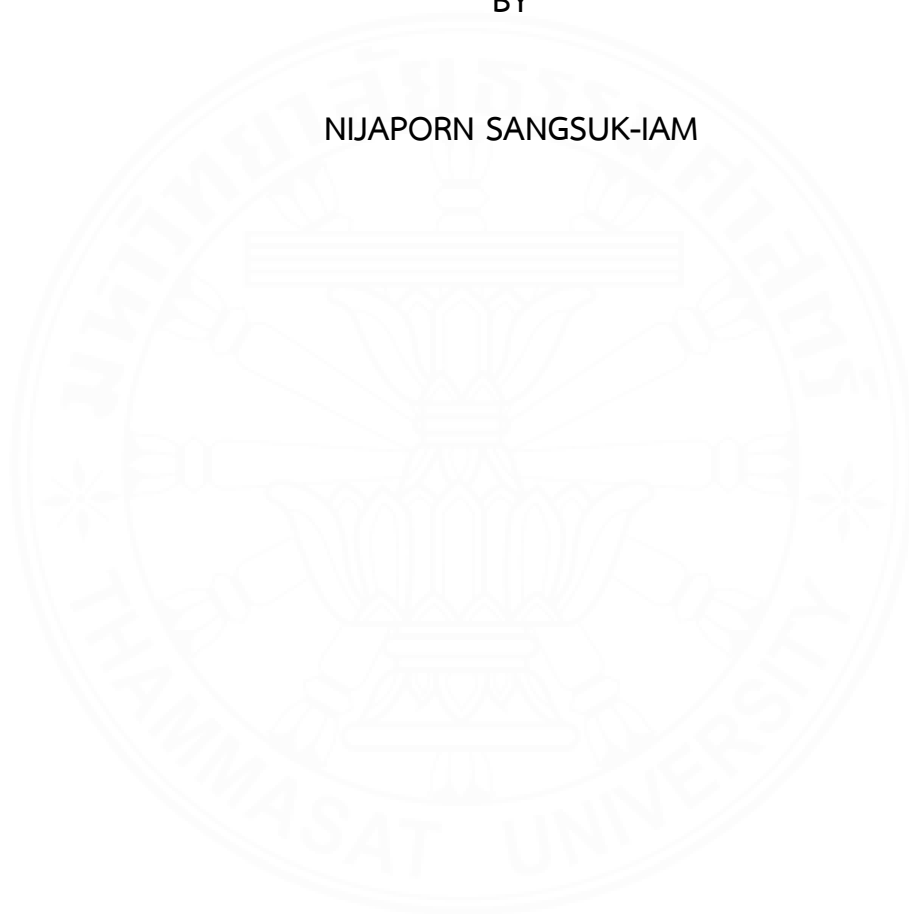
นิจพร แสงสุขเอี่ยม

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต
ภาควิชานโยบายสังคม การพัฒนาสังคม และการพัฒนาชุมชน
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2565

COMMUNITY TOURISM PROMOTION BY SOCIAL ENTERPRISE
THE CASE STUDY OF THA CHALOM COMMUNITY,
SAMUTSAKHON

BY

NIJAPORN SANGSUK-IAM

A MINOR THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF MASTER OF
SCIENCE IN COMMUNITY DEVELOPMENT
DEPARTMENT OF COMMUNITY DEVELOPMENT
FACULTY OF SOCIAL ADMINISTRATION
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2022

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

สารนิพนธ์

ของ

นิจพร แสงสุขเอี่ยม

เรื่อง

การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม
กรณีศึกษาชุมชนท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร

ได้รับการตรวจสอบอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2566

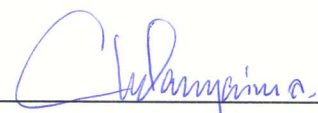
ประธานกรรมการสอบสารนิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นหทัย หนูนวล)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา รอดแก้ว)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ชลาชนานาวิน)

หัวข้อสารนิพนธ์	การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม
ชื่อผู้เขียน	กรณีศึกษาชุมชนท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร
ชื่อปริญญา	นิจอพร แสงสุขเอี่ยม
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
ปีการศึกษา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา รอดแก้ว
	2565

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม กรณีศึกษาชุมชนท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งผู้ให้สัมภาษณ์เป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มผู้บริหารบริษัท กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน และกลุ่มคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ในด้านการบริหารองค์กรเพื่อสังคม บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองมีการวางแผนและติดตามผลการดำเนินงาน การบริหารงบประมาณ และการจัดการบุคลากร โดยใช้รูปแบบการบริหารงานแบบธุรกิจเอกชน ซึ่งมีการจัดองค์กรและสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีนักพัฒนาโครงการเป็นผู้ปฏิบัติงานหลัก และมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ เนื่องจากบริษัทได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมแบบไม่ประสงค์จะแบ่งปันผลกำไรให้กับผู้ถือหุ้น ในการบริหารงานจึงมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก มากกว่าการมุ่งผลกำไรสู่บริษัท เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความร่วมมือจากคนในชุมชน และภาคีเครือข่ายในการบริหารบุคคล ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ปฏิบัติงานผู้เกี่ยวข้องในด้านคุณค่าทางจิตใจ จากการทำประโยชน์ให้สังคม ควบคู่ไปกับการสร้างประโยชน์ด้านอื่นๆ

ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว บริษัทเห็นศักยภาพของพื้นที่ชุมชนท่าฉลอม ได้มีการสนับสนุนให้เกิดการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตในพื้นที่เพิ่มเติม และนำฐานทรัพยากรมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ในช่วงเวลาที่ผ่านมา แม้ว่าจะเกิดการหยุดชะงักของการท่องเที่ยว เนื่องจากภาวะโควิด 2019 แต่ทางบริษัทก็ได้กลับมาเริ่มทำการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อหลังจากภาวะดังกล่าวคลี่คลายลง โดยที่ผ่านมาได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวกว่า 60 กิจกรรม แบ่งออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมเพื่อรับฟังความเห็น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ

คนในชุมชน การให้บริการชุมชนและนักท่องเที่ยว กิจกรรมด้านการศึกษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ กิจกรรมด้านการพัฒนาพื้นที่ กิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากรในชุมชน กิจกรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด และกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวดังกล่าวสอดคล้องกับกลยุทธ์การท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน เนื่องจากให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม มีการจัดการด้านการตลาดที่มีประสิทธิภาพ และคำนึงถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวในแง่ของการถอดบทเรียนพบว่า ผลที่เกิดจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีให้กับชุมชน ผู้ปฏิบัติงาน อาสาสมัคร และคนในชุมชนเห็นว่าผลที่ได้ดีกว่าที่คาดการณ์ไว้ แต่ผู้บริหารยังคาดหวังว่าจะสามารถนำรูปแบบของชุมชนท่าฉลอม ไปสร้างความเปลี่ยนแปลงในวงกว้างในพื้นที่อื่น ส่งผลต่อการพัฒนาจังหวัดต่อไป

คำสำคัญ: การส่งเสริมการท่องเที่ยว, วิสาหกิจเพื่อสังคม, ชุมชนท่าฉลอม, สมุทรสาครพัฒนาเมือง

Minor Thesis Title	Community Tourism Promotion by Social Enterprise, the Case Study of Tha Chalom Community, Samutsakhon
Author	Nijaporn Sangsuk-iam
Degree	Master of Science in Community Development
Major Field/Faculty/University	Department of Community Development Social Administration Thammasat University
Minor Thesis Advisor	Assistant professor Kanchana Rodkaew, Ph.D.
Academic Year	2022

ABSTRACT

This study aims to investigate the promotion of community tourism by social enterprise using a qualitative research approach. The research involves document analysis from various media sources, and in-depth interviews with three distinct groups: company executives, operational staff, and community members involved in tourism-related activities. The findings reveal that Organizational Management of Samut Sakhon City Development Company, a registered social enterprise that does not seek to distribute profits to shareholders, emphasizes community benefits in its management approach. The company focuses on planning, monitoring, budget management, and personnel management using a private sector business model. Clear organizational structures and command lines are established, a company executive conducts and oversees the project with a project developer as the primary operational force. The company's primary goal is to benefit the community rather than maximize corporate profits, fostering collaboration within the community and network alliances. Regarding personnel management, the company places significant importance on motivating its employees and those involved in the community by emphasizing the value of social contribution. This is achieved through a dual approach of benefiting the community and creating other advantages.

In the realm of tourism promotion, the company recognized the potential of Tha Chalom community. It supported research on local arts, culture, and lifestyles, utilizing available resources for comprehensive tourism development. Despite a temporary halt in tourism due to the COVID-19 pandemic, in recent times, as the pandemic's effects have diminished, the company resumed its efforts to promote tourism, conducting more than 60 activities across nine categories, including community engagement, community and tourist services, Arts/Culture research and preservation, area development, environmental conservation, community personnel development, community tourism development, public relations, and social welfare. These efforts align with the community tourism strategy, aiming to benefit the community by fostering participation, efficient marketing, and considering tourism's impact. From extracting lesson, the outcomes of the tourism promotion efforts have brought positive changes to the Tha Chalom community, surpassing initial expectations of staff and community. Company executives aspire to replicate the Tha Chalom community model in broader areas, contributing to the future development of the province.

Keyword: Tourism Promotion, Social Enterprise, Tha Chalom community, Samut Sakhon City Development Company

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม กรณีศึกษา ชุมชนท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร” สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน

ผู้เขียนขอขอบคุณ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา รอดแก้ว ที่กรุณาให้ความรู้ และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ในทุกขั้นตอน นับตั้งแต่เริ่มวางแผน ลงมือศึกษา และเขียนเป็นสารนิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นหทัย หนูนวล ประธานกรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่สละเวลาในการอ่าน และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ในการพัฒนาสารนิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ชลายนนาวิน คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณาจารย์ประจำหลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต ได้แก่ รองศาสตราจารย์ กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพรรณ นฤภัทร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รมรงค์ จันใด ที่ได้ให้ความรู้ ให้แนวคิด และสร้างประสบการณ์ในด้านการพัฒนาชุมชน และขอขอบคุณ คุณปิยภัทร คุณเจริญ หัวหน้างานทั่วไป และเจ้าหน้าที่หลักสูตรพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยให้การศึกษาสำเร็จลงด้วยดี

ขอขอบคุณบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง และชาวชุมชนท่าฉลอมที่ให้ข้อมูลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ต่อการจัดทำสารนิพนธ์

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมชั้นเรียน ที่คอยสนับสนุน ให้การเรียน และการทำสารนิพนธ์ ผ่านพ้นไปอย่างมีความสุข และนักศึกษารุ่นพี่ ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และพร้อมที่จะช่วยเหลืออย่างเต็มที่

ขอขอบคุณครอบครัว มิตรสหาย ที่ให้ความเข้าใจ สนับสนุน และเป็นกำลังใจในการศึกษา และจัดทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้ ขอขอบคุณ อาจารย์ วิทยากร ทุกท่านที่ได้เคยให้ความรู้ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และท่านอื่นๆ ที่อาจไม่ได้เอ่ยถึงในครั้งนี้

ด้วยความระลึกถึง และขอบคุณจากใจ

นิจพร แสงสุขเอี่ยม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	5
1.3 วิธีการศึกษา	5
1.4 ขอบเขตในการศึกษา	6
1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา	6
1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่	6
1.4.3 ขอบเขตด้านเวลา	6
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ	6
1.6 นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดการถอดบทเรียน	8
2.1.1 ความหมายของการถอดบทเรียน	8
2.1.2 ความสำคัญของการถอดบทเรียน	9

2.1.3 กระบวนการถอดบทเรียน	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กร	11
2.2.1 การบริหารองค์กร	11
2.2.2 การบริหารองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสังคม	13
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบริษัทพัฒนาเมือง	15
2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเมือง	15
2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับบริษัทพัฒนาเมือง	17
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม	19
2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับกิจการเพื่อสังคมหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม (SE: Social Enterprise)	19
2.4.2 วิสาหกิจเพื่อสังคมในต่างประเทศ	21
2.4.3 ความแตกต่างระหว่างวิสาหกิจเพื่อสังคมกับองค์กรในรูปแบบอื่น	22
2.4.4 ลักษณะของวิสาหกิจเพื่อสังคม	23
2.4.5 กฎหมาย มาตรการ ที่เกี่ยวข้อง กับวิสาหกิจเพื่อสังคม และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง	24
2.4.6 องค์กรที่เกี่ยวข้อง	26
2.4.6.1 คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม	26
2.4.6.2 สมาคมธุรกิจเพื่อสังคม	26
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	27
2.5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	27
2.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน	28
2.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน	29
2.5.3.1 กลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยยกระดับการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์ ต่อชุมชน	30
2.5.4 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	33
2.5.5 แนวคิดเรื่องผลกระทบในเชิงลบจากการท่องเที่ยว	34
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์กรพัฒนาเมือง	37
2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม	37
2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	38

2.7 กรอบแนวความคิดในการวิจัย	39
2.7.1 สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	39
2.7.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	41
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	43
3.1 การเลือกพื้นที่ และกรณีศึกษา	43
3.2 วิธีการศึกษา	44
3.3 ผู้ให้ข้อมูล	44
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	45
3.4.1 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง	45
3.4.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริม การท่องเที่ยวชุมชน	45
3.4.3 แบบสัมภาษณ์สำหรับคนในชุมชน	46
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	47
3.6 การนำเสนอผลงาน	48
บทที่ 4 ผลการศึกษา	49
4.1 การบริหารองค์กรเพื่อสังคม	50
4.1.1 การวางแผนและติดตามผล	50
4.1.2 การจัดการบุคลากร อาสาสมัคร และผู้สนับสนุน	51
4.1.3 การบริหารงบประมาณ	54
4.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยว	55
4.2.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนท่าฉลอม	55
4.2.1.1 ที่ตั้งและการเดินทาง	55
4.2.1.2 ด้านประชากร	57
4.2.1.3 ด้านเศรษฐกิจ	57
4.2.1.4 ด้านประวัติศาสตร์	57
4.2.1.5 ด้านการท่องเที่ยว	58

4.2.2 การนำฐานทรัพยากรมาใช้ในการท่องเที่ยว	58
4.2.3 การจัดกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว	61
4.3 การท่องเที่ยวชุมชน	73
4.3.1 การมีส่วนร่วม	73
4.3.2 การจัดการด้านการส่งเสริมการตลาด	74
4.3.3 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว	77
4.4 ด้านการถอดบทเรียน	79
4.4.1 ความสำเร็จที่คาดหวัง	81
4.4.2 สิ่งที่เกิดขึ้นจริง	81
4.4.3 สาเหตุของความแตกต่าง	82
4.4.4 การแก้ไขปรับปรุง และพัฒนา	83
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	86
5.1 สรุปผลการศึกษา	86
5.1.1 ด้านการบริหารองค์กรเพื่อสังคม	86
5.1.2 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	87
5.1.3 ด้านการท่องเที่ยวชุมชน	87
5.1.4 ด้านการถอดบทเรียน	88
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	88
5.2.1 ด้านการบริหารองค์กรเพื่อสังคม	88
5.2.2 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	91
5.2.3 ด้านการท่องเที่ยวชุมชน	93
5.2.4 ด้านการถอดบทเรียน	95
5.3 ข้อเสนอแนะ	95
5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้	96
5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	98
รายการอ้างอิง	99

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก โครงสร้างการบริหารงานของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง	105
ภาคผนวก ข ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล	106
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	107
ภาคผนวก ง ภาพกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง	122

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	สรุปแนวคิดเกี่ยวกับองค์การพัฒนาเมืองจากรายงานการศึกษาของรัฐสภา ฉบับต่างๆ	16
2.2	สรุปการนำแนวคิดมาใช้ในการทำวิจัย	39
3.1	ความสัมพันธ์ระหว่างกรอบแนวคิดและคำถามในแบบสัมภาษณ์แยกตาม ผู้ให้ข้อมูล	47
4.1	สถานที่ท่องเที่ยว บ้านและโรงเรียนเก่า ในเขตพื้นที่ชุมชนท่าฉลอม	56
4.2	กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563	63
4.3	กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2565 ถึงปัจจุบัน	71
4.2	กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563	63
4.2	กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563	63

สารบัญภาพ

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงขั้นตอนของกระบวนการบริหาร POSDCoRB	13
2.2 เครือข่ายกิจการพัฒนาเมืองในปัจจุบัน	18
2.3 ความแตกต่างของวิสาหกิจเพื่อสังคมเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบองค์กรทางสังคมอื่นๆ	22
2.4 องค์ประกอบของกลยุทธ์เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน	31
2.5 กรอบแนวความคิดในการวิจัย	42
4.1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม	51
4.2 ภาพแผนที่ท่องเที่ยวท่าฉลอม	40
4.3 ภาพตัวอย่างจากคลิปวิดีโอส่งเสริมการท่องเที่ยวท่าฉลอม	76
4.4 ตัวอย่างหน้าเว็บส่งเสริมการท่องเที่ยวสมุทรสาคร “มาหาสมุทรสาคร”	76
4.5 รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง	85
5.1 รูปแบบองค์กรของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองเปรียบเทียบกับองค์กรรูปแบบอื่น	89
5.2 กลยุทธ์การท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ตามแนวคิดกลยุทธ์เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.)	95

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562) จากข้อมูลของการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในหลายมิติ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก จนได้ถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ให้เป็นจุดหมายหนึ่งของการพลิกโฉมประเทศไทย ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศออกเป็น 5 เป้าหมายหลัก 5 ตัวชี้วัด และ 13 หมุดหมาย โดยได้บรรจุเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ เป็นจุดหมายที่ 2 ของแผนฯ โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย ให้เป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม และการบริการคุณภาพสูงอื่นๆ เพิ่มการพึ่งพานักท่องเที่ยวในประเทศ และกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจสู่พื้นที่ ด้วยการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

องค์การบริหารพื้นที่พิเศษ (2566) จากความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้ภาครัฐได้จัดตั้งหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ขึ้น เพื่อช่วยในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาที่กำหนดไว้ นอกจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (Ministry of Tourism and Sport) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (Tourism Authority of Thailand: TAT) ซึ่งมีภารกิจหลักในการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเน้นให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวต่างชาติแล้ว ยังได้มีการจัดตั้งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ขึ้นตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการจัดตั้ง อพท. (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 โดยมีรูปแบบการบริหารงานแบบองค์การมหาชน เพื่อดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามที่ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติมอบหมาย

องค์การบริหารพื้นที่พิเศษ (2566) การท่องเที่ยวชุมชน เป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการท่องเที่ยว ที่ตอบโจทย์ด้านการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจไปสู่ชุมชนในทุกภาคส่วน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ได้กำหนดยุทธศาสตร์การยกระดับการท่องเที่ยวไทยให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน (Community-Base Tourism: CBT Thailand) โดยมีเนื้อหาหลักไม่เพียงแต่เฉพาะการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยว

ไทยเป็นที่รู้จักมากขึ้น หรือเน้นการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว แต่แผนยุทธศาสตร์ยังมีวัตถุประสงค์ในการ “ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน” ซึ่งหมายถึง การพัฒนาร่วมกันในหลายมิติ ทั้งการส่งเสริมโอกาส และเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้อย่างทั่วถึง การเชิดชูคุณค่าทางวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น และการกระตุ้นจิตสำนึกในการเห็นคุณค่าของธรรมชาติ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสิ่งที่สำคัญคือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาชุมชน และสามารถต่อยอด ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง และยั่งยืน

องค์การบริหารพื้นที่พิเศษ (2566) การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้บูรณาการการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ที่สร้างประโยชน์และความยั่งยืนให้กับท้องถิ่น ได้แก่ การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตามเกณฑ์ GSTC การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Co-Creation) การจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Community-Based Approach) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) องค์การบริหารพื้นที่พิเศษ (อพท.) ได้จัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้น โดยพิจารณาเลือกดำเนินงานในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยประกาศให้เป็นพื้นที่พิเศษ รวม 9 พื้นที่ ได้แก่

1. พื้นที่พิเศษ 1 พื้นที่คุ้มบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ
2. พื้นที่พิเศษ 2 เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี
3. พื้นที่พิเศษ 3 เมืองพัทยา และเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด
4. พื้นที่พิเศษ 4 สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร และเขตพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกด้านวัฒนธรรม สุโขทัย ตาก กำแพงเพชร พิษณุโลก
5. พื้นที่พิเศษ 5 เขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร
6. พื้นที่พิเศษ 6 เมืองเก่า่าน และเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แม่ฮ่องสอน
7. พื้นที่พิเศษ 7 เมืองโบราณอู่ทอง และเขตพัฒนาการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนกลาง สิงห์บุรี อ่างทอง อยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี
8. พื้นที่พิเศษ 8 เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง

9. พื้นที่พิเศษ 9 เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง สตูล และเขตพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่เกาะทะเลใต้

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาได้สร้างประโยชน์ให้กับแต่ละพื้นที่เป็นอย่างมาก

กรุงเทพมหานคร (2566) จากการให้สัมภาษณ์ของ นาวาอากาศเอก อธิคุณ คงมี ผู้อำนวยการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชี้ให้เห็นว่า จากแผนการสร้างชุมชนต้นแบบในปี 2564 จำนวน 284 ชุมชน มีชุมชนที่มีศักยภาพ เสนอขายแผนการท่องเที่ยวชุมชน สร้างรายได้รวมทั้งสิ้นถึง 51.9 ล้านบาท และมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษได้รับเลือกเป็นแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน 100 แห่งของโลก (Green Destinations Top 100) จำนวน 2 แห่งคือ เมืองเก่าอนัน และเมืองเก่าสุโขทัย และจังหวัดเพชรบุรี ได้รับเลือกเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร (Gastronomy)

กรุงเทพมหานคร (2566) นอกจากผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจแล้ว องค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้ทำการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment: SROI) โดยเก็บข้อมูลจากชุมชนนาร่อง 10 แห่ง พบว่าโครงการที่ดำเนินการขับเคลื่อนมาเป็นเวลานาน สามารถสร้างมูลค่าผลกระทบที่สูง เนื่องจากการลงทุนส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลตะเคียนเตี้ย จังหวัดชลบุรี องค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้ใช้งบประมาณในการลงทุนพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวรวม 5.3 ล้านบาท ในระยะเวลา 8 ปี (พ.ศ. 2556-2564) สามารถสร้างผลกระทบทางสังคมได้ 2.01 เท่า คิดเป็นเม็ดเงินกระจายในชุมชน 10.84 ล้านบาท

ถึงแม้ว่าองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งดำเนินการด้วยรูปแบบมหาชน จะสามารถดำเนินกิจกรรมการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี แต่ก็ยังมีข้อจำกัด เนื่องจากได้กำหนดพื้นที่พิเศษที่สามารถรับการส่งเสริมไว้เพียงพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพจำนวน 9 พื้นที่ ทำให้ชุมชนที่อยู่นอกพื้นที่พิเศษ ไม่มีโอกาสได้รับการส่งเสริม งบประมาณที่มีถูกจัดสรรไปใช้กับชุมชนที่ได้รับเลือกแล้วว่ามีศักยภาพ ไม่ได้กระจายลงสู่ชุมชนอื่นที่มีความต้องการอย่างทั่วถึง

ประชาชาติธุรกิจ (2561) ด้วยแนวความคิดที่ว่า หากรอการพัฒนาจากทางภาครัฐ ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องโครงสร้างการบริหารจัดการที่มีขั้นตอนมาก ต้องใช้เวลานาน และข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณที่เป็นแบบรวมศูนย์ต้องรอการจัดสรร ไม่สามารถกระจายไปสู่หลายพื้นที่อย่างทั่วถึงได้พร้อมกัน ทำให้เกิดกระแสการพัฒนาเมืองโดยคนในท้องถิ่นขึ้น ด้วยความร่วมมือกันของภาคเอกชนในพื้นที่ ที่เล็งเห็นถึงปัญหา และต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ของตนอย่างรวดเร็ว ได้จัดตั้งเป็นบริษัทพัฒนาเมือง โดยมีเป้าหมายหลักคือการแก้ไขปัญหาของเมืองนั้นๆ โดยไม่เพียงแต่รอการช่วยเหลือจากภาครัฐ โดยเฉพาะในเมืองที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีความต้องการใน

การแก้ปัญหาแบบเร่งด่วน โดยมีแนวคิดที่ว่า เมื่อแก้ปัญหาบางอย่างได้แล้ว ปัญหาอื่นๆ จะได้รับการพัฒนาและแก้ไขตามมา

ขอนแก่นพัฒนาเมือง (2559) ในปี พ.ศ. 2559 ได้มีการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเมืองภาคเอกชนขึ้น โดยมีบริษัท ขอนแก่นพัฒนาเมือง (KKT) เป็นบริษัทพัฒนาเมืองแห่งแรก โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัด พัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ โดยใช้ขนส่งมวลชนเป็นตัวนำ

ภูเก็ตพัฒนาเมือง (2561) ต่อมาได้มีการจัดตั้งบริษัท ภูเก็ตพัฒนาเมือง จำกัด (PDCT) โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาภูเก็ตให้เป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) โดยมีการพัฒนาระบบขนส่งมวลชน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สาธารณูปโภค และพลังงาน

เชียงใหม่พัฒนาเมือง (2561) จากนั้นได้มีบริษัทพัฒนาเมืองเกิดขึ้นในช่วงต่อมาอีก 12 จังหวัด และบริษัทพัฒนาเมืองที่กำลังดำเนินการใหม่อีก 4 จังหวัด

บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นหนึ่งในเครือข่ายบริษัทพัฒนาเมือง ที่มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมกิจการด้านพัฒนาสังคม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ โดยไม่ได้เลือกที่จะดำเนินโครงการด้วยการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ที่ให้ผลตอบแทนกลับสู่ผู้ถือหุ้น บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ได้มีการปรับโครงสร้างการบริหาร และจดทะเบียนเป็น วิสาหกิจเพื่อสังคม แบบไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 และได้เริ่มโครงการพัฒนาเมือง โดยผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวท่าฉลอม ขึ้นเป็นโครงการนำร่อง โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่

เชียงใหม่พัฒนาเมือง (2561) บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ได้ดำเนินโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยใช้ชุมชนท่าฉลอม เป็นพื้นที่นำร่อง ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560 ด้วยเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาในหลายๆ มิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ได้เริ่มโครงการโดยการเปิดเวทีฟังความต้องการของคนในพื้นที่ จัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาเมืองสมุทรสาคร จัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและชุมชน และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง ผลงานการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการขับเคลื่อนของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ได้ปรากฏขึ้นให้เห็นเป็นรูปธรรม จนกระทั่งเป็นที่ยอมรับจากองค์กรภายนอก เห็นได้จากการที่โครงการและผู้บริหารโครงการได้รับรางวัลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. รางวัลงานวิจัยยอดเยี่ยม จากสำนักงานส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ในโครงการสำรวจและสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวในการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร (พ.ศ. 2562)

2. ราชวัลคนดีศรีสาคร สาขาการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย จากสภาวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร ให้กับหัวหน้าโครงการพัฒนาเมืองผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พ.ศ. 2562)

3. ราชวัลกิจการต้นแบบของจังหวัดสมุทรสาคร จากสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ในโครงการพัฒนาสู่สุดยอดเอสเอ็มอีจังหวัด ปี 2563 (พ.ศ. 2563)

4. ราชวัลคนดีศรีสาคร ประเภทองค์กร สาขาส่งเสริมองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง (พ.ศ. 2564)

จากข้อมูลเบื้องต้น จะเห็นว่าการพัฒนาชุมชนผ่านการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ สามารถส่งผลดีต่อการพัฒนาในมิติต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม การสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนโดยส่วนใหญ่จะเกิดจากการสนับสนุนขององค์กรภาครัฐ ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องความคล่องตัวในการบริหารงาน และงบประมาณที่จำกัด ทำให้ไม่สามารถกระจายการพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง การที่มีองค์กรที่บริหารงานโดยภาคธุรกิจ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสังคม ได้เข้ามาทำโครงการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เห็นเป็นรูปธรรม และเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานอื่นๆ จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษา นำมาถอดบทเรียน ให้เกิดเป็นองค์ความรู้ ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในอีกรูปแบบหนึ่ง และถ่ายทอดให้องค์กรอื่น และผู้สนใจได้ศึกษา อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ของการพัฒนาในพื้นที่อื่นๆ โดยองค์กรอื่นๆ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม

1.3 วิธีการศึกษา

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ งานวิจัย บทความวิจัย บทความวิชาการ หนังสือวารสาร คู่มือการท่องเที่ยว ข้อมูลจากเว็บไซต์ บทสัมภาษณ์ ชาว

2. ศึกษาโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ชุด ตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ด้านที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม
2. ด้านที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ท่าฉลอม และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว
3. ด้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน
4. ด้านบทเรียนที่ได้รับจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาในเขตพื้นที่ ตำบลท่าฉลอม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นพื้นที่ดำเนินโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ของบริษัท สมุทรสาครพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม)

1.4.3 ขอบเขตด้านเวลา

ครอบคลุมช่วงการดำเนินโครงการ พัฒนาเมืองโดยผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลท่าฉลอม เริ่มตั้งแต่จัดตั้งบริษัท จนถึงปัจจุบัน ระหว่างปี พ.ศ. 2560-2566

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นการรวบรวมแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยองค์กรวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งบริหารงานแบบบริษัทเอกชน เพื่อเป็นองค์ความรู้ ให้ผู้สนใจสามารถใช้เป็นข้อมูลในการเรียนรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน
2. เป็นบทเรียน และเป็นองค์ความรู้ สำหรับภาคเอกชน หรือองค์กรอื่นๆ ที่ประสงค์จะมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน หรือการพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่างๆ นำไปประยุกต์ใช้

1.6 นิยามศัพท์

บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง หมายถึง วิสาหกิจเพื่อสังคม ที่จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ประเภทองค์กรแบบไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น บริหารงานโดยภาคเอกชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนา

ชุมชนท่าฉลอม หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร รวมทั้งมีอาชีพ หรือทำกิจการต่างๆ ในพื้นที่ตำบลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร

การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่นำเอาทุนชุมชนมาเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม

การส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่สนับสนุน มีบทบาทหรือกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดการภูมิทัศน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้มาท่องเที่ยว

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม กรณีศึกษา ชุมชนท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ทำการศึกษา โดยแยกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดการถอดบทเรียน
 - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กร และองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสังคม
 - 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบริษัทพัฒนาเมือง
 - 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม
 - 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน
 - 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.7 กรอบแนวคิดการศึกษา
- โดยแสดงรายละเอียดที่ได้พบจากการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดการถอดบทเรียน

2.1.1 ความหมายของการถอดบทเรียน

อุทัยทิพย์ เจียวิวรรธน์กุล (2533) ได้เขียนถึง การถอดบทเรียน (Lesson Learned) ว่าเป็นทั้งแนวคิด และเครื่องมือในการเรียนรู้ (Learning) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้ (Knowledge Management) การถอดบทเรียนเป็นการสกัดความรู้จากการทำงาน หรือจาก การจัดกิจกรรมออกมา เป็นบทเรียน หรือความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ออกมาให้สามารถ เห็นเป็นรูปธรรม และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เข้าร่วม เพื่อใช้เป็นทุนในการทำงาน เพื่อพัฒนา การทำงานให้ดียิ่งขึ้น การถอดบทเรียนสามารถทำได้ใน 3 ช่วงระยะเวลา คือ ถอดบทเรียนก่อน การดำเนินการ เป็นการเรียนรู้ก่อนที่จะเกิดข้อผิดพลาด ถอดบทเรียนระหว่างดำเนินการ เป็นการเรียนรู้ในระหว่างการทำงาน และถอดบทเรียนหลังดำเนินการ เป็นการเรียนรู้เพื่อ การดำเนินงานในครั้งต่อไป

มงคลชัย วิริยะพินิจ (2560) กล่าวว่า การจัดการความรู้ คือการได้มาซึ่งความรู้ ใหม่นั้น อาจไม่เพียงเป็นความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาหนังสือตำรา แต่ความรู้ อาจจะเป็นสิ่งที่สะสมอยู่ ในสมองคน เป็นความรู้ความสามารถและความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล

จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร (2562) ได้ให้ความหมายของการถอดบทเรียนว่า คือ การสกัด หรือกลั่นข้อมูลจากประสบการณ์ปฏิบัติที่ผ่านมา เพื่อนำมาร้อยเรียงให้เกิดเป็น “ชุดความรู้” เพื่อนำไปพัฒนาต่อ และเป็นทุนทางปัญญาขององค์กร โดยหลักการสำคัญของการถอดบทเรียน คือ อะไรที่ดีอยู่แล้ว ควรจะนำมาเป็นบทเรียนในการปฏิบัติเพื่อให้ดียิ่งกว่าเดิม เมื่อปฏิบัติในลักษณะเดียวกัน หรืออะไรที่ล้มเหลว ก็สามารถเรียนรู้จากความผิดพลาดนั้น และแก้ไขป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำ และได้ให้ความเห็นว่าความสำเร็จของการถอดบทเรียนเกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่

1. ผู้ถอดบทเรียน ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือมีส่วนร่วมกับการกิจในทุกระดับ
2. ผู้ดำเนินการถอดบทเรียน หรือเรียกว่า ผู้นำกระบวนการเรียนรู้ (Facilitator)
3. ช่วงเวลาของการถอดบทเรียน หากการถอดบทเรียนมีขึ้นในช่วงเวลาที่เสร็จภารกิจแล้วทันที จะทำให้การถอดบทเรียนมีผลต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในอนาคตได้ดี
4. คำถามของการถอดบทเรียน ซึ่งมีผลต่อคำตอบที่ได้รับในการถอดบทเรียน ในการถอดบทเรียนเริ่มจากคำถาม 4 ข้อ ได้แก่
 - 4.1 ความสำเร็จที่คาดหวัง ของโครงการหรือการปฏิบัติงาน
 - 4.2 สิ่งที่เกิดขึ้นจริง จากการปฏิบัติ
 - 4.3 ทำไมความสำเร็จที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงจึงแตกต่างกัน
 - 4.4 จะทำอะไรให้ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

2.1.2 ความสำคัญของการถอดบทเรียน

นิคม สุวพงษ์ (2565) กล่าวถึง ความสำคัญของการถอดบทเรียนว่า ถือเป็นการสรุปว่าที่ผ่านมาได้เรียนรู้อะไร เชื่อมโยงกับความรู้เดิม มีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้าง ทั้งในระดับบุคคล และระดับองค์กร องค์ความรู้ที่ได้รับจากการดำเนินงานมีอะไรบ้าง เป็นการส่งเสริมการใช้พลังปัญญา เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาวงการ

นิคม สุวพงษ์ (2565) ประโยชน์ที่ได้รับจากการถอดบทเรียน คือ การทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ หรือนวัตกรรมที่ค้นพบจากการวิเคราะห์ เชื่อมโยง กระบวนการพัฒนาต่างๆ ทั้งกระบวนการวางแผน การแก้ไขปัญหา การปฏิบัติผ่านกลไกและเครื่องมือต่างๆ โดยสามารถแบ่งออกเป็นระยะต่างๆ ได้ดังนี้

1. ประโยชน์ระยะสั้น เนื่องจากกระบวนการถอดบทเรียนเป็นกระบวนการกลุ่มเชิงสร้างสรรค์ จึงทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถเรียนรู้และปรับเปลี่ยนเทคนิคการทำงาน ทำให้มีการขับเคลื่อนการทำงานที่เป็นไปโดยสอดคล้องกัน ปรับเปลี่ยนได้ทันตามสถานการณ์ของสังคม ทำให้ผลการดำเนินงานดีขึ้น

2. ประโยชน์ระยะกลาง การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงาน ทั้งยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เมื่อได้เห็นพัฒนาการของกระบวนการทำงานที่ดีขึ้น หลังจากนำการเรียนรู้ไปปฏิบัติ

3. ประโยชน์ระยะยาว การถอดบทเรียนทำให้เข้าใจถึงปัญหา แนวทางแก้ไข และรูปแบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เกิดเป็นองค์ความรู้ที่สามารถพัฒนาให้เป็นต้นแบบการทำงานที่ดี หรือระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการทำงานในอนาคตต่อไป

2.1.3 กระบวนการถอดบทเรียน

นิคม สุวพงษ์ (2565) กระบวนการถอดบทเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการถอดบทเรียน ผู้ถอดบทเรียนต้องมีความรู้และความเข้าใจในการถอดบทเรียน และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบทเรียนที่ต้องการถอด โดยขั้นตอนการเตรียมการประกอบด้วย การสร้างทีมงานถอดบทเรียนที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะที่จำเป็น มีความเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าทีม ผู้อำนวยการ ผู้จัดบันทึก ผู้ประสานงาน การสร้างความเข้าใจให้ตรงกันในด้านวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน เทคนิคที่ใช้ในการถอดบทเรียน บทบาทหน้าที่ ที่ทำให้เกิดความร่วมมือและประสานงานกันอย่างดี

2. ออกแบบและวางแผน ประกอบด้วย การกำหนดหัวข้อกิจกรรมที่ต้องการถอดบทเรียน วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีการถอดบทเรียน ประเด็นคำถาม ขั้นตอนวิธีการต่างๆ ระยะเวลาการดำเนินงาน งบประมาณ และเครื่องมือต่างๆ เพื่อให้การทำงานราบรื่น

3. ดำเนินการถอดบทเรียน เป็นการดำเนินการตามแผนการที่วางไว้ ในการถอดบทเรียนแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

3.1 การสร้างบรรยากาศในการถอดบทเรียน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมมีบรรยากาศเป็นมิตร ผ่อนคลาย พร้อมทั้งจะเปิดใจ และเข้าร่วมกระบวนการ

3.2 การกำหนดกติกาแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้การถอดบทเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น ให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา และทำความเข้าใจร่วมกัน เช่น วิธีการถอดบทเรียน การระดมความคิดเห็น เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไม่ก่อให้เกิดการโต้เถียง ทะเลาะวิวาท และให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจประเด็นสำคัญต่างๆ เช่น วัตถุประสงค์ บทบาทหน้าที่ของผู้ร่วมถอดบทเรียน

3.3 ดำเนินการถอดบทเรียน โดยสกัดความรู้จากผู้เข้าร่วมถอดบทเรียน โดยประเด็นต่างๆ เช่น ประสพการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียน วิเคราะห์ผลการปฏิบัติงาน เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผลการปฏิบัติงานจริงกับเป้าหมาย วิเคราะห์อุปสรรคหรือปัญหาที่เกิดขึ้น วิธีการปฏิบัติและผลการปฏิบัติงานที่ทำได้ดี ข้อเสนอแนะในสิ่งที่น่าจะ

ทำให้ดีขึ้น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา และการประเมินความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

4. สื่อสาร องค์ความรู้ และผลการถอดบทเรียน นำบันทึกที่ได้จากการถอดบทเรียน มารวบรวม ถอดความ และกลั่นกรองออกมาเป็นผลการถอดบทเรียน โดยเล่าถึงความเป็นมา ความสำคัญ วิธีการที่ใช้ เนื้อหาที่ได้รับ และสรุปผลการถอดบทเรียน ออกมาเป็นรายงาน

5. ติดตามผลการนำบทเรียนไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้การถอดบทเรียนเกิดประสิทธิผลมากขึ้น ควรมีการดำเนินงานเพื่อติดตามว่ามีการนำบทเรียนดังกล่าวไปใช้ประโยชน์มากน้อยเพียงไร

จากแนวคิดเรื่องการถอดบทเรียน แสดงให้เห็นว่าการถอดบทเรียนเป็นเครื่องมือและกระบวนการที่สำคัญ ในการสกัดองค์ความรู้ วิธีการปฏิบัติงานจากโครงการที่ได้ดำเนินแล้ว หรือ กำลังดำเนินการ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการที่ดีขึ้น ทั้งในปัจจุบัน และในอนาคต เป็นการเรียนรู้ในหมู่ผู้ปฏิบัติ เป็นการสร้างองค์ความรู้ เพื่อยกระดับสิ่งที่ได้ปฏิบัติมาให้ดีขึ้น เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการพัฒนา ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และสามารถเป็นต้นแบบการปฏิบัติงานที่ดี และเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กร

2.2.1 การบริหารองค์กร

ภาพร (ศิริอร) ชันธหัตถ์ (2549) องค์กร หรือการที่บุคคลรวมตัวกันจัดกิจกรรมขึ้นในนามของหน่วยงาน เช่น องค์กรเพื่อประโยชน์ของสมาชิก องค์กรธุรกิจ องค์กรเพื่อสาธารณะ โดยเกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ต่างๆ กัน เช่น เพื่อหารายได้ เพื่อแก้ปัญหา หรือเพื่อประโยชน์ต่อสังคม องค์กรจำเป็นต้องมีการบริหารงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

การบริหารเป็นได้ทั้งศาสตร์และศิลปะ การบริหารงานมีพัฒนาการมาจากการบริหารหรือการปกครองแบบทหาร ใช้คำสั่งเด็ดขาด ต่อมาการบริหารองค์กรได้พัฒนามาตามลำดับ มีเครื่องมือและแนวคิดในการบริหารแตกต่างกันไป การบริหารองค์กรธุรกิจ หรือภาคเอกชน ได้มีการนำแนวคิดการบริหารงานแบบต่างๆ เข้ามาใช้ เช่นการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ ถือว่าคนเป็นเครื่องจักร การบริหารโดยหลักมนุษยสัมพันธ์ การบริหารแบบพฤติกรรมศาสตร์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม

ภาพร (ศิริอร) ชันธหัตถ์ (2549) แนวคิดเรื่องกระบวนการบริหารงาน มีผู้นำเสนอในหลายรูปแบบ ซึ่งมีแนวคิดหลักคล้ายคลึงกัน แตกต่างกันในรายละเอียดบางอย่าง ในที่นี้ได้เลือกยก กระบวนการบริหารแบบ POSDCoRB ตามแนวคิดของ ลูเธอร์ กุลิก และไลนอนอล อูวิก (Luther Gulick & Lyanall Urwick, 1973, p. 17) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 กระบวนการ ได้แก่

1. การวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนที่สำคัญซึ่งต้องอาศัยการวิเคราะห์ และคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้า และวางแผนเพื่อจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ให้สามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้
2. การจัดการองค์การ (Organizing) เป็นการกำหนดโครงสร้าง หน้าที่ ความรับผิดชอบ ของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน
3. การบริหารงานบุคคล (Staffing) บุคคลถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การ
4. การอำนวยการ (Directing) การสั่งการ และการชี้แนะแนวทางการทำงาน เป็นขั้นตอน และบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหาร รวมถึงหัวหน้างานในระดับต่างๆ องค์การ จำเป็นต้องมีระบบการสั่งการที่มีประสิทธิภาพ
5. การประสานงาน (Coordinating) การประสานงานของหน่วยงานต่างๆ ขององค์การ รวมทั้งการสื่อสารภายใน เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น
6. การรายงานผลและประชาสัมพันธ์ (Reporting) รวมถึงการรายงานผล ความคืบหน้าต่างๆ ให้ผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งบุคคลภายนอกได้รับทราบอย่างเหมาะสม
7. การบริหารงบประมาณ (Budgeting) องค์การจำเป็นต้องมีการบริหาร งบประมาณ เพื่อให้องค์การสามารถดำรงอยู่ได้

ภาพที่ 2.1

แสดงขั้นตอนของกระบวนการบริหาร POSDCoRB

ที่มา: องค์การและการจัดการ. โดย ภาพร (ศิริอร) ชันธหัตถ์, 2549.

2.2.2 การบริหารองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสังคม

มยุรี อนุมานราชชน (2544) สำหรับองค์กรเพื่อสังคม หรือองค์กรที่ไม่ได้ตั้งขึ้นมาเพื่อหวังผลกำไรกลับไปสู่เจ้าของหรือผู้ถือหุ้น ในอดีตการใช้คำว่า “บริหาร” ถือเป็นเรื่องผิด เพราะเข้าใจว่าการบริหารทำให้องค์กรถูกมองไปในเชิงธุรกิจ คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าองค์กรไม่แสวงหากำไรไม่ต้องการการบริหาร เพราะองค์กรเหล่านี้ทำงานกันแบบไม่มีเป้าหมาย

มยุรี อนุมานราชชน (2544) จนกระทั่งปัจจุบัน วิชาความรู้เรื่องการบริหารงานภาวะผู้นำ และศาสตร์การบริหารอื่นๆ ก็ยังไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อตอบสนององค์กรไม่แสวงหากำไร โดยเฉพาะ องค์ความรู้ส่วนใหญ่พัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของภาคธุรกิจ ลักษณะพิเศษหรือหัวใจหลักของการบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรยังไม่มีที่สนใจมากนัก ทั้งๆ ที่การจัดการด้านต่างๆ ขององค์กรเพื่อสังคม เช่น โครงสร้างการบริหารจัดการ กลยุทธ์การตลาด การหารายได้มาสนับสนุนการดำเนินงาน การจัดการกับความท้าทายที่เกิดขึ้นใหม่ๆ หรือการบริหารบุคลากร มีรายละเอียดและประเด็นสำคัญที่แตกต่างจากองค์กรธุรกิจ ที่ผ่านมา องค์กรไม่แสวงหากำไรบางแห่งต้องประสบปัญหา

จากเรื่องบทบาทของคณะกรรมการในองค์กร การจูงใจอาสาสมัคร การพัฒนาอาสาสมัครให้สามารถปฏิบัติงานได้ ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมสนับสนุนต่างๆ ด้วยเหตุนี้องค์กรไม่แสวงหากำไรจึงต้องการข้อมูล และองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์ที่เป็นไปตามลักษณะงาน และเน้นเรื่องที่องค์กรไม่แสวงหากำไรนั้นๆ เกี่ยวข้อง

มยุรี อนุมานราชชน (2544) ในปี 1988 ปีเตอร์ ดรักเกอร์ และโรเบิร์ต บูฟอร์ด ได้ช่วยกันจัดทำเทปบันทึกเสียงเรื่อง “ภาวะผู้นำและการบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไร” ขึ้น เพื่อให้ผู้ฟังได้ฟังประสบการณ์และแนวความคิดจากผู้นำคนสำคัญ ที่ได้ก่อตั้งองค์กรไม่แสวงผลกำไรทั้งขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ เทปบันทึกเสียงนี้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย และสร้างความสำเร็จกับองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร โดยเฉพาะเมื่อนำไปใช้อบรมผู้ที่เกี่ยวข้อง

มยุรี อนุมานราชชน (2544) การบริหารองค์กรเพื่อสังคม นอกจากต้องใช้หลักการบริหารจัดการในส่วนต่างๆ เช่นเดียวกับองค์กรธุรกิจอื่นๆ ยังต้องให้ความสำคัญกับการบริหารคน และความสัมพันธ์ของคนในองค์กรเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ เพราะสำหรับบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรนั้น เงินเดือนและการเลื่อนตำแหน่งอาจไม่ใช่แรงจูงใจที่เพียงพอ คนในองค์กรเพื่อสังคม หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรมักจะมีความต้องการเกินกว่านั้น แม้ได้รับเงินเดือนแล้ว เขาก็ยังต้องการบรรลุความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ด้วย ซึ่งก็คือความพึงพอใจที่ได้ให้บริการแก่คนอื่น หรือทำเพื่อสังคม มิฉะนั้นแล้วเขาอาจรู้สึกไม่ดี ไม่รู้สึกละสามารถสนองความต้องการ หรือความเป็นตัวตนของตัวเองได้ หากพบว่าองค์กรไม่แสวงหากำไรไม่ได้ทำประโยชน์อะไรอย่างชัดเจนให้กับผู้อื่น

มยุรี อนุมานราชชน (2544) นอกจากนี้การบริหารองค์กรเพื่อสังคม ยังต้องคำนึงถึงบุคคลที่เป็นอาสาสมัคร ถึงแม้บุคคลเหล่านี้จะไม่ได้รับเงินเดือน แต่ก็ถือว่ามีความสำคัญในการทำงาน บางครั้งรับหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานของบริษัทที่ได้รับค่าตอบแทน และบางกรณีอาจทำหน้าที่เช่นเดียวกับผู้บริหารซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญ ยิ่งไปกว่านั้นแนวโน้มจำนวนอาสาสมัครจะมามากขึ้น เนื่องจากในสังคมมีผู้สูงอายุมากขึ้น และผู้สูงอายุจำนวนมากที่ยังมีความรู้ ความสามารถ และมีความประสงค์จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ช่วยเหลือและสนับสนุนผู้อื่น องค์กรเพื่อสังคมเป็นทางเลือกที่เหมาะสม ดังนั้นผู้บริหารองค์กรเพื่อสังคมต้องเตรียมการบริหารจัดการคนเหล่านี้

จากแนวคิดในเรื่องการบริหารจัดการ แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับทุกองค์กร โดยเฉพาะในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อสังคม สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเพิ่มเติม คือการบริหารคน ทั้งเจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร หรือผู้สนับสนุนทรัพยากร เพื่อให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนไปได้โดยเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และคงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบริษัทพัฒนาเมือง

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเมือง

พรสธร วิเชียรประดิษฐ์ (2563) กล่าวว่า องค์กรพัฒนาเมืองเป็นเครื่องมือเชิงองค์กรที่มีวัตถุประสงค์ให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างเป็นรูปธรรมและคล่องตัว ที่ผ่านมาองค์กรพัฒนาเมืองได้ถูกจัดตั้งขึ้นในหลายๆ ประเทศ เช่น สิงคโปร์ ญี่ปุ่น จีน โดยมีรูปแบบเป็นองค์กรกึ่งรัฐที่มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ รวมทั้งมีความสามารถ และความเชี่ยวชาญในการดำเนินธุรกิจด้านการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ มีทุนทรัพย์ในการดำเนินการ ซึ่งบางส่วนจากภาครัฐ และในบางกรณีรัฐยังให้อำนาจในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เพื่อนำมาใช้ในกิจการและการดำเนินงานขององค์กร และเนื่องจากองค์กรพัฒนาเมืองเหล่านี้เป็นองค์กรที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของภาครัฐ จึงสามารถรับประกันประโยชน์ต่อสาธารณะได้

ที่ผ่านมาการดำเนินงานด้านการพัฒนาเมืองในประเทศไทย ส่วนใหญ่ยังคงเป็นเพียงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบางส่วนดำเนินงานโดยหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เช่น การเคหะแห่งชาติ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ที่ผ่านมามีการศึกษาถึงความจำเป็นขององค์กรที่ทำหน้าที่พัฒนาเมืองหลายครั้ง ทั้งในการศึกษาของรัฐสภา และของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการจัดทำร่างกฎหมายที่มีการกล่าวถึงองค์กรพัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่อง

นอกจากร่างกฎหมายฉบับต่างๆ ยังได้มีการตั้งคณะกรรมการการวิสามัญขึ้นในวุฒิสภา และสภานิติบัญญัติแห่งชาติ รวมถึงคณะกรรมการการปฏิรูปในสภาพปฏิรูปแห่งชาติ เพื่อศึกษาและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเมือง รวม 4 ฉบับ ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเมืองจากรายงานการศึกษาของรัฐสภาฉบับต่างๆ

สรุปแนวคิด	ปี พ.ศ.			
	2555	2557	2558	2559
ผู้เสนอแนวคิด	คณะกรรมการการวิสามัญศึกษาการตั้งถิ่นฐานและการผังเมือง (วุฒิสภา)	คณะกรรมการการวิสามัญ ศึกษาการผังเมือง (วุฒิสภา)	คณะกรรมการการวิสามัญ ศึกษาการผังเมืองและการใช้พื้นที่ (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ)	คณะกรรมการการวิสามัญศึกษาการตั้งถิ่นฐานการผังเมือง และการพัฒนาเมือง (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ)

ตารางที่ 2.1

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเมืองจากรายงานการศึกษาของรัฐสภาฉบับต่างๆ (ต่อ)

สรุปแนวคิด	ปี พ.ศ.			
	2555	2557	2558	2559
ข้อเสนอเกี่ยวกับ องค์กรพัฒนาเมือง	ควรจัดตั้งบริษัท การพัฒนาเมือง เพื่อดำเนินโครงการ พัฒนาเมือง	ก่อตั้งบริษัท การพัฒนาเมืองเพื่อ ดำเนินการพัฒนาเมือง ใหม่ การปรับปรุงฟื้นฟู เมือง และการอนุรักษ์ เมือง	1. จัดตั้งองค์การ พัฒนาและฟื้นฟูเมือง และ/หรือ ขยาย ขอบเขต บทบาท หน้าที่ของการเคหะ แห่งชาติ และการนิคม อุตสาหกรรม แห่ง ประเทศไทย 2. ให้องค์กรท้องถิ่นที่มี ความพร้อม จัดตั้ง หน่วยงานที่มีบทบาท หน้าที่ในการ ดำเนินการให้เป็นไป ตามผังเมือง	ควรส่งเสริมให้มี การจัดตั้งองค์การหรือ บริษัทของรัฐ เพื่อ ดำเนินการพัฒนาเมือง เป็นการเฉพาะ เพื่อ ประโยชน์ และเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพ ในการดำเนินโครงการ ทางผังเมือง รวมถึง การบริหารจัดการพื้นที่ เมื่อดำเนินโครงการ แล้วเสร็จ
รายละเอียดของ องค์กรพัฒนาเมือง	1. สนับสนุนให้ เอกชนเข้าร่วมใน ลักษณะการเป็น หุ้นส่วน 2. ปฏิบัติตาม นโยบายการตั้งถิ่น ฐานและการผังเมือง โดยเคร่งครัด 3. มีอิสระทางธุรกิจ ไม่ขัดกับนโยบาย พัฒนาเชิงพื้นที่ แห่งชาติ	ผลักดันให้เกิด การจัดตั้งบริษัทโดย สำนักสนับสนุนและ พัฒนาการผังเมือง สำนักงาน คณะกรรมการนโยบาย การผังเมืองและการใช้ พื้นที่แห่งชาติ (หน่วยงานใหม่ สังกัด สำนักนายกรัฐมนตรี)	1. จัดตั้งองค์กรขึ้น มาใหม่ 2. ขยายขอบเขต หน้าที่ของรัฐวิสาหกิจ เดิม 3. ให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่มีความ พร้อม จัดตั้งหน่วยงาน ขึ้นมาพัฒนาเมือง	1. ตั้งขึ้นเป็นหน่วยงาน ใหม่ อยู่ในส่วนกลาง มีอำนาจหน้าที่ในการ พัฒนาเมืองโดยเฉพาะ 2. ยกย่องรัฐวิสาหกิจ ที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาเมือง โดยขยาย ขอบเขตความ รับผิดชอบเพื่อให้ สามารถดำเนิน โครงการพัฒนาเมืองใน รูปแบบต่างๆ ได้ 3. ตั้งขึ้นเป็นหน่วยงาน หรือวิสาหกิจภายใน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น เพื่อให้มีความ คล่องตัว

ที่มา: แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเมืองในประเทศไทย. โดย พรสธร วิเชียรประดิษฐ์, 2563.

จากตารางที่ 2.1 แสดงให้เห็นว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 คณะกรรมาธิการทั้งในรัฐสภา และสภานิติบัญญัติ ได้มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเมืองไปในทิศทางเดียวกัน คือเห็นควรให้มีการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเมืองขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างเป็นรูปธรรม และในการศึกษาแต่ละครั้ง ได้มีการเพิ่มเติมรายละเอียดแนวคิดขององค์กรเพิ่มเติม และชัดเจนขึ้นตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามการในปัจจุบันยังไม่มีจัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาเมืองขึ้น

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับบริษัทพัฒนาเมือง

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้พลวัตโลก ทำให้การพัฒนาตามกระบวนการ ตามขั้นตอนเดิม โดยการพึ่งพางบประมาณและการจัดการโครงการโดยราชการเกิดความล่าช้า ไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เช่น ปัญหาด้านการคมนาคมในเมืองใหญ่ๆ จึงเกิดแนวคิดการรวมตัวกันของภาคเอกชน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น และพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความก้าวหน้า โดยมีการขับเคลื่อนให้เกิดบริษัทพัฒนาเมืองขึ้นในจังหวัดต่างๆ เพื่อรับบทบาทในการแก้ปัญหา และการพัฒนาเมือง

พระราชบัญญัติธุรกิจออนไลน์.ฉบับวันที่ 6 เมษายน 2561 ได้ลงบทสัมภาษณ์นายธำรง บัญญัติวิตร โดยมีเนื้อหาว่า เป้าหมายหลักของการขับเคลื่อนบริษัทพัฒนาเมือง คือการแก้ไขปัญหาของเมืองหรือจังหวัดนั้นๆ อย่างเร่งด่วน และเมื่อแก้ปัญหาเร่งด่วนได้แล้ว ปัญหาอื่นๆ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในการแก้ปัญหาของเมืองที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันของภาคเอกชน

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ได้เริ่มจัดตั้งกิจการพัฒนาเมืองในพื้นที่จังหวัดต่างๆ โดยมีบริษัท ขอนแก่นพัฒนาเมือง (KKT) เป็นบริษัทพัฒนาเมืองแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งเกิดจากแนวคิดว่าการเติบโตของเมืองขอนแก่นเป็นไปแบบก้าวกระโดด การรองรับงบประมาณจากภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จำเป็นต้องหางบประมาณในการพัฒนาจังหวัดของตนเอง จึงเกิดการรวมตัวกันของนักธุรกิจในพื้นที่ จัดตั้งบริษัทขอนแก่นพัฒนาเมืองขึ้น โดยมีเป้าหมายแรกในการทำโครงการระบบขนส่งมวลชนทางราง (Light Rail Transit System-LRT) และการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์อย่างเหมาะสม โดยใช้ขนส่งมวลชนเป็นตัวตั้ง ภายใต้แนวคิดโครงการขอนแก่น สมาร์ทซิตี้ ในด้านการระดมทุนเพื่อดำเนินโครงการแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ช่วงแรกเป็นการร่วมลงทุนกันระหว่างองค์กรธุรกิจ จำนวน 20 แห่งร่วมก่อตั้งเป็นบริษัทจำกัด ด้วยทุนจดทะเบียน 200 ล้านบาท ช่วงที่สอง เป็นการระดมทุนสาธารณะ (Crowd Funding) โดยเปิดโอกาสให้บุคคลและนิติบุคคลทั่วไปในจังหวัดขอนแก่นและประเทศไทยเข้าร่วมลงทุน และในช่วงที่สาม หลังจากเริ่มเปิดดำเนินการใน 2 ปีแรก วางแผนจะนำโครงการเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

ต่อมาบริษัท ภูเก็ตพัฒนาเมือง (PKCD) ได้จดทะเบียนเป็นลำดับที่ 2 โดยก่อตั้งขึ้นจากการร่วมทุน ของนักธุรกิจภาคเอกชนในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต จำนวน 47 ท่าน มีทุนจดทะเบียน 156 ล้านบาท โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาให้จังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองที่น่าอยู่ ภายใต้แนวคิดสมาร์ทซิตี้ (Smart City) มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาาระบบขนส่งมวลชนเป็นอันดับแรก โดยแผนแม่บท

การพัฒนาเมืองภูเก็ตให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ยิ่งขึ้น ประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) พัฒนาด้านระบบขนส่งมวลชนให้มีความทันสมัยและปลอดภัย (Smart Transit) 2) พัฒนาเมืองภูเก็ตให้เป็นเมืองท่องเที่ยวชั้นนำระดับโลก (Smart Tourism) 3) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค (Smart Energy) 4) พัฒนาภูเก็ตให้เป็นเมืองอัจฉริยะแห่งแรกของภาคใต้ (Smart City)

บริษัท สมุทรสาครพัฒนาเมือง (SKCD) เป็นบริษัทพัฒนาเมืองอันดับต่อมา และตามด้วยการจัดตั้งบริษัทพัฒนาเมืองในจังหวัดอื่นรวมทั้งสิ้น 10 บริษัท ได้แก่ บริษัทสระบุรีพัฒนาเมือง บริษัทระยองพัฒนาเมือง บริษัทเชียงใหม่พัฒนาเมือง บริษัทพิษณุโลกพัฒนาเมือง บริษัทสุโขทัยพัฒนาเมือง บริษัทชลบุรีพัฒนาเมือง บริษัทอุบลราชธานีพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานครพัฒนาเมือง บริษัทสงขลาพัฒนาเมือง และในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งบริษัทพัฒนาเมืองในจังหวัดต่างๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันมีเครือข่ายกิจการพัฒนาเมืองรวมแล้วกว่า 18 พื้นที่ ดังแสดงในภาพที่ 2.2: เครือข่ายกิจการพัฒนาเมืองในปัจจุบัน

ภาพที่ 2.2

เครือข่ายกิจการพัฒนาเมืองในปัจจุบัน

ที่มา: ชุดโครงการวิจัย การศึกษากลไกเชิงพื้นที่โดยการวางแผนและออกแบบเมืองอย่างชาญฉลาด เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคม. วารสารเข็มทิศพัฒนาเมือง.

หมายเหตุ: การจัดกลุ่มในภาพที่ 2.2 พิจารณาจากปัจจัยดังนี้

1. ศักยภาพของพื้นที่และสังคมกลุ่ม
2. ความสามารถในการจัดการและทำงานร่วมกันของพื้นที่
3. ศักยภาพและความเข้มแข็งของกิจการพัฒนาเมือง

พรสธร วิเชียรประดิษฐ์ (2563) เครือข่ายกิจการพัฒนาเมืองมีการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาาร่วมกัน โดยการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และองค์ความรู้ต่างๆ ในส่วนของภาคนวัตกรรม เครือข่ายบริษัทพัฒนาเมืองได้จัดสร้างเครือข่ายนวัตกรรมและการวิจัย โดยได้ลงนามความร่วมมือทางวิชาการกับสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (NIA) และกำหนดให้ทุกโครงการโครงสร้างพื้นฐานจะต้องมีการศึกษาวิจัยเสียก่อนที่จะตัดสินใจลงทุน นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ในการจัดทำโครงการศึกษาวิจัยในเรื่องต่างๆ เช่น ระบบขนส่งมวลชนในเมือง การบริหารจัดการโลจิสติกส์ และการศึกษานโยบายมหภาคที่ส่งผลต่อการพัฒนาเมือง ปัจจุบันมีสถาบันที่ได้ให้ความร่วมมือแล้วหลายแห่ง เช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระเจ้าเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และได้รับการสนับสนุนเงินทุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)

ที่ผ่านมารูปแบบการบริหารของกิจการในเครือข่ายบริษัทพัฒนาเมือง ได้ถูกจัดเป็นการบริหารรูปแบบใหม่ หรือ New Platform 3 ซึ่งอยู่ในระหว่างการพัฒนาของกลุ่มนักวิชาการ และเครือข่ายบริษัทพัฒนาเมือง โดยเป็นการร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานระดับต่างๆ ของรัฐบาล และจากการที่บริษัทพัฒนาเมืองเอง ต่างมีความพร้อมในการลงทุนหรือสามารถชักจูงนักลงทุนให้เข้ามาร่วมลงทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจได้ รูปแบบการพัฒนาใหม่นี้ น่าจะส่งผลดีในการกระตุ้นให้หน่วยงานรัฐได้ดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนให้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองและเศรษฐกิจไปสู่เป้าหมายได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม

2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับกิจการเพื่อสังคมหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม (SE: Social Enterprise)

กิจการเพื่อสังคม หรือธุรกิจเพื่อสังคม ปัจจุบันมีชื่อเป็นทางการว่า วิสาหกิจเพื่อสังคม หรือ Social Enterprise (SE) ซึ่งรัฐบาลให้การสนับสนุนโดยการออกพระราชบัญญัติส่งเสริม

วิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2562 (ข้อมูลจากเว็บไซต์ สวส. osep.or.th) แม้ว่าจะมีการใช้ชื่อและรูปแบบการดำเนินการที่แตกต่างกันไปบ้างในแต่ละที่ แต่ส่วนใหญ่วิสาหกิจเพื่อสังคมต่างมีหลักการสำคัญร่วมกัน คือการใช้กลไกและรูปแบบทางธุรกิจ เพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาพบว่าเกิดข้อมูลเชิงประจักษ์จำนวนมากทั่วโลก ที่ยืนยันได้ถึงผลลัพธ์ว่าวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นหนึ่งในโมเดลทางเลือกที่สำคัญ สำหรับการพัฒนาย่างยั่งยืนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการประชุมสุดยอดผู้นำโลก หรือ G8 ในปี พ.ศ. 2556 ประเด็นเรื่องระบบเศรษฐกิจใหม่ (Social Economy) และตลาดการลงทุนเพื่อสังคม (Social Impact Investment Market) ซึ่งเป็นโมเดลที่สนับสนุนให้เกิดวิสาหกิจเพื่อสังคม ได้กลายเป็นประเด็นในการหารือหลัก ผลจากการประชุมดังกล่าวทำให้เกิดรูปธรรมในการจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนทางยุทธศาสตร์ระดับโลกขึ้นในนาม The Global Taskforce on Social Impact Investment เพื่อให้ทุกฝ่ายมีแผนการในการร่วมกันขับเคลื่อนอย่างจริงจัง

แนวคิดของกิจการเพื่อสังคม หรือ Social Enterprise (SE) ประกอบด้วยกิจการ หรือ Enterprise เรียกว่า “วิสาหกิจ” กับคำว่า สังคม หรือ Social และเมื่อนำคำดังกล่าวมาร่วมกัน จึงเกิดคำใหม่ว่า วิสาหกิจเพื่อสังคม คือ การประกอบกิจการเพื่อสังคม ซึ่งถือเป็นคำเดียวกับ “กิจการเพื่อสังคม”

นพดล เดชประเสริฐ (2560) แนวคิดการดำเนินกิจการเพื่อสังคม คือ การดำเนินงานหรือกิจกรรมที่ตั้งเป้าหมายหลักเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมอย่างยั่งยืน แต่มีความแตกต่างจากการดำเนินงานแบบเดิม โดยนำแนวคิดการบริหารที่มีประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเข้ามาดำเนินการอย่างครบวงจร เพื่อให้วิสาหกิจเพื่อสังคมดำเนินการได้ และมีเงินทุนหมุนเวียนได้โดยไม่ต้องพึ่งงบประมาณจากแหล่งทุนอื่นหรือเงินบริจาค

The Social Enterprise Fund, Inc หรือ SEF ให้ความหมายของวิสาหกิจเพื่อสังคมว่า เป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนองค์กรด้วยการปฏิบัติงานเพื่อการกุศล ด้วยจุดประสงค์ทางสังคม โดย SEF มีเป้าหมาย 3 ประการ เพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีศักยภาพที่เรียกว่า “Triple Bottom Line” ซึ่งประกอบไปด้วย 1) เป้าหมายทางการเงิน (Financial) 2) เป้าหมายทางสังคม (Social) 3) เป้าหมายทางสภาพแวดล้อม (Environmental)

สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (สกส.) ให้คำจำกัดความ “กิจการเพื่อสังคม” ว่าเป็นกิจการที่มีจุดมุ่งหมายหลักในการแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยใช้กลไกการบริหารจัดการที่ดีของภาคธุรกิจ มาบวกกับความรู้ และนวัตกรรมสังคม มีความยั่งยืนทางการเงินจากรายได้หลักที่มาจากสินค้าหรือบริการ โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินบริจาค และนำผลกำไรที่เกิดขึ้นไปลงทุนซ้ำ เพื่อขยายผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้น

แผนแม่บทสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคม พ.ศ. 2553-2557 ได้นิยามคำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” ไว้ว่า เป็นกิจการที่มีรายรับจากการขาย การผลิตสินค้า และ/หรือการให้บริการ ที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อเป้าหมายอย่างชัดเจน ตั้งแต่แรกเริ่ม หรือมีการกำหนดเพิ่มเติม หรือปรับเปลี่ยน เป้าหมายในการสร้างกำไรสูงสุดต่อผู้ถือหุ้น และเจ้าของเท่านั้น

พระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม กล่าวถึง “วิสาหกิจเพื่อสังคม” โดยหมายถึงบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบกิจการขายสินค้าหรือการให้บริการ โดยมุ่งส่งเสริมการจ้างงานในท้องถิ่นที่วิสาหกิจเพื่อสังคมตั้งอยู่ หรือมีเป้าหมายในการจัดตั้งตั้งแต่แรกเริ่มในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อม โดยมีได้มุ่งสร้างกำไรสูงสุดต่อผู้ถือหุ้น หรือ ผู้เป็นหุ้นส่วน และนำผลกำไรไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบไปลงทุนในกิจการของตนเอง หรือใช้เพื่อประโยชน์ของเกษตรกร ผู้ยากจน คนพิการผู้ด้อยโอกาส หรือใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมอื่นๆ ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังประกาศกำหนด

จะเห็นว่าผู้ให้แนวคิดและความหมายของวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างหลากหลาย จากมุมมองในหลายมิติ โดยลักษณะที่สำคัญของวิสาหกิจเพื่อสังคมคือองค์กรที่มีจุดประสงค์เพื่อประโยชน์ของสังคม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถบริหารเป้าหมายทางการเงินได้ และนำกำไรไปใช้ในการขยายผลของวัตถุประสงค์เพื่อสังคมนั้นๆ

2.4.2 วิสาหกิจเพื่อสังคมในต่างประเทศ

วิสาหกิจเพื่อสังคมในต่างประเทศที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานาน ในหลายๆ ประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร สิงคโปร์ วิสาหกิจเพื่อสังคมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และส่งเสริมเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างวิสาหกิจเพื่อสังคมในต่างประเทศดังนี้

สุทธดา ชัตติยะ และ ณรงค์ ป้อมหลักทอง (2562) ธนาคารกรามีน (Grameen Bank) ในประเทศบังคลาเทศ ก่อตั้งโดย มุฮัมหมัด ยูนุส โดยมีที่มาจากกรณีที่แม่บ้านในประเทศบังคลาเทศส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพ และมีฐานะยากจน ไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนเพื่อประกอบกิจการของตัวเองได้ เนื่องจากไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ธนาคารกรามีนได้จัดตั้งขึ้นโดยใช้แนวคิดไมโครเครดิต หรือการให้กู้เงินโดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน ดำเนินการปล่อยเงินกู้ขนาดเล็กยืมให้กับแม่บ้านที่มีฐานะยากจน เพื่อนำไปลงทุนตั้งกิจการของตนเอง ทำให้เกิดรายได้มาเลี้ยงครอบครัว ด้วยแนวคิดที่เกิดกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนทำให้ยูนุสได้รับรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพในปี พ.ศ.2549

สุทธดา ชัตติยะ และ ณรงค์ ป้อมหลักทอง (2562) บริษัท Digital Divide Data ประเทศกัมพูชา ทำธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) โดยเกิดจากปัญหาที่ประเทศกำลังพัฒนามีหนุ่มสาววัยทำงานที่มีความสามารถทางเทคโนโลยี แต่ขาดตลาดแรงงานรองรับ ทำให้ขาดโอกาสในการทำงาน ทางบริษัทจึงได้จัดการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคนหนุ่มสาวที่มาจากผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการ ที่มีพื้นฐานความรู้ ให้มีความรู้และทักษะเพียงพอในการทำงาน และรับงานแปลงเอกสารในรูปแบบ

แบบเดิมๆ ให้เป็นข้อมูลหรือเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อป้อนให้กับองค์กรทั่วโลก ช่วยให้ผู้ที่ด้อยโอกาสเหล่านี้เข้าถึงโอกาสในการศึกษา มีงานทำ หลุดพ้นจากวงจรความยากจน และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเอง และครอบครัวได้

2.4.3 ความแตกต่างระหว่างวิสาหกิจเพื่อสังคมกับองค์กรในรูปแบบอื่น

วิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นการดำเนินกิจการรูปแบบหนึ่ง ที่มีลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของกิจการ ในบางลักษณะแตกต่างจากองค์กรอื่นที่มีเป้าหมายเพื่อสังคม เช่น วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ หรือ ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกิจการต่างๆ ในมิติของรูปแบบปฏิบัติงานที่ใช้ในการบริหารงานเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดกับรูปแบบการปฏิบัติงานที่เน้นการสร้างผลกระทบต่อสังคม ร่วมกับมิติของวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดผลกำไรสูงสุดกับองค์กรหรือผู้เกี่ยวข้อง กับผลประโยชน์ต่อสังคมหรือสิ่งแวดล้อม สามารถเปรียบเทียบองค์กรในรูปแบบต่างๆ ได้ดังแสดงในภาพที่ 2.3 แผนภาพแสดงความแตกต่างของวิสาหกิจเพื่อสังคมเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบองค์กรทางสังคมอื่นๆ

ภาพที่ 2.3

ความแตกต่างของวิสาหกิจเพื่อสังคมเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบองค์กรทางสังคมอื่นๆ

ที่มา: รายงานของสภาปฏิรูปแห่งชาติ วาระปฏิรูปพิเศษ1: วิสาหกิจเพื่อสังคม. โดย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ.

จากภาพที่ 2.3 แสดงให้เห็นว่า ธุรกิจปกติจะมีรูปแบบการดำเนินงานที่เน้นกำไรสูงสุด และมีรูปแบบการดำเนินงานมุ่งเน้นไปที่ผลกำไร ส่วนวิสาหกิจเพื่อสังคม มีรูปแบบการดำเนินการที่อยู่ระหว่างธุรกิจและองค์กรการกุศลที่ได้รับทุนจากการบริจาค ส่วนในด้านผลกำไรจากการดำเนินการธุรกิจมีจุดประสงค์เพื่อกำไรขององค์กรเองอย่างชัดเจน ส่วนวิสาหกิจเพื่อสังคมอาจเป็นองค์กรที่ให้ผลกำไรกับผู้ถือหุ้นได้บ้าง แต่ในอัตราที่ต่ำกว่า หรือวิสาหกิจเพื่อสังคมบางแห่งอาจกำหนดตัวเองว่าเป็นกิจการที่ไม่หวังผลกำไรกลับสู่ผู้ถือหุ้น ส่วนค่าที่มีผู้สนับสนุนบ่อยคือ CSR ซึ่งคือ ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นกิจกรรมหรือองค์ประกอบของธุรกิจที่หวังผลกำไร เมื่อได้กำไรแล้วนำผลกำไรบางส่วนมาจัดกิจกรรมเพื่อตอบแทนสังคม ในบางกรณีได้รับผลตอบแทนในรูปแบบของชื่อเสียง หรือภาพลักษณ์ หรือผลประโยชน์จากการชดเชยด้านภาษีให้กับองค์กร

2.4.4 ลักษณะของวิสาหกิจเพื่อสังคม

จากมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติว่าการจดทะเบียนวิสาหกิจเพื่อสังคมมี 2 ประเภท ดังนี้

1) วิสาหกิจเพื่อสังคม ที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้น

2) วิสาหกิจเพื่อสังคม ที่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้น โดยกิจการที่จะจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมเป็นเป้าหมายหลักของกิจการ และต้องมีลักษณะดังนี้

1) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมการจ้างงาน แก่บุคคลผู้สมควรได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ การแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอื่น หรือคืนประโยชน์ให้แก่สังคมตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

2) มีรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบมาจากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการ เว้นแต่กิจการที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น อาจมีรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละสิบมาจากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

3) นำผลกำไรไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ตาม ข้อ 1) และแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้เป็นเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้นได้ไม่เกินร้อยละสามสิบของผลกำไรทั้งหมด โดยให้ถือว่าการลงทุนในกิจการของตนเอง ซึ่งมีกระบวนการผลิตหรือการบริการที่มีลักษณะตามข้อ 1) หรือการขยายกิจการเพื่อวัตถุประสงค์ตามข้อ 1) ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนดเป็นการนำผลกำไรไปใช้เพื่อสังคม

4) มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี

5) ไม่เคยถูกเพิกถอนการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม เว้นแต่พ้นกำหนดสองปีนับถึงวันยื่นคำขอจดทะเบียนเพื่อขอรับการส่งเสริมหรือสนับสนุนตามพระราชบัญญัตินี้

6) ไม่มีหุ้นส่วน คณะกรรมการหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล หรือผู้ถือหุ้นซึ่งถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละยี่สิบห้าขึ้นไป ซึ่งเคยเป็นหุ้นส่วน กรรมการหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล หรือผู้ถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละยี่สิบห้าขึ้นไป ในกิจการที่เคยถูกเพิกถอนการจดทะเบียนตาม ข้อ 5) เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนร่วมหรือรู้เห็นกับการกระทำของนิติบุคคล ที่เป็นเหตุให้ถูกเพิกถอนการจดทะเบียน

การคำนวณกำไรและการแบ่งปันกำไรตาม ข้อ 3) และการกำกับดูแลกิจการที่ดีตามข้อ 4) ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

2.4.5 กฎหมาย มาตรการ ที่เกี่ยวข้อง กับวิสาหกิจเพื่อสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 (มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2562) มีเนื้อหาโดยสรุปเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม ดังนี้

มาตรา 3 ให้ความหมายว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” หมายถึง บริษัท ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่น ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ซึ่งดำเนินกิจการเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายสินค้า หรือการบริการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมเป็นเป้าหมายหลักของกิจการ และได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 ระบุว่ากิจการที่จะจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมเป็นเป้าหมายหลักของกิจการ และต้องมีลักษณะสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อส่งเสริมการจ้างงานแก่บุคคลผู้สมควรได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ การแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอื่น หรือเพื่อคืนประโยชน์ให้แก่สังคม

2) มีรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบ มาจากการจำหน่ายสินค้าหรือการบริการ เว้นแต่กิจการที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น

3) นำผลกำไรไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบ ไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ตามข้อ 1 และแบ่งปันผลกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น ได้ไม่เกินร้อยละสามสิบของผลกำไรทั้งหมด โดยให้ถือว่าการลงทุนในกิจการตนเอง หรือการขยายกิจการตามวัตถุประสงค์ เป็นการนำไปใช้เพื่อสังคม

4) มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี

5) ไม่เคยถูกเพิกถอนการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม เว้นแต่พ้นกำหนด 2 ปี นับถึงวันที่ขอจดทะเบียน

6) ไม่มีหุ้นส่วน กรรมการ หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล หรือผู้ถือหุ้น ตั้งแต่ร้อยละสิบห้าขึ้นไป เคยเป็นหุ้นส่วน กรรมการ หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล หรือผู้ถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละสิบห้าขึ้นไปของกิจการที่เคยถูกเพิกถอน เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนร่วมหรือรู้เห็นกับการกระทำที่เป็นเหตุให้ถูกเพิกถอนการจดทะเบียน

มาตรา 6 กำหนดการจดทะเบียนวิสาหกิจเพื่อสังคม มี 2 ประเภท ดังนี้

1) วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น

2) วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น

2. ประกาศคณะกรรมการกำกับตลาดทุน ที่ ทจ. 1/2563 เรื่อง การยกเว้นการเสนอขายหุ้นของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่เป็นบริษัทจำกัด ที่กระทำการทั่วไปหรือต่อประชาชนในวงกว้าง (ประกาศเมื่อ 10 มกราคม พ.ศ. 2563)

มีผลให้วิสาหกิจเพื่อสังคมที่เป็นบริษัทจำกัด สามารถเสนอขายหุ้นได้เป็นการทั่วไป หรือต่อบุคคลในวงกว้างได้

3. ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร (ฉบับที่ 38) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อยกเว้นภาษีอากรสำหรับกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมและบุคคลซึ่งสนับสนุนกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคม (ประกาศเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2564)

มีผลให้วิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งได้จดทะเบียนต่อกรมสรรพากรแล้ว ได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษีดังนี้

1) วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทที่ไม่แบ่งปันกำไรให้ผู้ถือหุ้น ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้

2) บุคคลที่ลงทุนในหุ้นของวิสาหกิจเพื่อสังคม สามารถนำเงินค่านหุ้นนั้นไปใช้ลดหย่อนภาษีเงินได้ได้ โดยกรณีบุคคลธรรมดาได้ไม่เกินหนึ่งแสนบาท ส่วนกรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหักได้เต็มจำนวน

3) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่โอนเงินหรือทรัพย์สินให้แก่วิสาหกิจเพื่อสังคม โดยไม่มีค่าตอบแทน สามารถนำเงินมูลค่าทรัพย์สินนั้นไปใช้ลดหย่อนภาษีเงินได้ได้

4. กฎกระทรวง กำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564 (ให้ไว้เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2564)

กระทรวงการคลังได้ออกกฎกระทรวงให้พัสดุที่รัฐต้องส่งเสริมหรือสนับสนุนครอบคลุมถึงสินค้าและบริการของวิสาหกิจเพื่อสังคม และให้หน่วยงานของรัฐจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีการเฉพาะเจาะจงได้

2.4.6 องค์การที่เกี่ยวข้อง

2.4.6.1 คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

จัดตั้งขึ้นตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 โดยกำหนดให้นายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งได้รับมอบหมายเป็นประธาน คณะกรรมการ มีกรรมการโดยตำแหน่ง จำนวน 12 คน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน โดยให้จัด ตั้งสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม ขึ้น เป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ และไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ ให้เป็นสำนักงานมีฐานะเป็นนิติบุคคลและอยู่ในกำกับของนายกรัฐมนตรี โดยได้รับ เงินอุดหนุนจากรัฐบาลตามความเหมาะสมเป็นรายปี

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนด ยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ และเสนอให้มีการปรับปรุง กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ สนับสนุนการศึกษวิจัยเพื่อการ ส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคม

จัดตั้ง กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยได้รับเงินสมทบจากวิสาหกิจเพื่อสังคม รายได้ของกองทุน ไม่ต้องนำส่งเข้าคลังเป็นรายได้แผ่นดิน สามารถนำเงินไปใช้เพื่อให้เป็นประโยชน์ตามวัตถุประสงค์

ขณะนี้การจัดตั้งกองทุนอยู่ในระยะเริ่มต้น แม้ว่ามีกำหนดให้วิสาหกิจเพื่อ สังคมสมทบเงินเข้ากองทุน ยังไม่มีมาตรการรายละเอียดกำหนดอัตราและหลักเกณฑ์ต่างๆ รองรับ และยังไม่มีมาตรการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมเกิดขึ้น

2.4.6.2 สมาคมธุรกิจเพื่อสังคม

จากข้อมูลในเว็บไซต์ www.sethailand.org ของสมาคมธุรกิจเพื่อสังคม สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 2566 สมาคมธุรกิจเพื่อสังคม จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2562 เกิดจากการรวมตัวกันของ ธุรกิจเพื่อสังคมทั่วประเทศไทย โดยมี หม่อมหลวงดิศปนัดดา ดิศกุล เป็นนายกสมาคม โดยมี วัตถุประสงค์ในการประสานความร่วมมือระหว่างสมาชิก และระหว่างสมาชิกกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งใน และต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมให้ธุรกิจเพื่อสังคมประสบความสำเร็จในการประกอบการ ควบคู่กับ การแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการขยายผลการแก้ไขปัญหาในวงกว้างยิ่งขึ้น และยัง ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับธุรกิจเพื่อสังคมให้กับประชาชนทั่วไป

ผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมได้แก่ สมาชิกสามัญ ต้องเป็นธุรกิจเพื่อ สังคมที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว และสมาชิกสมทบซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ที่ สนใจหรือต้องการสนับสนุนธุรกิจเพื่อสังคม โดยสมาชิกจะสามารถเข้าถึงบริการต่างๆ ที่สมาคมจัดให้ ได้แก่ การอบรม สัมมนา การให้คำปรึกษาด้านการประกอบธุรกิจ การส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างโดย หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และการร่วมงาน SE Thailand Annual Forum and Marketplace

วิสาหกิจเพื่อสังคม นับว่าเป็นกิจการรูปแบบหนึ่ง ที่นำเอาการบริหารจัดการ และกลไกการทำงานแบบธุรกิจเอกชนเข้ามาเพื่อดำเนินกิจการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาในด้านใดด้านหนึ่งของสังคม และคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อสังคมเป็นเป้าหมายหลักของกิจการ โดยรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม และสัมฤทธิ์ผลในการพัฒนาของกิจการรูปแบบดังกล่าว ได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 การกำหนดลักษณะสำคัญของวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยแบ่งออกเป็น วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น และวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้ผู้ถือหุ้น โดยกิจการที่เข้าเกณฑ์ตามลักษณะที่กำหนด ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสังคม การนำผลกำไรตามเกณฑ์ที่กำหนดนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี สามารถได้รับมาตรการส่งเสริมจากภาครัฐ เช่น มาตรการด้านภาษี มาตรการส่งเสริมการแข่งขันต่างๆ แม้ว่ามีเพียงบางมาตรการที่ประกาศใช้แล้ว และบางมาตรการยังคงเป็นเพียงแนวคิด ก็นับเป็นโอกาสอันดีขององค์กรธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสังคม ที่จะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน ให้สามารถประกอบกิจการ และส่งผลดีต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์ (2565) การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด และสร้างความสุขให้กับมนุษย์ ประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวทำให้เห็นมุมมองใหม่ เข้าใจความแตกต่างของแต่ละสถานที่ ได้เรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ได้เกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งในหมู่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และคนในชุมชนที่เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยว

องค์การและนักวิชาการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้มากมาย เช่น องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO,2010) ได้ให้ความหมายว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมของนักเดินทาง ซึ่งอยู่ในสถานที่ที่ต่างออกไปจากสภาพแวดล้อมของตนเอง เพื่อการพักผ่อน การทำธุรกิจ หรือวัตถุประสงค์อื่นเป็นเวลาติดต่อกันไม่เกิน 1 ปี

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอิงตามความหมายขององค์การการท่องเที่ยวโลกว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางพักผ่อน คลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ โดยมีเงื่อนไขว่า การเดินทางนั้นเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว และเป็นไปโดยสมัครใจ

ชัยพล ทรงสุนทรวงษ์ (2565) ความสำคัญของการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับประเด็นหลัก ดังนี้

1) ความสำคัญต่อเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นจะช่วยสร้างการหมุนเวียนเงินตรา เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องใช้จ่ายในการท่องเที่ยว เช่น ค่าอาหารเครื่องดื่ม ซื้อสินค้าของที่ระลึก หรือใช้บริการที่พัก และการเดินทาง ก่อให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจที่เกี่ยวข้อง สร้างรายได้และอาชีพให้กับคนในชุมชน และยังส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเก็บภาษีเพื่อนำมาบำรุงท้องถิ่นได้เพิ่มขึ้น

2) ความสำคัญต่อสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น นักท่องเที่ยวที่เข้ามาจะได้สัมผัสและเพลิดเพลินกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเป็นมาในอดีต ชุมชนหัตถกรรม ชิมอาหารท้องถิ่น เข้าใจวิถีชีวิตชุมชน นอกจากนี้ยังสร้างความรักและความภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่น เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งดีๆ และส่งมอบต่อคนรุ่นหลัง และลดปัญหาการละทิ้งถิ่นฐานเพื่อไปทำงานนอกพื้นที่ และลดความแออัดในเมือง

3) ความสำคัญต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวทำให้ทรัพยากรในท้องถิ่นได้รับการดูแล เมื่อทรัพยากรสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น ชุมชนจะเห็นความสำคัญและช่วยกันดูแลเพื่อให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการพัฒนาเพื่อจัดสภาพแวดล้อมที่ดีในท้องถิ่นให้เกิดความเรียบร้อย สะอาด และสวยงามอยู่เสมอ

2.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์ (2553) ความหมายของการท่องเที่ยวชุมชน (Community Tourism) คือการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ในการกำหนดกระบวนการ ทิศทาง และรูปแบบในการท่องเที่ยว ชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวชุมชนจัดขึ้นโดยมีจุดเด่นที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละชุมชน ประกอบด้วยธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต การท่องเที่ยวชุมชนต้องทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ด้วย

เดวิด เฟนเนลล์ (Fennell, 1999) นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ได้เสนอคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวชุมชนไว้ดังนี้

1. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทน มาสู่สมาชิกของชุมชน เป็นการสร้างรายได้โดยตรงให้กับคนในชุมชน และสมาชิกในครอบครัว ในขณะที่คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องได้รับการฝึกอบรม และพัฒนาศักยภาพให้เหมาะสม

2. ชุมชนต้องได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง ในการสร้างสาธารณูปโภค หรือพัฒนาสภาพแวดล้อมต่างๆ ควรทำเพื่อคนในชุมชน ไม่ใช่ทำเพียงเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว

3. ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียดต่อสังคม และวัฒนธรรมในชุมชน ควรจะคำนึงถึงความกลมกลืนของคนในชุมชน ไม่พยายามสร้างความทันสมัย หรือขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมที่เป็นของนักท่องเที่ยว เข้ามาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว จนทำให้เกิดปัญหาทางสังคม และมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชุมชน

4. เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกในการเคารพ และรักษาสีงแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม หากการท่องเที่ยวที่ใช้ชื่อว่าเป็นการท่องเที่ยวชุมชน แต่ไม่มีกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกดังกล่าว ก็ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวชุมชน

5. เป็นการท่องเที่ยวที่สอนให้นักท่องเที่ยวเคารพในความหลากหลายด้านชีวภาพ และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเรียนรู้ และยอมรับความแตกต่าง ไม่มองว่าสังคมใด “เจริญกว่า” และสังคมใด “ด้อยกว่า”

2.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ณัฐพัชร มณีโรจน์ (2560) การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน ลักษณะการท่องเที่ยวมุ่งสร้างการปฏิสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้าน (Host) กับผู้มาเยือน (Guest) ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ เข้าใจถึงรากเหง้า (Authenticity) ของชุมชนอย่างลึกซึ้ง เน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน เพราะการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบวัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวได้สมบูรณ์รูปแบบหนึ่ง ตามคำนิยามของการท่องเที่ยวว่า เป็นการเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียด และแสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ให้กับชีวิต ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่น กับผู้มาเยือน เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม ได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับทรัพยากร วัฒนธรรมของพื้นที่ ส่วนในด้านของชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว จะได้รับผลตอบแทนของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป ด้วยการบันทึกองค์ความรู้ พื้นฟู รักษา สืบสาน ประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา และสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น และประการสำคัญ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือของการพัฒนาคน และพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

รศ.ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง ผู้อำนวยการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หรือ NIDA และนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ได้กล่าวไว้ใน การสัมมนาออนไลน์ Webinar เรื่อง “พัฒนาชุมชนท่องเที่ยวอย่างไรให้ยั่งยืน CBT Re-design” ซึ่งจัดโดย องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. (2563) ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) หรือ CBT กับ การท่องเที่ยวชุมชน (Community Tourism) หรือ CT นั้นมีความเกี่ยวเนื่องใกล้เคียงกัน แต่แตกต่างกันที่บทบาทของชุมชน ที่ผ่านมารัฐบาลใช้คำว่า การท่องเที่ยวชุมชน โดยมองชุมชนเป็นสินค้าและบริการ ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชม เพราะฉะนั้นจึงมุ่งเน้นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการ ในการมาช่วยพัฒนา หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนต้องมีสิทธิการบริหารฐานทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการพัฒนาที่ทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ ในแง่ของการทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น ส่วนการท่องเที่ยวชุมชนนั้น ชุมชนจะได้ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ และรายได้ที่เข้ามาในชุมชนเป็นหลัก

TAT Review (2561) องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ได้กำหนดยุทธศาสตร์การยกระดับการท่องเที่ยวไทย ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน (Community-Based Tourism: CBT Thailand) ไว้ในวารสารออนไลน์ TAT Review ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยแผนยุทธศาสตร์นี้ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว หรือทำให้การท่องเที่ยวไทยเป็นที่รู้จักมากขึ้น หรือเน้นการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว แต่แผนยุทธศาสตร์นี้มีวัตถุประสงค์ในการ “ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน” ซึ่งหมายถึง การทำงานทั้งระบบ เพื่อใช้การท่องเที่ยวมาเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีการกระจายรายได้มากขึ้น เน้นการเชิดชูทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น กระตุ้นจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นโจทย์ในการทำงานร่วมกันดังนี้

2.5.3.1 กลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยยกระดับการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาคน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในชุมชน และท้องถิ่น เพื่อให้สามารถบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเองได้

กลยุทธ์ที่ 2 การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนเข้าใจตัวเอง ว่ามีดีอะไร และต่อยอดนำเสนอจากทรัพยากรที่มี ไม่จำเป็นต้องสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่อาจจะไม่ใช่เอกลักษณ์ของท้องถิ่น

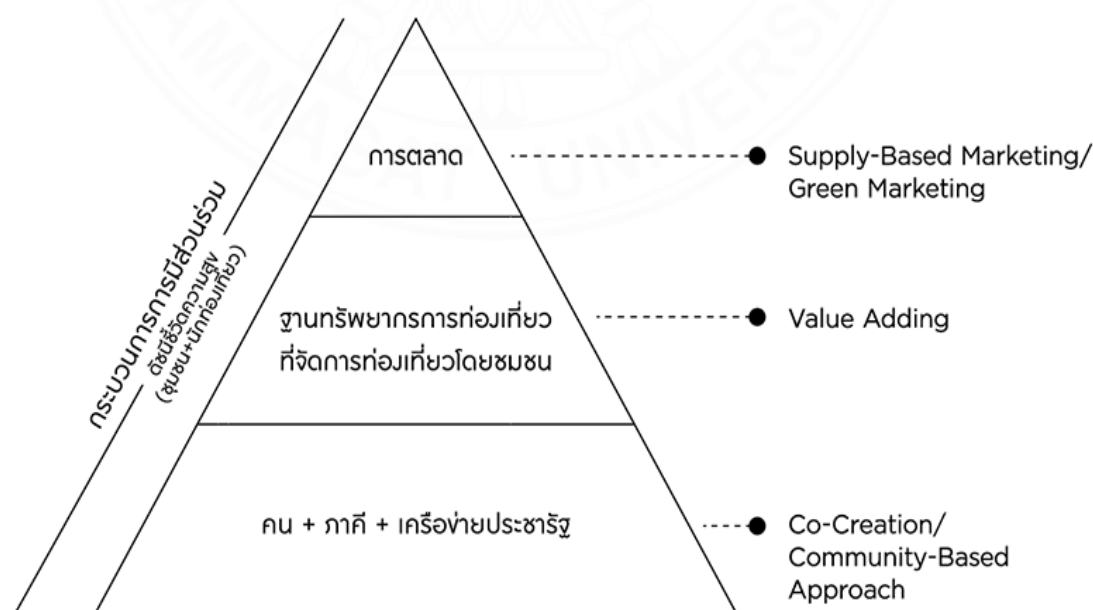
กลยุทธ์ที่ 3 การตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อแสวงหาตลาดนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชน และสร้างความสามารถในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยไม่เสียอัตลักษณ์ของชุมชน นอกจากนั้น เพื่อเชื่อมโยงผู้ประกอบการนำเที่ยวให้นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม เพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าเส้นทางการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ร่วมกัน เพื่อทำงานเป็นเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็งได้ในระยะยาว โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการสนับสนุนของภาครัฐ หรือเอกชนเสมอไป

กลยุทธ์ที่ 5 การประเมินผลด้วยตัวชี้วัด ความสุขของชุมชน และนักท่องเที่ยว เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยว คือเพื่อให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ ดังนั้นตัวชี้วัดความสำเร็จจึงไม่ใช่เพียงรายได้ที่เพิ่มขึ้น หรือจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น แต่เป็นความอยู่ดีมีสุขในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ เป็นการแลกเปลี่ยนของเจ้าบ้านและผู้มาเยือนที่เท่าเทียม มีความสุขร่วมกัน

ภาพที่ 2.4

องค์ประกอบของกลยุทธ์เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

ที่มา: วารสารออนไลน์ TAT Review. โดย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565.

เว็บไซต์สำนักงานปลัดกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา ให้ข้อมูลการส่งมอบ แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2563-2565 ให้กับผู้บริหารและผู้แทนจาก หน่วยงานต่างๆ เพื่อนำไปบูรณาการทำงานร่วมกัน ตามวิสัยทัศน์ที่ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนของ ไทย พัฒนาสู่สากลอย่างมีเอกภาพ ยกระดับมาตรฐาน บนฐานการรักษาและการจัดการทรัพยากร ชุมชนอย่างสร้างสรรค์ สู่ชุมชนแห่งความสุขและยั่งยืน โดยแผนดังกล่าวมาจากการผลสำเร็จอย่างเป็น รูปธรรมในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 14 ชุมชน ในพื้นที่พิเศษ โดยองค์การ บริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพ ชุมชนต้นแบบ ร่วมกับคณะกรรมการรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีการบริหาร จัดการโดยคนในชุมชน และเกิดการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง รัฐบาลเห็น ความสำคัญและมอบนโยบายในการขยายผลการพัฒนาและการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมุ่งเป้าหมายสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2563-2565 นี้ จัดทำขึ้นภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก GSTC แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนพัฒนา การท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยการสัมภาษณ์และจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น รวมถึงเวทีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว กำหนดให้เป็นแผนระดับ 3 และเพิ่มเติมความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ ยุทธศาสตร์ชาติและแผนทุกระดับ เพื่อผลสัมฤทธิ์ตอบเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ รวมถึงบูรณาการ การทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นเอกภาพในทิศทางเดียวกันของ 24 หน่วยงาน ภายใต้ คณะอนุกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2563-2565 มีแนวคิดหลักในการพัฒนาตามองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทยมีมาตรฐาน และมีคุณภาพ ในการรองรับนักท่องเที่ยวได้
2. ยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการเพิ่มคุณค่า และมูลค่า
3. เพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และ การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน ในทุกระดับ
4. ส่งเสริมให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรมบนฐาน เศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่ชุมชนแห่งความสุขอย่างยั่งยืน

2.5.4 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2557) แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิด และทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งได้เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อสังคมตั้งแต่ปี พ.ศ.2515 โดยองค์การสหประชาชาติ (WTO) ได้จัดการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ณ ประเทศสวีเดน ซึ่งเป็นการเรียกร้องให้สมาชิก และคนทั่วโลกคำนึงถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย

ต่อมาคณะกรรมการโลกด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development, 2526) ได้ให้นิยามการพัฒนาอย่างยั่งยืนว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นรูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนในรุ่นต่อไปต้องยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) จากผลการประชุม Earth Summit เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่กรุงริโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อปี พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า หมายถึงการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ ไม่ว่าจุดประสงค์ปลายทางจะเป็นที่ใด จะเป็นกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มเล็ก ทั้งในเมืองและในชนบท

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้ให้นิยามการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ว่า เป็นการท่องเที่ยวของกลุ่มเล็ก และกลุ่มใหญ่ ที่มีการจัดการที่ดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ได้ถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้มีความน่าสนใจ และมีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยจะต้องมีนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านในชุมชนจะต้องได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่เข้ามา และธุรกิจในการท่องเที่ยวจะต้องมีคุณภาพ และได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม โดยจะต้องมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด หรือไม่มีผลกระทบเลยก็ย่อมได้ ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ที่มุ่งเน้น สังคม วัฒนธรรม ระบบนิเวศ และเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กัน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ 1) จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และต้องมีการคืนผลประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นนั้น 2) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท 3) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนต่อคนที่ทำธุรกิจอย่างยั่งยืนและยาวนาน 4) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่า และอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง 5) เป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับ หรือสัมผัสความรู้ และประสบการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และวัฒนธรรม 6) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546) อธิบายว่า แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีบทบาทอย่างมากในสังคมปัจจุบัน ซึ่งส่งเสริมให้เกิดความคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม รวมไปถึงยังต้องมีการส่งเสริม อนุรักษ์ สมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จะเห็นว่าแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนคำนึงถึงการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม เพื่อสงวนไว้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อคนในยุคปัจจุบันและคนรุ่นหลังในอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางที่นำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว จนเป็นแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ชาญ วงษ์วิวาฬ (2552) กล่าวถึง แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

2.5.5 แนวคิดเรื่องผลกระทบในเชิงลบจากการท่องเที่ยว

การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม และของท้องถิ่นที่เป็นปลายทางของการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ถึงผลกระทบที่เป็นผลเสียอันอาจเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความระมัดระวัง และป้องกันอย่างเหมาะสม

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์ (2565) ได้นำเสนอผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวไว้ 3 ด้าน คือ ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรม และผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านเศรษฐกิจ อาจมีผลกระทบด้านลบที่เกิดจากการท่องเที่ยว ได้แก่

1. ความไม่เสมอภาคในการพัฒนา และกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยพื้นที่ที่มีทรัพยากรเหมาะสมกับการท่องเที่ยว จะได้รับความสนใจจากภาครัฐ และภาคเอกชน ในการเข้าไปพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เช่น การสร้างระบบขนส่ง การปรับปรุงสาธารณูปโภคต่างๆ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย และเป็นการดึงดูดการท่องเที่ยว ส่งผลให้การกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจไม่กระจายตัวอย่างเสมอภาคในทุกพื้นที่

2. ค่าครองชีพในพื้นที่ท่องเที่ยวสูงกว่าในพื้นที่อื่น เนื่องจากในพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมาก จะมีความต้องการบริโภคในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น ทำให้ราคาสินค้าและบริการเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งก็กระทบต่อค่าครองชีพของคนในพื้นที่ด้วยเช่นกัน

3. รายได้ไม่กระจายสู่ชุมชนในท้องถิ่น ในบางกรณีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ห่างไกล นักท่องเที่ยวจะเดินทางในลักษณะแวะผ่าน หรือเข้าไปท่องเที่ยวระยะสั้น และกลับมาใช้จ่ายในเมือง ทำให้รายได้ต่างๆ ตกอยู่ในเมืองแทนที่จะกระจายสู่ชุมชนในท้องถิ่น

4. คนในท้องถิ่นอาจไม่ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ เนื่องจากในบางครั้งการเข้ามาของกลุ่มนักลงทุนจากภายนอก ส่งผลกับกิจการท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่น ซึ่งไม่สามารถแข่งขันกับบริษัทท่องเที่ยวขนาดใหญ่ได้ รายได้จากการท่องเที่ยวจะหมุนเวียนไปสู่กิจการขนาดใหญ่หรือองค์กรนอกพื้นที่ แทนที่จะหมุนเวียนสู่ชุมชนในท้องถิ่น

5. ทรัพยากรในท้องถิ่นลดน้อยลง หรือขาดแคลน ทรัพยากรบางอย่างอาจเพียงพอสำหรับคนในพื้นที่ หรือธุรกิจขนาดเล็กเท่านั้น การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมาก หรือการสร้างโครงการที่พักขนาดใหญ่ในพื้นที่ อาจทำให้ทรัพยากรต่างๆ ไม่เพียงพอสำหรับคนในพื้นที่

6. ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในบางพื้นที่ การท่องเที่ยวในบางพื้นที่ ซึ่งผูกพันกับสภาพภูมิอากาศ หรือฤดูกาล ในบางช่วงอาจมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมาก และในบางช่วงมีนักท่องเที่ยวน้อย ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้ไม่แน่นอน

7. การเก็งกำไรที่ดิน ที่ดินที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มักถูกกว้านซื้อครอบครอง และเก็งกำไรโดยคนต่างถิ่น บางครั้งในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีการร่วมทุนกับชาวต่างชาติ ทำให้ที่ดินแพงขึ้นอย่างมาก ยิ่งสิทธิในที่ดินตกเป็นของคนต่างถิ่นมากเท่าใด ผลประโยชน์ต่อคนในพื้นที่จะลดน้อยลง

ด้านสังคมและวัฒนธรรม อาจมีผลกระทบด้านลบที่เกิดจากการท่องเที่ยว ได้แก่

1. การอพยพย้ายถิ่นและเกิดความแออัดในพื้นที่ โดยทั่วไปการขยายตัวของประชากรหรือการย้ายถิ่นเข้ามาสู่ชุมชนเมือง มักเกิดจากการขยายตัวของคนดั้งเดิมในพื้นที่ แต่ในบางกรณี การที่คนต่างถิ่นที่เป็น นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และผู้ใช้แรงงาน ย้ายเข้ามาเป็นจำนวนมาก อาจสร้างความแออัดและเกิดปัญหาตามมา

2. ค่านิยมของท้องถิ่นเปลี่ยนไป หากท้องถิ่นไม่มีวัฒนธรรมเดิมที่เข้มแข็ง อาจถูกค่านิยมของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลให้เปลี่ยนไป ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดาย

3. วิถีชีวิตและความรู้สึกต่อชุมชนเปลี่ยนแปลง จากเดิมวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอาจจะเรียบง่าย และช้ากว่า เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามา ทำให้ทุกอย่างต้องแข่งขัน ทำให้ธุรกิจอาจสร้างวิถีชีวิต และความรู้สึกที่เปลี่ยนไป

4. คนท้องถิ่นละทิ้งพื้นที่ ในบางกรณีสภาพความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไป ค่าครองชีพที่สูงขึ้น อาจเกิดแรงผลักดันให้คนท้องถิ่นที่ไม่ได้ทำกิจกรรมต่อเนื่องจากการท่องเที่ยวขายที่ดิน และย้ายไปอยู่ในพื้นที่อื่น

5. เกิดความขัดแย้งระหว่างคนท้องถิ่นกับคนนอกพื้นที่ หากนักท่องเที่ยว หรือผู้ประกอบการ ซึ่งมาจากพื้นที่อื่นไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ หรือไม่ให้เกียรติกับชุมชน อาจเกิดความขัดแย้ง

6. การก่อสร้างที่ไม่เหมาะสมในพื้นที่โบราณสถาน หรือธรรมชาติ การก่อสร้างวัตถุอาคารที่ไม่เหมาะสม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว อาจเกิดปัญหาตามมา

ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาจมีผลกระทบด้านลบที่เกิดจากการท่องเที่ยวได้แก่

1. การทำลายระบบนิเวศน์ การจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับการกีดขวางอย่างรอบคอบ หรือศึกษาระบบนิเวศน์ และขาดการควบคุมดูแล อาจส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ สร้างผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม

2. ผลกระทบต่อสัตว์ป่า การใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เป็นการทำลายแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัย รวมถึงการจัดการที่ไม่ถูกต้อง เช่น การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลในพื้นที่ อาจสร้างผลกระทบต่อนกหรือส่งผลกระทบต่อการลดจำนวนของสัตว์ป่าในพื้นที่โดยรอบ

3. การเกิดปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม หากผู้ประกอบการ คนในท้องถิ่น รวมถึงนักท่องเที่ยว ขาดจิตสำนึกในการท่องเที่ยว ไม่อนุรักษ์ทรัพยากร และกำจัดของเสียอย่างเหมาะสม จะสร้างปัญหามลพิษให้กับพื้นที่ท่องเที่ยว

4. การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน การทำธุรกิจ หรือการท่องเที่ยว ที่รุกล้ำพื้นที่ป่าสงวนเกิดขึ้นบ่อยครั้ง บางพื้นที่ถูกดำเนินการ และให้เรือล่อง บางพื้นที่อาจอยู่นอกเหนือจากการควบคุมดูแล และยังคงส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

5. การเก็บทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว พฤติกรรมนี้เป็นการทำลายธรรมชาติ หากไม่ได้รับการดูแลตรวจสอบจะสร้างผลเสียอย่างมาก ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวไม่ควรสนับสนุนคนในพื้นที่นำของป่าออกมาขายให้กับนักท่องเที่ยว

จากการพิจารณาแนวคิดด้านการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และผลกระทบที่ได้รับจากการท่องเที่ยว จะเห็นว่าการท่องเที่ยวชุมชนโดยคำนึงถึงทุนชุมชน มีการนำทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชนขึ้นมาเป็นจุดเด่น ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้วิถีชีวิต ร่วมกับคนในชุมชน สามารถนำพาการพัฒนาในมิติต่างๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการตระหนักรู้ ความภาคภูมิใจ การร่วมรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น การพัฒนาคนในชุมชนในด้านต่างๆ ตลอดจนความเข้มแข็งในระบบเครือข่าย ส่งผลดีทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้การท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนควรอยู่บนพื้นฐานจากความต้องการ และการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนเอง โดยร่วมกันตระหนักและป้องกันผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบัน และอนาคต เพื่อให้การท่องเที่ยวชุมชนเกิดประโยชน์ต่อชุมชน และต่อประเทศชาติอย่างมั่นคง และยั่งยืน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์กรพัฒนาเมือง

พรสธร วิเชียรประดิษฐ์ (2563) ศึกษาเรื่อง “แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเมืองในประเทศไทย” พบว่า ควรมีการจัดตั้งองค์กรที่บริหารจัดการและรับผิดชอบด้านการพัฒนาเมืองโดยตรง ในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งบริษัทพัฒนาเมืองขึ้นมาหลายแห่งในแต่ละจังหวัด โดยการรวมตัวกันของนักธุรกิจเอกชน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้ก้าวหน้า โดยไม่รอการสนับสนุนจากภาครัฐ สะท้อนถึงความตั้งใจที่จะมีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่น แม้จะสามารถจัดหาเงินทุน จัดการบริหารงาน และแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังติดปัญหาในหลายด้าน เนื่องจากมีสถานะเป็นนิติบุคคลเอกชน ซึ่งไม่สามารถประกอบกิจการบางอย่างได้ เนื่องจากโครงการพัฒนาเมืองบางอย่าง ต้องอาศัยอำนาจของภาครัฐในการดำเนินการ เช่น การใช้อำนาจเวนคืนที่ดิน การตรากฎระเบียบต่างๆ จึงควรส่งเสริมให้มีการร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ใน ความรับผิดชอบ ในการดำเนินโครงการต่างๆ ส่วนในระยะยาว ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กร โดยภาครัฐ ขึ้นมารับผิดชอบการพัฒนาเมืองโดยเฉพาะ โดยเป็นองค์กรที่มีอิสระในการบริหารจัดการ มีความซื่อสัตย์ และมีอำนาจในการดำเนินการพัฒนาและออกระเบียบต่างๆ หรือสามารถใช้อำนาจ แทนภาครัฐได้

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม

กรกช เต็มรุ่งเรืองเลิศ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “ข้อจำกัดทางกฎหมายของ มาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม : ศึกษากรณีมาตรการตามพระราช ภาษีกฎา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร ฉบับที่ 621 พ.ศ. 2559” พบว่า รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนให้มีการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ ส่งผลต่อการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิต ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐบาลใน การดูแลช่วยเหลือชุมชน และสังคม อย่างไรก็ตามยังมีเงื่อนไขบางประการที่ไม่ส่งผลดีต่อการส่งเสริม การประกอบกิจการวิสาหกิจเพื่อสังคม ดังนี้

1. มาตรา 8 กำหนดให้วิสาหกิจเพื่อสังคมต้องได้รับการรับรองการเป็นวิสาหกิจ เพื่อสังคม จากคณะกรรมการเสริมสร้างกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ หรือหากเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม จัดตั้งขึ้นตามโครงการสานพลังประชารัฐ จะต้องได้รับการรับรองจากกรมการพัฒนาชุมชน และ จะต้องขอรับการอนุมัติให้เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมจากอธิบดีกรมสรรพากรอีกครั้ง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ ซ้ำซ้อนและใช้เวลานาน หากลดขั้นตอนนี้ลงจะช่วยประหยัดเวลาและขั้นตอนการทำงาน ส่งเสริมให้ เกิดการจดทะเบียนวิสาหกิจเพื่อสังคมมากขึ้น

2. วิสาหกิจเพื่อสังคมจะได้รับการยกเว้นทางภาษี อาจทำให้การดำเนินงานไม่อยู่บนพื้นฐานต้นทุนที่แท้จริงทางการเงิน และส่งผลให้ไม่เกิดการพัฒนากลยุทธ์ด้านธุรกิจอื่นๆ จนส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

3. การกำหนดให้ต้องมีคำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” อยู่ในชื่อบริษัท หรือห้างหุ้นส่วน อาจก่อให้เกิดการแบ่งแยก

4. การไม่ได้ให้ผลประโยชน์ทางภาษีกับหุ้นส่วนเกินที่เกิดจากการโอนหุ้น อันอาจจะทำให้ไม่สามารถได้รับผลตอบแทนจากการเป็นผู้ถือหุ้น และไม่เกิดแรงจูงใจให้ผู้บริหารสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกิจการ

5. กำหนดให้นักลงทุนหรือผู้บริจาคที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี จะต้องเป็นบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ถือเป็นการปิดโอกาสในการหาเงินลงทุนจากบุคคลทั่วไป

6. สิทธิพิเศษที่ให้แก่ผู้บริจาค หรือผู้ลงทุนในวิสาหกิจเพื่อสังคม เป็นการได้รับยกเว้นภาษีเงินได้จากเงินบริจาคตามมูลค่าเงิน หรือมูลค่าของสินทรัพย์ที่บริจาค โดยสามารถนำมาหักเป็นรายจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริง โดยนำไปรวมกับรายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะทั้งหมด ต้องไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิ ซึ่งทำให้มีวงเงินได้รับยกเว้นน้อยลง ซึ่งการบริจาคให้วิสาหกิจเพื่อสังคม มีหลักการทำงานต่างจากการบริจาคให้องค์กรสาธารณกุศลทั่วไป หากจะสร้างแรงจูงใจสำหรับการช่วยเหลือวิสาหกิจเพื่อสังคม ไม่ควรนำไปนับรวมเพดานร่วมกัน

2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ศิริพร ยังธินะ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนกรณีศึกษา ชุมชนตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” พบว่า การที่ตลาดน้ำตลิ่งชันสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงได้ เกิดจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนเอง และพัฒนาเป็นคณะกรรมการพัฒนาตลาดน้ำตลิ่งชัน ความสำเร็จเกิดจากการมีส่วนร่วม และการพึ่งตนเองของคนในชุมชน โดยมีปัจจัยสำคัญคือการมีผู้นำ หรือแกนนำในการทำงาน ที่นอกจากจะมีความสามารถแล้วยังมีความเสียสละ และไม่ย่อท้อกับปัญหา และอุปสรรค พร้อมทั้งจะแก้ปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็ก จนกระทั่งตลาดน้ำพัฒนาได้อย่างรุ่งเรือง

ในการบริหารจัดการตลาดน้ำเน้นความมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดโอกาสให้แต่ละคนออกความคิดเห็น ร่วมรับฟังปัญหา คิดค้นสาเหตุและแนวทางแก้ไขโดยไม่ปิดกั้นความคิด สมาชิกมีความสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือกันเหมือนญาติมิตร จะรวมตัวกันในระนาบเดียว ในขณะที่การบริหารจัดการก็มีกฎระเบียบอย่างชัดเจน มีสวัสดิการ และการช่วยเหลือสมาชิก และมีบทลงโทษกรณีที่ทำผิด

ในการดำเนินการเน้นการมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเอง ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐบ้างแต่ไม่มากนัก ได้รับการช่วยเหลือจากสถาบันการศึกษาเหมือนเป็นพี่เลี้ยงในด้านต่างๆ และมีความร่วมมือระหว่างตลาดน้ำอื่น

ตลาดน้ำตลิ่งชันเป็นตลาดน้ำที่เข้มแข็งในทุกมิติ ในมิติเศรษฐกิจ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากภายนอกเข้ามาเรียนรู้ และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน นำไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่ และจัดสวัสดิการให้คนในพื้นที่ ในมิติสังคม ตลาดน้ำตลิ่งชัน มีส่วนในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นชุมชน มีการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ๆ มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงาน สร้างความภูมิใจให้กับคนในชุมชน ในมิติด้านสิ่งแวดล้อม ก็ได้รับความร่วมมือในการวางแผนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในชุมชนให้มีความยั่งยืน ส่วนในมิติด้านศิลปวัฒนธรรม ตลาดน้ำมีส่วนช่วยให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต และสืบทอดของดีของชุมชน ให้เกิดความประทับใจต่อผู้มาเยือน และความภูมิใจต่อคนในชุมชน

2.7 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

2.7.1 สาระสำคัญของแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้นำเอาแนวคิดต่างๆ มารวบรวม และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 2.2

สรุปการนำแนวคิดมาใช้ในการทำวิจัย

แนวคิด	ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	การนำมาใช้ในการวิจัย
แนวคิดการถอดบทเรียน	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการถอดบทเรียน	1. ถอดบทเรียนจากผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน แต่ละส่วน 2. คำถามสำคัญของการถอดบทเรียน 1) ความสำเร็จที่คาดหวัง 2) สิ่งที่เกิดขึ้นจริง 3) ทำไมจึงแตกต่างกัน 4) จะทำอะไรให้ดีขึ้น

ตารางที่ 2.2

สรุปการนำแนวคิดมาใช้ในการทำวิจัย (ต่อ)

แนวคิด	ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	การนำมาใช้ในการวิจัย
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กร	กระบวนการบริหารงานแบบ POSDCoRB ตามแนวคิดของ ลูเธอร์ กุลิก และไลนอนล อูวิก	
	การบริหารองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมกับการให้ความสำคัญกับการบริหารคน	การบริหารจัดการคน 1. บุคลากร 2. อาสาสมัคร 3. ผู้สนับสนุน
แนวคิดเกี่ยวกับบริษัทพัฒนาเมือง	เครือข่ายกิจการพัฒนาเมืองในปัจจุบัน ตามภาพที่ 2-2	การคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง อยู่ในกลุ่มกิจการพัฒนาเมืองที่กำลังขับเคลื่อน 12 จังหวัด ต่อจากต้นแบบ และมีกิจการพัฒนาเมืองจังหวัดใหม่ที่กำลังดำเนินการตามมา
แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม	ความแตกต่างระหว่างวิสาหกิจเพื่อสังคมกับองค์กรในรูปแบบอื่น	การจัดการระหว่างผลประโยชน์ของบริษัท กับผลประโยชน์ผู้สังคม และรูปแบบการบริหารจัดการ
	กฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม	1. ประโยชน์จากกฎหมายและมาตรการภาษีที่ได้รับ 2. ข้อจำกัดจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม
	องค์กรที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม	ผลที่ได้รับจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม

ตารางที่ 2.2

สรุปการนำแนวคิดมาใช้ในการท้าววิจัย (ต่อ)

แนวคิด	ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	การนำมาใช้ในการวิจัย
แนวคิดเกี่ยวกับ การท่องเที่ยว	ความหมาย และความสำคัญ ของการท่องเที่ยว	ที่มาและเหตุผลในการเลือกศึกษาเรื่อง การสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน
	กลยุทธ์สำคัญเพื่อให้ การท่องเที่ยวให้เกิด ประโยชน์ต่อชุมชนของ อพท. 1. การพัฒนาคน 2. เพิ่มมูลค่าทรัพยากร ท้องถิ่น 3. กรตลาดที่เหมาะสม 4. การสร้างความเข้มแข็ง ให้กับเครือข่าย 5. การประเมินผลด้วย ตัวชี้วัดความสุข	 องค์ประกอบของกลยุทธ์เพื่อยกระดับ การท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์ต่อ ชุมชน
	ผลกระทบทางลบจาก การท่องเที่ยว	ผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ด้าน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาแนวคิด และคัดเลือกประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการวิจัย
นำไปกำหนดเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

2.7.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้นำมาสังเคราะห์และจัดทำเป็น
กรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อการศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยเชื่อมโยงกับบริบทต่างๆ
ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.5

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคมกรณีศึกษาชุมชนท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเรียนรู้แนวความคิด หลักการดำเนินงาน และวิธีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ริเริ่มโดยใช้แนวคิดการพัฒนาเมือง โดยภาคเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมและไม่มีเป้าหมายในการแบ่งปันผลตอบแทนให้กับผู้ถือหุ้น

3.1 การเลือกพื้นที่ และกรณีศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ เลือกศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนของวิสาหกิจเพื่อสังคมพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม) ซึ่งเป็นบริษัทพัฒนาเมืองที่ตั้งขึ้นตามแนวคิดการพัฒนาท้องถิ่นด้วยคนในท้องถิ่น โดยไม่ร่อนการพึ่งพาจากภาครัฐ ที่กำลังเป็นที่กล่าวถึงอย่างมากในปัจจุบัน

วิสาหกิจเพื่อสังคมพัฒนาเมืองแตกต่างจากบริษัทที่ใช้โมเดลพัฒนาเมืองอื่นๆ เนื่องจากเลือกเข้ามามีบทบาทในการทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ผ่านการท่องเที่ยวชุมชน โดยเลือกพื้นที่ท่าฉลอม อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นโครงการนำร่อง ด้วยเล็งเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพ และไม่มีหน่วยงานที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาอย่างจริงจังในช่วงเวลาที่ผ่านมา บริษัทวิสาหกิจเพื่อสังคมพัฒนาเมืองมีเป้าหมายที่จะพัฒนาพื้นที่ เพื่อประโยชน์ของสังคม โดยได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ที่มีวัตถุประสงค์ไม่แบ่งปันผลประโยชน์ให้กับผู้ถือหุ้น โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เห็นเป็นรูปธรรม และได้รับการยอมรับจากหน่วยงานอื่นๆ แสดงได้จากการที่โครงการ และผู้บริหารโครงการได้รับรางวัลจากหน่วยงานอื่นๆ หลายรางวัล

นอกจากนี้บริษัทวิสาหกิจเพื่อสังคมพัฒนาเมือง จัดเป็นกิจการพัฒนาเมืองที่อยู่ในกลุ่มจังหวัดที่กำลังขับเคลื่อน 12 จังหวัด ซึ่งดำเนินการต่อบริษัทพัฒนาเมืองต้นแบบ พิจารณาจากศักยภาพของพื้นที่และกลุ่มสังคม ความสามารถในการจัดการและทำงานร่วมกันของพื้นที่ และความเข้มแข็งของกิจการพัฒนาเมือง รูปแบบการบริหารและกิจกรรมต่างๆ น่าจะเป็นตัวอย่างหรือบทเรียนให้กับกิจการพัฒนาเมืองอื่นๆ ในกลุ่ม และกิจการพัฒนาเมืองจังหวัดใหม่ๆ ที่จะดำเนินการตามมา

3.2 วิธีการศึกษา

มีวิธีการศึกษา 2 วิธี ได้แก่

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยต่าง (Documentary Study) เป็นการศึกษา และรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ งานวิจัย เอกสารราชการ รวมทั้งแหล่งข้อมูลข่าวสารอื่นๆ เช่น เว็บไซต์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเผยแพร่ต่างๆ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องตามประเด็นที่ศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แยกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในแต่ละกลุ่มจะศึกษาในประเด็นที่ผู้ถูกสัมภาษณ์เกี่ยวข้อง

3.3 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

1. ผู้บริหารบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ที่เกี่ยวข้องกับโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 2 คน ได้แก่

- ประธานกรรมการบริษัท
- รองประธานกรรมการบริษัท

2. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง จำนวน 2 คน ได้แก่

- นักพัฒนาโครงการ ผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- เจ้าหน้าที่ธุรการ

3. คนในชุมชน สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 5 คน ได้แก่

- อาสาสมัครที่มีส่วนช่วยในโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว 2 คน
- ผู้มีอาชีพ หรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ ประธานชุมชน ผู้ขายอาหาร

และผู้ถือใบสามล้อ รวม 3 คน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์จำนวน 3 ชุด สำหรับผู้เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม ดังนี้

3.4.1 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ดังนี้

1. การบริหารองค์กรเพื่อสังคม
 - การวางแผนและติดตามผล
 - การบริหารงบประมาณ
 - การจัดการบุคลากร อาสาสมัคร และผู้สนับสนุน
2. ข้อมูลพื้นฐาน และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว
 - การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน
 - การนำฐานทรัพยากรมาใช้ในการท่องเที่ยว
3. การท่องเที่ยวชุมชน
 - การมีส่วนร่วม
 - การบริหารการตลาด
 - การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว
4. การถอดบทเรียน
 - ความสำเร็จที่คาดหวังจากการทำโครงการ
 - สิ่งที่เกิดขึ้นจริง
 - สาเหตุที่แตกต่างกัน
 - การปรับปรุงพัฒนาในอนาคต

3.4.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ดังนี้

1. การบริหารองค์กรเพื่อสังคม
 - การวางแผน ติดตาม และรายงานผล
 - การจัดการงบประมาณ
 - การจัดการบุคลากร อาสาสมัคร และผู้สนับสนุน

2. ข้อมูลพื้นฐาน และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

- การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน
- การนำฐานทรัพยากรมาใช้เพื่อการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวชุมชน

- การมีส่วนร่วม
- การจัดการด้านการตลาด
- การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว

4. การถอดบทเรียน

- ความสำเร็จที่คาดหวังจากการทำโครงการ
- สิ่งที่เกิดขึ้นจริง
- สาเหตุที่แตกต่างกัน
- การปรับปรุงพัฒนาในอนาคต

3.4.3 แบบสัมภาษณ์สำหรับคนในชุมชน กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ดังนี้

1. การบริหารองค์กรเพื่อสังคม

- ความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในฐานะอาสาสมัคร และคนใน

ชุมชน

2. ข้อมูลพื้นฐาน และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

- ความคิดเห็นต่อกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว
- การนำฐานทรัพยากรมาใช้เพื่อการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวชุมชน

- การมีส่วนร่วม
- ผลกระทบจากการท่องเที่ยวชุมชน

4. การถอดบทเรียน

- สิ่งที่คาดหวัง และการปรับปรุงพัฒนาในอนาคต

ตารางที่ 3.1

ความสัมพันธ์ระหว่างกรอบแนวคิดและคำถามในแบบสัมภาษณ์แยกตามผู้ให้ข้อมูล

แนวคิด	กรอบแนวคิดในการวิจัย	บริษัทสมุทรสาคร พัฒนาเมือง		คนใน ชุมชน
		ผู้บริหาร	ผู้ปฏิบัติ	
การบริหารองค์กรเพื่อ สังคม	ติดตาม และรายงานผล	✓	✓	
	การบริหาร จัดการงบประมาณ	✓	✓	
	การจัดการบุคลากร อาสาสมัคร และผู้สนับสนุน	✓	✓	✓
การส่งเสริมการท่องเที่ยว	ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนท่าฉลอม	✓	✓	✓
	การนำฐานทรัพยากรมาใช้ในการ ท่องเที่ยว	✓	✓	✓
	กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว	✓	✓	✓
การท่องเที่ยวชุมชน	การมีส่วนร่วม	✓	✓	✓
	การบริหารการตลาด	✓	✓	
	การจัดการผลกระทบจากการ ท่องเที่ยว	✓	✓	✓
การถอดบทเรียน	ความสำเร็จที่คาดหวัง	✓	✓	
	สิ่งที่เกิดขึ้นจริง	✓	✓	
	สาเหตุที่แตกต่างกัน	✓	✓	
	จะอย่างไรให้ดีขึ้น	✓	✓	✓

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นศึกษา และนำเสนอในเชิง
พรรณนา เพื่อให้เห็นวิธีการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

3.6 การนำเสนอผลงาน

นำข้อมูล และองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา มานำเสนอตามหมวดหมู่ และลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหา ในลักษณะการบรรยายความ ร่วมกับการแสดงตาราง แผนภูมิ หรือภาพประกอบ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และชัดเจนของข้อมูล

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม กรณีศึกษา ชุมชนท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม และ วิเคราะห์เอกสาร หลักฐาน รวมทั้งสื่อต่างๆ ร่วมกับการลงพื้นที่เก็บข้อมูล สังเกต และทำการสัมภาษณ์ เชิงลึก ทั้งกับผู้บริหารบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน นักพัฒนาโครงการ อาสาสมัคร คนในชุมชนผู้ได้รับผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีผลการศึกษา ดังนี้

- 4.1 การบริหารองค์กรเพื่อสังคม
 - 4.1.1 การวางแผนและติดตามผล
 - 4.1.2 การจัดการบุคลากร อาสาสมัคร และผู้สนับสนุน
 - 4.1.3 การบริหารงบประมาณ
- 4.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยว
 - 4.2.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนท่าฉลอม
 - 4.2.2 การนำฐานทรัพยากรมาใช้ในการท่องเที่ยว
 - 4.2.2 การจัดกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว
- 4.3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้หลักการท่องเที่ยวชุมชน
 - 4.3.1 การมีส่วนร่วม
 - 4.3.2 การจัดการด้านการส่งเสริมการตลาด
 - 4.3.3 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว
- 4.4 ผลการส่งเสริมการท่องเที่ยว
 - 4.4.1 ความสำเร็จที่คาดหวัง
 - 4.4.2 สิ่งที่เกิดขึ้นจริง
 - 4.4.3 สาเหตุของความแตกต่าง
 - 4.4.4 การแก้ไขปรับปรุง และพัฒนา

4.1 การบริหารองค์กรเพื่อสังคม

4.1.1 การวางแผนและติดตามผล

โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวท่าฉลอม เป็นหนึ่งในโครงการพัฒนาเมือง ของ บริษัท สมุทรสาครพัฒนาเมือง

เข้มทิศพัฒนาเมือง (2561) ด้วยแนวคิด “การพัฒนาเมือง” ที่มองว่า การพัฒนา และแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกัน การรอแต่เฉพาะการพึ่งพาการพัฒนา จากภาครัฐ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการจัดสรรงบประมาณ และกำลังคนเพื่อให้กระจายไปตามแต่ละ พื้นที่ อาจจะไม่ทันทั่วถึง นอกจากนี้การพัฒนาจากส่วนกลาง อาจไม่สอดคล้องกับความเป็น และ สภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ จึงได้มีการรวมตัวกันของนักธุรกิจในจังหวัดสมุทรสาคร ที่มีศักยภาพ และมีความตั้งใจร่วมกันที่จะสร้างประโยชน์กลับคืนสู่จังหวัดของตนเอง จัดตั้งเป็น บริษัท สมุทรสาคร พัฒนาเมือง จำกัด ในปี พ.ศ. 2560 เป็นบริษัทเอกชน ที่จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม แบบ ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น โดยมีเป้าหมายว่า “จะพัฒนาจังหวัดสมุทรสาคร ให้เป็นพื้นที่ น่าอยู่ น่าเที่ยว และน่าลงทุน”

จากคำสัมภาษณ์ของ ผู้บริหาร ที่กล่าวว่า “ท่าฉลอมเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะ พัฒนา แต่มีคนหนุ่มสาวน้อย ไม่ค่อยมีการสร้างงาน อยากทำท่าฉลอมเป็นเมืองน่าอยู่ แล้วไปทำที่อื่น ให้จังหวัดเป็นจังหวัดที่น่าแวะ ไม่ใช่ทางผ่าน”

บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองได้เริ่มโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ท่าฉลอม ขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560 ถือเป็นโครงการนำร่อง ที่จะพัฒนาพื้นที่ผ่านการส่งเสริม การท่องเที่ยว โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ของบริษัท และ มีการวางแผนการดำเนินโครงการทั้งระยะสั้น และระยะยาว โดยเริ่มจากการมอบหมายให้ผู้บริหารรับผิดชอบ โครงการ ร่วมกำหนดแผนการทำงานควบคู่ไปกับการรับฟังความเห็นจากคนในพื้นที่ ดังนี้

การวางแผนงานประจำปี เป็นการวางแผนคร่าวๆ ว่าในแต่ละปีจะมีการจัดกิจกรรม ด้านใดบ้าง ในช่วงเวลาใดของปี

1. การประชุมบริษัท โดยประชุมร่วมกันระหว่าง ผู้ถือหุ้น ผู้บริหาร และพนักงาน เพื่อรายงานผลการทำงาน และกำหนดนโยบายการทำงาน
2. จัดทำรายงานประจำเดือน (Monthly Report) เพื่อสรุปผลการทำงาน และ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร
3. การประชุมคณะกรรมการ ทุก 2 สัปดาห์ (Bi-weekly) เพื่อให้ผู้บริหาร และ ผู้เกี่ยวข้องทราบความคืบหน้า ผลการทำงาน ตลอดจนปัญหา และอุปสรรคเพื่อหาทางแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมาย

4. การประชุมทีมงาน เพื่อเตรียมการและมอบหมายงาน ในแต่ละกิจกรรม ก่อน กำหนดจัดกิจกรรม ระหว่างกิจกรรม และหลังจากการจัดกิจกรรม เพื่อเป็นการวางแผน ติดตาม และ ประเมินผลรายกิจกรรม

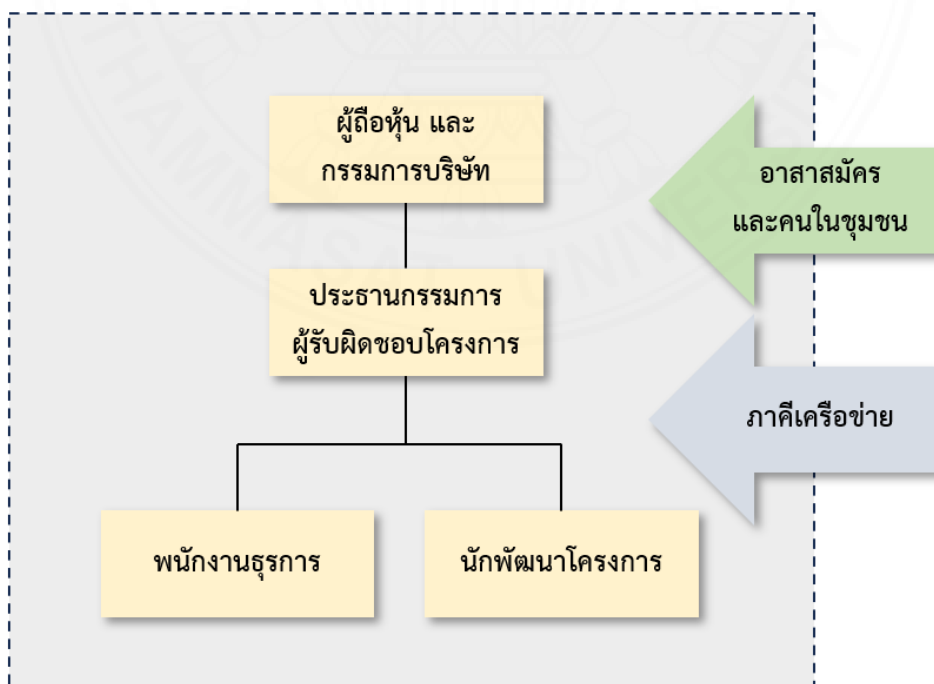
4.1.2 การจัดการบุคลากร อาสาสมัคร และผู้สนับสนุน

จากการให้ข้อมูลของผู้บริหาร พบว่า โครงสร้างการบริหารงานของ บริษัท สมุทรสาครพัฒนาเมือง ประกอบด้วย ประธานกรรมการ และคณะกรรมการ ที่มาจากผู้ถือหุ้นของ บริษัท แบ่งการบริหารงานออกเป็นโครงการ แต่ละโครงการมีกรรมการ 1 ท่าน เป็นผู้รับผิดชอบ โครงการ มีนักพัฒนาโครงการเป็นผู้ดำเนินงานตามแนวนโยบายที่กำหนดสำหรับกิจกรรมหลัก และมี พนักงานธุรการทำหน้าที่สนับสนุน เช่น งานด้านเอกสาร การเงิน และด้านอื่นๆ ตามความเหมาะสม

เนื่องจากการทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น นอกจากในส่วนของบริษัท สมุทรสาครพัฒนาเมือง จะเป็นผู้รับผิดชอบโครงการและกิจกรรมหลักแล้ว การทำงานท่องเที่ยวชุมชน เป็นการดำเนินงานซึ่งต้องได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน อาสาสมัคร และภาคีเครือข่าย ดังแสดงได้ตามภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.1

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม

ในการบริหารผู้เกี่ยวข้อง บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองมีแนวทางดังนี้

1. บุคลากรของบริษัท ซึ่งประกอบด้วย นักพัฒนาโครงการ ทำหน้าที่รับผิดชอบ การปฏิบัติงานต่างๆ และพนักงานธุรการ ช่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่าพนักงานของบริษัท จะได้รับผลตอบแทนในรูปแบบของอัตราค่าจ้างตามที่ตกลงกัน เช่นเดียวกับพนักงานบริษัทเอกชน ทั่วไป แต่การบริหารจัดการบุคลากรในองค์กรเพื่อสังคม ยังต้องได้รับการบริหารจัดการเป็นพิเศษ เพิ่มเติมเช่นเดียวกับการบริหารบุคลากรในองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรอื่นๆ โดยเริ่มจากการคัดเลือกผู้ ที่เข้ามาทำงาน นอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถในการทำงานอย่างเพียงพอแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่มี ทักษะคิดในการทำงานเพื่อสังคม มีจิตสาธารณะ และมีทักษะในการทำงานในชุมชนได้เป็นอย่างดี ให้ ความสำเร็จต่อความสัมพันธ์ในระดับต่างๆ ควบคู่ไปกับการทำงานหลัก ส่วนเรื่องแรงจูงใจ หรือ ผลตอบแทนที่ได้รับนั้น อยู่ในเกณฑ์ที่เพียงพอต่อการใช้ชีวิต และเป็นมาตรฐานเดียวกับบริษัทเอกชน ในพื้นที่ มีข้อแตกต่างคือ อัตราการขึ้นเงินเดือน และเงินปันผลพิเศษที่ได้จากกำไรของบริษัทไม่มาก นัก แต่นอกจากค่าตอบแทนที่ได้รับแล้ว ผู้บริหารของบริษัท ได้คำนึงถึงความพึงพอใจที่เกิดจากการได้ มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม และการทำงานเพื่อผู้อื่น การให้เกียรติในการปฏิบัติงาน เช่น การได้ เข้าประชุมร่วมกับผู้บริหาร การเข้าพบผู้นำและบุคคลสำคัญต่างๆ นอกจากนี้พบว่าความสัมพันธ์ที่ดี กับคนในชุมชน และการเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้บริหารบริษัท ก็เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมี ความรักในหน้าที่ และยินดีร่วมงานกับบริษัทอย่างต่อเนื่อง ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นักพัฒนาโครงการ ที่กล่าวว่า

“ที่กลับมาทำงาน และอยู่ต่อมานานเนื่องจาก เห็นพ่อปอง (อาสาสมัครในท่า ฉลอม) ทำงานอยู่ ไม่อยากให้พ่อปองเหนื่อย เลยคิดว่าการทำงานที่ไหนก็มีปัญหา ในเมื่อเป็น ประโยชน์ต่อสังคม เราก็ต้องทำให้ได้ เลยตัดสินใจช่วยมาเรื่อยๆ จนตอนนี้เห็นความเปลี่ยนแปลงของ ท่าฉลอมอย่างชัดเจน ก็ดีใจ”

2. ผู้บริหารโครงการ สำหรับโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ประธานกรรมการเป็นผู้บริหารซึ่งรับผิดชอบโครงการ ทำงานไม่ได้รับผลตอบแทนในรูปแบบเงินเดือน หรือผลตอบแทนอื่นๆ แม้ว่าภาระหน้าที่ในการทำงานต้องอาศัยเวลา และความทุ่มเท ผู้บริหาร โครงการทุกโครงการมีความตั้งใจในการทำงานเพื่อตอบแทนสังคม สร้างประโยชน์ให้กับจังหวัด คุณ ค่าที่ได้รับเกิดจากผลสำเร็จของการทำงาน ประโยชน์ที่สังคม และชุมชนได้รับ นอกจากนี้รางวัลต่างๆ ที่ได้รับจากหน่วยงานต่างๆ นับเป็นคุณค่าทางใจที่ผู้บริหารได้รับ ผู้บริหารโครงการ แสดงความคิดเห็น ในเรื่องนี้ว่า

“ผู้บริหารของสมุทรสาครพัฒนาเมือง ไม่มีเงินเดือน เราทำเพื่อสังคมจริงๆ ทุกคนมีแนวคิดเดียวกัน คนที่ไม่เห็นด้วยก็เลิกไป เราต้องบริสุทธิ์ใจ บางคนกลัวว่าเราทำเพราะต้องการผลตอบแทน ต้องการชื่อเสียง อยากลงการเมือง อันนี้เคยประกาศกับชุมชนเลยว่า ถ้าคนของ เอสเคซีดี (สมุทรสาครพัฒนาเมือง) ลงการเมืองเมื่อไหร่ ก็ไม่ต้องเลือก”

3. อาสาสมัคร และคนในชุมชน แม้จะไม่ได้รับค่าตอบแทน หรือเงินเดือน อย่างชัดเจน แต่อาสาสมัครและคนในชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการดำเนินโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้ประสบความสำเร็จ บางครั้งบุคคลเหล่านี้รับหน้าที่เช่นเดียวกับบุคลากรของบริษัท บางครั้งรับบทบาทเสมือนเป็นผู้บริหารโครงการ บริษัทพยายามให้คนในชุมชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดรายได้ในชุมชน เช่น ใช้อาหารและสินค้าที่ผลิตในชุมชนในการดูแลนักท่องเที่ยว หรือการจัดประชุมต่างๆ การให้คนในชุมชนมาทำหน้าที่ผู้นำเที่ยว เพื่อเป็นรายได้เสริม เปิดโอกาสให้อาสาสมัครและคนในชุมชน ได้มีส่วนร่วม ได้รับประโยชน์ และเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำเพื่อชุมชน ในขณะเดียวกัน บริษัทพยายามทำกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนเกิดการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการ ดังคำให้สัมภาษณ์ของ คนในชุมชน ทำฉลอม ที่กล่าวว่า

“เป็นความสุขทางใจของเราอย่างหนึ่ง ที่เราได้ทำประโยชน์ ทำสิ่งดีๆ ให้กับชุมชนของเรา รู้สึกภูมิใจ เช่นการปลูกป่า ที่เราเห็นตั้งแต่ต้นเล็กๆ พอมันเจริญงอกงาม เราก็ดีใจภูมิใจ”

4. ผู้สนับสนุน ได้แก่ ผู้ถือหุ้นของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เนื่องจากการรวมทุนเพื่อจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยมโนนโยบาย ไม่ประสงค์จะแบ่งปันผลตอบแทนแก่ผู้ถือหุ้น ผลตอบแทนเป็นไปในรูปแบบการสร้างประโยชน์ให้พื้นที่ ผู้ถือหุ้นจึงเปรียบเสมือนผู้สนับสนุนเงินทุน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจังหวัด ผู้ดำเนินโครงการ จึงต้องรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้ถือหุ้นทราบ ว่าเงินทุนของบริษัทได้ถูกนำมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อพื้นที่อย่างคุ้มค่า ด้วยเหตุนี้จึงมีการจัดประชุมผู้ถือหุ้นเป็นประจำ ผู้บริหารและผู้ถือหุ้นของบริษัท ให้ความเห็นต่อกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนทำฉลอมว่า

“ทำฉลอมเป็นพื้นที่มีศักยภาพ แต่มีคนหนุ่มสาวน้อย ไม่ค่อยมีการสร้างงาน คิดว่าเป็นจุดเริ่มต้น และจะพัฒนาให้ใหญ่ขึ้นในพื้นที่อื่น จุดประสงค์เพื่อการพัฒนา ไม่ได้มองผลตอบแทนเป็นธุรกิจ”

5. ภาคีเครือข่าย มีส่วนสำคัญในการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มีการประสานความร่วมมือในการทำประโยชน์ร่วมกัน เช่น การสนับสนุน อำนวยความสะดวก ด้านการเดินทาง อาหาร และที่พัก ให้กับอาจารย์และนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาค้นคว้าในพื้นที่ การให้บริการบริษัทในพื้นที่ในการนำพนักงานเข้ามาทำสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น

4.1.3 การบริหารงบประมาณ

การดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นโครงการของบริษัทเอกชน ซึ่งไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง พบว่ามีแหล่งที่มาของเงินทุนในการบริหารงานดังนี้

1. งบประมาณของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นงบประมาณหลักในการดำเนินโครงการ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้แก่ เงินเดือนพนักงาน ค่าน้ำ ค่าไฟ และงบประมาณเบื้องต้นในการดำเนินโครงการต่างๆ

2. การสนับสนุนของผู้บริหารโครงการ โดยเฉพาะผู้รับผิดชอบโครงการ ได้สนับสนุนงบประมาณส่วนตัวในการดำเนินการเพิ่มเติมจากงบประมาณหลัก เช่น การใช้ทุนส่วนตัวในการบูรณะและปรับปรุงบ้านท่าฉลอม ติดตั้งนิทรรศการย่อยเพื่อให้ข้อมูลต่างๆ สร้างห้องน้ำ เพื่อให้สามารถเป็นศูนย์ให้บริการนักท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่ส่วนกลางของชุมชนตามความต้องการของชุมชน ให้การสนับสนุนที่พัก และค่าใช้จ่ายในการต้อนรับคณาจารย์และนักศึกษาสถาบันต่างๆ ที่เข้ามาทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ และสนับสนุนงบประมาณต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานรวดเร็วและราบรื่นมาโดยตลอด นักพัฒนาโครงการ ให้สัมภาษณ์ว่า

“เวลาทำงาน บางครั้งก็ต้องมีค่าใช้จ่าย พยายามทำงานให้จ่ายน้อยที่สุด ส่วนใหญ่เวลาต้องจ่าย ดร. (ผู้บริหารโครงการ) ก็ออกเอง ทำให้ง่าย และเร็วขึ้นมาก”

3. การสนับสนุนจากคนในชุมชน นอกจากจะเป็นอาสาสมัครช่วยระดมความคิด และช่วยกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนยังมีผู้สนับสนุนกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ระดมเงินบริจาคในกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ การสนับสนุนของรางวัล การนำอาหารและเครื่องดื่มมาให้บริการผู้ร่วมกิจกรรม ตลอดจนให้ยืมอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม เช่น กลุ่มพลังสตรี เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมการกุศล จัดหาอาหารให้แก่ผู้มาร่วมงาน กลุ่มอาสาให้ยืมอุปกรณ์ต่างๆ วัดให้ยืมเครื่องใช้ โต๊ะเก้าอี้ ทำให้สามารถใช้ทุนที่จำกัดในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

4. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ด้วยการประสานงานของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง การมีประสบการณ์ทำงานทั้งทางธุรกิจ สถาบันการศึกษา และองค์กรสาธารณะ ทำให้สามารถขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น การได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัย จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว) การได้รับทุนส่งเสริมโครงการมัคคุเทศก์ดีใจที่ลดจากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (Depa) ได้รับความร่วมมือในการทำข้อตกลงร่วมกันกับทางมหาวิทยาลัยต่างๆ นอกจากหน่วยงานของรัฐแล้วในการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยว ยังได้มีการหาการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชนต่างๆ เช่น บริษัท พี.เอส.พี. สเปเชียลตี้ส์ จำกัด หรือคลังน้ำมันสมุทรสาคร ให้การสนับสนุนกิจกรรมปลูกป่า

4.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยว

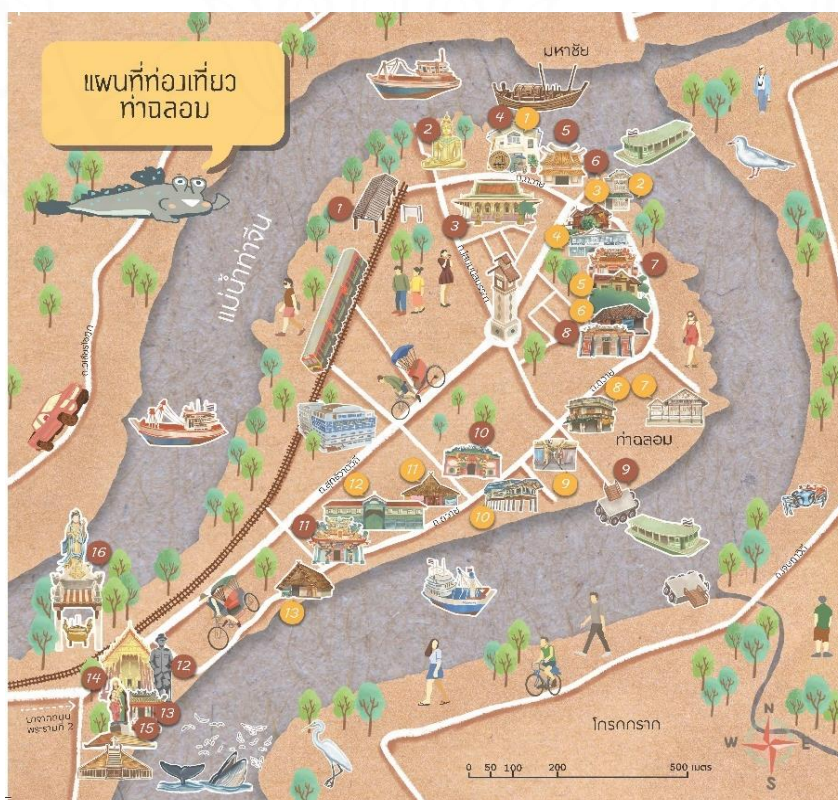
4.2.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนท่าฉลอม

4.2.1.1 ที่ตั้งและการเดินทาง จากรายงานการวิจัยของ สุวันชัย แสงสุขเอี่ยม (2561) ได้อธิบายถึงทำเลที่ตั้งของท่าฉลอมว่า ตำบลท่าฉลอมตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครสมุทรสาคร มีทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันออกติดแม่น้ำท่าจีน มีเพียงทิศตะวันตก ที่เรียกว่า “ท้ายบ้าน” ติดกับตำบลท่าจีนและตำบลบางหญ้าแพรก ซึ่งมีความกว้างเพียง 200 เมตร ที่ไม่ได้ถูกล้อมโดยแม่น้ำท่าจีน ทำให้ท่าฉลอมมีลักษณะพื้นที่ที่เกือบเป็นเกาะ โดยมีแม่น้ำท่าจีนล้อมรอบ สามารถเดินทางโดยรถยนต์ไปยังท่าฉลอมด้วยถนนพระราม 2 และเลี้ยวเข้าผ่านตำบลท่าจีน

ในพื้นที่ชุมชนท่าฉลอม มีถนนสายสำคัญเป็นถนนสายสำคัญ มีสถานที่ท่องเที่ยว ประกอบด้วย วัด ศาลเจ้า บ้านเรือนเก่า ตลอดจนร้านค้า ร้านอาหาร ดังแสดงในภาพที่ 4.2 แผนที่ท่องเที่ยวท่าฉลอม

ภาพที่ 4.2

ภาพแผนที่ท่องเที่ยวท่าฉลอม

ที่มา: แผนที่ท่องเที่ยวท่าฉลอม ฉบับภาษาไทย.

ในพื้นที่ท่าฉลอมมีสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ที่สะท้อนศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวท่าฉลอม และมีบ้านเรือน อาคาร และโรงเรียนเก่า ที่น่าสนใจ แสดงที่ตั้งบนแผนที่ท่องเที่ยว ดังนี้

- สถานที่ท่องเที่ยว แสดงด้วยหมายเลขในวงกลมสีน้ำตาล
- บ้านและโรงเรียนเก่า แสดงด้วยหมายเลขในวงกลมสีเหลือง

ดังแสดงในตารางที่ 4.1 สถานที่ท่องเที่ยว บ้านและโรงเรียนเก่า ในเขตพื้นที่ชุมชนท่าฉลอม

ตารางที่ 4.1

สถานที่ท่องเที่ยว บ้านและโรงเรียนเก่า ในเขตพื้นที่ชุมชนท่าฉลอม

สถานที่ท่องเที่ยว (ตัวเลขบนวงกลมสีน้ำตาล)	บ้านและโรงเรียนเก่า (ตัวเลขบนวงกลมสีเหลือง)
1. สถานีรถไฟบ้านแหลม	1. บ้านท่าฉลอม
2. สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	2. บ้านภานุ ทองผาสุก
3. โบสถ์ไม้วัดแหลมสุวรรณาราม (วัดแหลม)	3. บ้านพงษ์พานิช
4. บ้านท่าฉลอม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	4. โรงเรียนสาครวิทยา
5. ศาลเจ้าเฮียตี๋กง	5. โรงเรียนทัศนธรรมวิทยา
6. ท่าเรือข้ามฟาก ท่าฉลอม-มหาชัย	6. บ้านศรีจันทร์
7. ศาลเจ้าแม่จู๋บ่วยเนี้ยะ	7. บ้านลือประเสริฐริมน้ำ
8. โรงเจเซ่งเฮียงตั้ว	8. ดิแกวบริเวณตลาดสดเทศบาล
9. ท่าเรือข้ามฟาก ท่าฉลอม-โกรกกราก	9. ห้องแถวตรอกดาราศิลป์
10. ศาลเจ้าปูนเถ้ากง	10. บ้านเรืออุดม
11. ศาลเจ้าพ่อกวนอู	11. ลังกะปิ
12. พระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 5	12. บ้านศิลาสุวรรณ
13. ศาลเจ้าแม่เมืองสมุทร	13. ลังลุงประภิต
14. วัดสุทธาวาสวราราม (วัดช่องลม)	
15. วัดนักบุญอันนา	
16. อุทยานพระโพธิสัตว์กวนอิม	

ที่มา: แผนที่ท่องเที่ยวท่าฉลอม.

จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีการพัฒนาโดยปรับภูมิทัศน์บริเวณริมน้ำ ให้มีความสะอาด รมรื่น ปรับปรุงสถานีรถไฟสายบ้านแหลม และมีโครงการนำรถจักรไอน้ำที่เคยวิ่งในอดีตมาตั้งแสดงไว้บริเวณสถานี ได้จัดทำสตรีทอาร์ตขึ้นหลายแห่งในพื้นที่ และเปลี่ยนฝาท่อระบายน้ำที่ชำรุดเป็นฝาท่อระบายน้ำรูปแบบใหม่ที่มีลวดลายสะท้อนจุดเด่นของท่าฉลอม แต่ละฝามีรูปภาพแตกต่างกัน เพื่อสร้างความน่าสนใจในการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่

4.2.1.2 ด้านประชากร ท่าฉลอมประกอบด้วย 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนห้วยรถไฟวัดแหลม ชุมชนวัดแหลมสุวรรณาราม ชุมชนศาลเจ้าแม่จุ้ยบ่วยเนี้ย ชุมชนศาลเจ้ากลาง ชุมชนท้ายบ้าน และชุมชนท้องคู้ จากข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ในเดือนสิงหาคมปี พ.ศ. 2566 ท่าฉลอมมีประชากรจำนวน 7,824 คน เป็นเพศชาย 3,738 คน และเพศหญิง 4,086 คน มีบ้านเรือนจำนวน 2,460 หลัง

4.2.1.3 ด้านเศรษฐกิจ ในอดีตประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ตำบลท่าฉลอมมีอาชีพประมง และผลิตสินค้าแปรรูปจากการประมง แต่ปัจจุบันเนื่องจากกฎระเบียบของรัฐที่เข้มงวด ทำให้การทำประมงน้อยลงอย่างมาก เศรษฐกิจของตำบลท่าฉลอมที่เคยรุ่งเรืองก็ชะลอตัวลงอย่างมาก คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่นิยมออกไปหางานนอกพื้นที่ เหลือเพียงเด็กและผู้สูงอายุอยู่ในพื้นที่ ดังคำบอกเล่าของ **คนในชุมชน** ที่ว่า

“แต่ก่อนทำประมง รายได้ดี เดียวนี้ทำไม่ได้แล้ว ระเบียบเยอะ ให้รายงานหมด ไม่ทำก็ผิด ของก็แพง เสียค่าปรับไม่คุ้มหรอก บางคนขายเรือทันทีดีไป ถ้าออกไม่ได้ เรือก็พัง ทำเรือลำบาก มองไปจะเห็นเรือจอดเยอะมาก นั่นแหละ”

4.2.1.4 ด้านประวัติศาสตร์ ชื่อ “ท่าฉลอม” มีที่มาจากการที่พื้นที่บริเวณนี้เดิมเคยมีเรือฉลอม ซึ่งเป็นเรือใบชนิดหนึ่ง จะใช้ใบแบบใดก็ได้ (Holbrook and Suriya, 2000, p. 3) จอดขายปลา หรือขนถ่ายสินค้าเรียงรายอยู่เป็นจำนวนมาก ท่าฉลอมได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสุขาภิบาลหัวเมืองแห่งแรกของประเทศไทย เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2448 เป็นวันเดียวกันกับที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จมาเปิดถนนที่ประชาชนสร้างถวาย และพระราชทานนามว่า “ถนนถวาย”

สุวันชัย แสงสุขเอี่ยม (2561) ท่าฉลอมเป็นที่รู้จักของคนไทยส่วนใหญ่ผ่านบทเพลงยอดนิยมในอดีตชื่อ “ท่าฉลอม” ขับร้อง โดย คุณชรินทร์ นันทนาคร ประพันธ์ โดย คุณชาติ อินทรวิจิตร ซึ่งเป็นชาวท่าฉลอม และเรียบเรียง โดย คุณสมาน กาญจนผลิน เมื่อ พ.ศ. 2504 ต่อมาได้มีภาพยนตร์ชื่อ “ท่าฉลอม” โดยบริษัท มหาชัยฟิล์ม ออกฉายในปีเดียวกันและได้รับความนิยมอย่างมาก

4.2.1.5 ด้านการท่องเที่ยว ก่อนที่บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองจะเข้ามาทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ตำบลท่าฉลอมไม่ได้รับการส่งเสริม และพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอย่างจริงจังโดยหน่วยงานอื่น และยังไม่มีกรรวมกลุ่มของชุมชน เพื่อทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยว เดินทางเข้ามาเที่ยวชมพื้นที่อยู่บ้าง แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้ท่าฉลอมเพื่อเป็นทางผ่านไปเที่ยวยังพื้นที่อื่น โดยเฉพาะการมาขึ้นรถไฟสายบ้านแหลม-แม่กลอง ไม่ได้เข้ามาท่องเที่ยวและทำกิจกรรมในพื้นที่ ต่อมาเมื่อมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ท่าฉลอมเริ่มเป็นที่รู้จัก มีผู้ที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น ผู้ที่มาท่องเที่ยวให้ความสนใจแตกต่างกันออกไป สำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัย มักสนใจด้านประวัติศาสตร์ของท่าฉลอม ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความเป็นชุมชนจีนในอดีตหลงเหลืออยู่ มีชื่อเสียงด้านการประมง มีสถานที่สวยงาม เช่น ภูมิไม่วัดแหลมสุวรรณาราม (วัดแหลม) วัดสุทธาวาที (วัดช่องลม) มีศาลเจ้าจีนทั้งดงหลายศาลเจ้า นักท่องเที่ยวกลุ่มคนทำงานและวัยรุ่น มักชอบถ่ายรูปกับทัศนียภาพริมน้ำ สตรีทอาร์ต และสถานีรถไฟสายบ้านแหลม จากการสัมภาษณ์นักพัฒนาโครงการ ให้ข้อมูลว่า

“นักท่องเที่ยววัยรุ่น ชอบมาถ่ายรูป ชอบไปริมน้ำ ชอบถ่ายกับสตรีทอาร์ต ส่วนกลุ่มสูงอายุที่เคยจัดทริปชอบให้พาเข้าวัดดูศิลปะ ไปไหว้พระ ไปเที่ยวศาลเจ้าสนใจฟังเรื่องประวัติศาสตร์มากกว่า เดิมนี่มีคนถามเข้ามาเยอะ ว่ามาท่าฉลอมเที่ยวที่ไหนดี เราทำแผนที่ท่องเที่ยวแจกด้วย แต่คนก็ชอบถามนะ”

4.2.2 การนำฐานทรัพยากรมาใช้ในการท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ได้มีการนำฐานทรัพยากรของท่าฉลอมมาใช้ประโยชน์ อย่างเต็มที่ จากคำให้สัมภาษณ์ของ ผู้รับผิดชอบโครงการ ได้กล่าวถึงการนำฐานทรัพยากรมาใช้ว่า

“ตอนนี้กำลังติดต่อกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น เพราะท่าฉลอมถือเป็นสุขาภิบาลหัวเมืองแห่งแรกของประเทศ เป็นจุดกำเนิดของการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ติดต่อให้สถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมาศึกษาดูงาน เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ได้จัดไปแล้ว 3 ครั้ง และได้คุยกับการรถไฟ ในการทำเส้นทางท่องเที่ยวโดยรถไฟขบวนพิเศษ ที่จะวิ่งในเส้นทางบ้านแหลม-แม่กลอง เสนอว่านอกจากจะใช้พื้นที่เป็นเส้นทางท่องเที่ยวแล้ว อยากให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วย ให้ชุมชนได้ประโยชน์บ้าง อยู่ในขั้นตอนการหารือ”

จากการศึกษาพบว่า มีความพยายามที่จะศึกษาข้อมูล และนำอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มาสร้างเป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยว โดยแยกแต่ละด้านได้ดังนี้

1. ด้านลักษณะพื้นที่ ด้วยพื้นที่ท่าฉลอมเป็นพื้นดินที่มีน้ำล้อมรอบเกือบทุกด้าน จนมีลักษณะเกือบเป็นเกาะ จึงมีทัศนียภาพที่สวยงาม มีสถานที่ริมน้ำที่สามารถใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในขณะที่ทางทิศตะวันตก มีพื้นดินติดกับตำบลท่าจีน และบางหญ้าแพรก ทำให้สามารถเดินทางมา

โดยรถยนต์ ด้วยถนนพระราม 2 และเลี้ยวผ่านตำบลท่าจีน ส่วนด้านทิศอื่นๆ มีแม่น้ำท่าจีนโอบล้อมพื้นที่ท่าฉลอมไว้ สามารถเดินทางทางน้ำผ่านแม่น้ำท่าจีน ซึ่งเป็นทางออกสู่อ่าวไทย ทำให้พื้นที่ติดน้ำมีสภาพเป็นน้ำกล่อย มีป่าชายเลน และสิ่งมีชีวิตที่อาศัยในป่าชายเลน เป็นความหลากหลายทางชีวภาพ พบพืชที่มีเฉพาะป่าชายเลน เช่น ต้นโกงกาง ใบชะคราม สามารถต่อยอดสร้างรายได้โดยผ่านการท่องเที่ยว นอกจากจะใช้ลักษณะเด่นของพื้นที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้ว ได้มีการจัดกิจกรรมปลูกป่าชายเลนเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นที่ และใช้เป็นกิจกรรมให้บุคคลภายนอกได้เข้าร่วมทำประโยชน์ให้กับชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวได้มีการนำผลผลิตจากท้องถิ่นมาช่วยสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ในขณะที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน เช่น จัดเลี้ยงอาหารที่ทำจากใบชะคราม น้ำสมุนไพรที่ทำจากลูกโกงกาง นับเป็นการนำฐานทรัพยากรมาใช้ได้เป็นอย่างดี

2. ด้านศิลปวัฒนธรรม แม้ว่าจะพบวัดเก่า และศาลเจ้าจีนหลายแห่งในพื้นที่ชุมชนท่าฉลอม แต่ไม่เคยมีการศึกษา พิสูจน์ และบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่พบ ทำให้ศิลปวัฒนธรรม ไม่เคยเป็นจุดเด่นของชุมชนท่าฉลอม ภายหลังจากที่บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองเข้ามาทำกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ได้จัดให้มีการศึกษา และบันทึกคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมต่างๆ โดยทำข้อตกลงความร่วมมือกับ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เข้าทำการสำรวจและศึกษาศิลปะในพื้นที่ ในโครงการศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ชุมชนท่าฉลอมและริมฝั่งมหาชัย และจัดทำเป็น “รายงานการสำรวจศึกษาแหล่งศิลปกรรมเมืองสมุทรสาคร: ท่าฉลอม ท่าจีน มหาชัย” ซึ่งได้เก็บรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์และศิลปะในพื้นที่ อันเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อให้ชุมชน ผู้ที่สนใจ และคนรุ่นหลัง ได้ทราบเกี่ยวกับคุณค่าทางศิลปะ ที่ปรากฏในพื้นที่ ซึ่งพบว่ามีศาลเจ้าเก่าแก่หลายแห่ง พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับงานฝีมือช่างจีน และการย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากของบรรพบุรุษชาวจีน ซึ่งบางอย่างสามารถวิเคราะห์ช่วงเวลาที่สามารถได้จากข้อบ่งชี้ทางศิลปะในยุคต่างๆ นอกจากนี้ยังพบความน่าสนใจของศิลปะ ที่สะท้อนถึงความผสมผสานของชุมชนที่มีคนไทยและคนจีนอาศัยอยู่ร่วมกัน เห็นได้จากศิลปะของโบสถ์ไม้ ในวัดแหลมสุวรรณาราม ที่มีลักษณะผสมระหว่างศิลปะของช่างจีนสร้างลวดลายมังกร และช่างไทย ที่สร้างลวดลายพญานาค อยู่ร่วมกัน ทำให้ปัจจุบัน สามารถใช้ศิลปวัฒนธรรม เป็นอีกจุดหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และยังส่งผลทำให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจ และหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

3. ด้านประวัติศาสตร์ นอกจากท่าฉลอมจะมีประวัติความเป็นมาที่สำคัญเกี่ยวกับการเข้ามาตั้งรกรากของชาวจีน และถือเป็นชุมชนจีนที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในประเทศไทยแล้ว ท่าฉลอมยังมีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจในเรื่องการปกครอง ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชน ในการพัฒนาพื้นที่ จากที่เคยเป็นพื้นที่สกปรก ไม่เป็นระเบียบ ได้มีการพัฒนาโดยทำถนนที่ทันสมัยในสมัย สะอาด และสวยงาม ทำให้พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงทราบ และ

เสด็จพระราชดำเนินมาเปิดถนน และพระราชทานนามว่า ถนนถวายเป็นหัวเมืองตัวอย่าง ต่อจากนั้นได้พระราชทานให้ทำฉลอมเป็น “สุขาภิบาลหัวเมือง แห่งแรกของประเทศไทย” ต่อมา รัฐบาลประกาศให้วันดังกล่าว คือวันที่ 18 มีนาคม ของทุกปี เป็นวันท้องถิ่นไทย มีพิธีรำลึกพระมหากรุณาธิคุณเป็นประจำทุกปี โดยใช้พื้นที่ทำฉลอมเป็นศูนย์กลางของการจัดงาน ซึ่งทางบริษัท สมุทรสาครพัฒนาเมืองได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าว จึงได้ริเริ่มจัดให้ทำฉลอมเป็นพื้นที่ศึกษาดูงาน ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และสร้างให้พื้นที่เป็นที่รู้จัก

4. ด้านวิถีชีวิต ความเป็นชุมชนชาวประมง และวิถีชีวิตแบบจีน เป็นภาพลักษณ์ของชุมชนท่าฉลอมมายาวนาน และพบว่าวิถีชีวิตดังกล่าวยังคงทิ้งร่องรอยให้เห็น ผ่านบ้านเรือนในอดีต การหันหน้าบ้านออกทางแม่น้ำ และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการประมง ในช่วงหลังเมื่อการทำประมงค่อยๆ หดไปจากท่าฉลอม บ้านเรือนเริ่มได้รับการบูรณะให้สอดคล้องกับการคมนาคมที่ใช้ถนนเป็นหลัก ความเจริญในอดีตเริ่มเคลื่อนออกจากท่าฉลอมไปสู่ฝั่งมหาชัย บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ได้สนับสนุนให้คณาจารย์ และนักศึกษาภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เข้ามาทำการศึกษาวิจัยภาคสนาม เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ใน “โครงการเพิ่มพูนทักษะนักศึกษาด้วยการวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยา ณ ชุมชนท่าฉลอม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” และจัดทำเป็นหนังสือ “ย้อนรอย ท่าฉลอม เส้นทางวิถีชุมชนประมงลุ่มแม่น้ำท่าจีน” เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านวิถีชีวิตที่ถ่ายทอดโดยคนในชุมชนที่น่าสนใจ และมีคุณค่าในเชิงวิชาการ เพื่อเป็นข้อมูลในการค้นหาจุดเด่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ต่อมาได้ใช้ในการสร้างภาพสะท้อนของชุมชน ซึ่งเรียกตนเองว่า “ชาวบ้านลูกมังกร” (เล่ง เกีย ฉู) ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพ และสื่อต่างๆ ตลอดจนได้อนุรักษ์วิถีชีวิตเดิมๆ เช่น การทำขนม อาหาร และการใช้รถสามล้อเป็นพาหนะใช้เป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยว และยังเป็นการรักษาวัฒนธรรมการเป็นอยู่ให้สืบทอดสู่รุ่นต่อมา

5. ทนุชุมชนอื่นๆ ที่ได้นำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ การที่เป็นพื้นที่ต้นทางของรถไฟสาย บ้านแหลม-แม่กลอง ซึ่งเป็นที่รู้จักดีในนาม “รถไฟสายร่มหุบ” ซึ่งได้รับความนิยมทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเดินทางมาขึ้นรถไฟ โดยใช้ท่าฉลอมเป็นทางผ่านเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองจึงได้ ริเริ่มปรับปรุงสถานีรถไฟบ้านแหลม ซึ่งมีความเก่าแก่และมีเอกลักษณ์ แต่ถูกทอดทิ้งให้เสื่อมโทรม ให้มีสภาพดีขึ้น โดยการพัฒนาด้านความสะอาด ไฟส่องสว่าง จัดหาที่นั่ง ทำสวน ทำงานศิลปะเพิ่มความน่าสนใจ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพ และล่าสุดได้มีโครงการนำรถจักรไอน้ำ ที่มีอายุกว่า 100 ปี ซึ่งเคยใช้งานจริงในเส้นทางบ้านแหลม-แม่กลอง มาบูรณะและตั้งไว้เพื่อเป็นอีกจุดสำคัญในการท่องเที่ยว และศึกษาดูงาน

4.2.3 การจัดกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ และศึกษาเอกสาร รวมทั้งสื่อต่างๆ พบว่า ตั้งแต่เริ่มโครงการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองได้ดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบ และหลายกิจกรรม นับตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการในช่วงเดือนมิถุนายน 2560 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากการจัดประชุมร่วมกับคนในชุมชน เพื่อแนะนำบริษัท แอ่งวัดอุปประสงค์ในการเข้ามาดำเนินการ และแนวทางการดำเนินงาน ร่วมกับการรับฟังความคิดเห็นจากคนในพื้นที่ โดยเริ่มจากการใช้พื้นที่สถานีรถไฟบ้านแหลม และให้ชุมชนบอกต่อเพื่อชวนคนในชุมชนให้มาร่วมประชุม และจัดประชุมอีกหลายครั้งในพื้นที่แต่ละชุมชนในท่าฉลอม เพื่อความสะดวกของผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อเป็นการรับฟังความเห็นเฉพาะจากชุมชนย่อย สามารถสรุปแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยแยกกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินการดังนี้

1. กิจกรรมเพื่อการรับฟังความคิดเห็น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นกิจกรรมที่บริษัทสมุทรสาครให้ความสำคัญ และเป็นกิจกรรมหลักในช่วงเริ่มต้นโครงการ มีการประชุมร่วมกับชุมชน เพื่อเปิดรับความคิดเห็น และเตรียมการจัดกิจกรรมร่วมกัน ในพื้นที่ต่างๆ ในช่วงแรกประมาณ 9 ครั้ง และการจัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาเมืองสมุทรสาคร โดยใช้การแจกเสื้อยืดสีฟ้า เพื่อเป็นสัญลักษณ์ สำหรับใส่มาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้คนในชุมชนรับรู้และเกิดการตื่นตัว

2. การให้บริการชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยการตั้ง “บ้านท่าฉลอม” จากความต้องการของคนในชุมชน เพื่อเป็นสถานที่ใช้สำหรับทำกิจกรรมในชุมชน และเป็นสถานที่ให้บริการข้อมูล และอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ นอกจากนั้นต่อมายังขยายการใช้งานให้เป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมของจังหวัด เช่น การแถลงข่าวงานวันท้องถิ่นไทย การจัดประกวดมิสแกรนด์

3. กิจกรรมด้านการศึกษา และอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อให้สามารถนำทุนชุมชนในด้านต่างๆ มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การประสานงานกับสถานศึกษาต่างๆ เข้ามาศึกษาวิจัย และจัดทำเป็นเอกสารข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และเผยแพร่ความรู้ให้กับชุมชน เช่น การศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม โดยภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

4. กิจกรรมด้านการพัฒนาพื้นที่ มีการพัฒนาพื้นที่ทั้งด้านความสะอาด โดยการจัดกิจกรรมทำความสะอาดและเก็บขยะในบริเวณต่างๆ การทาสีสนามกีฬาให้โรงเรียน การทำสตรีทอาร์ตในพื้นที่ การเปลี่ยนฝาท่อระบายน้ำเป็นฝาท่อที่มีลวดลายสะท้อนความเป็นชุมชนท่าฉลอม และการพัฒนาพื้นที่สถานีรถไฟ

5. กิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการจัดกิจกรรมปลูกป่าชายเลนในหลายพื้นที่ เป็นประจำทุกปี และมีการจัดกิจกรรมร่วมกันปลูกต้นไม้บริเวณริมเขื่อน มีการจัดการเก็บขยะและแยกประเภทเพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี เพื่อเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

6. กิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การพาอาสาสมัครและคนในชุมชนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ การนำคนในชุมชนที่เป็นอาสาสมัครไปดูงานการท่องเที่ยวชุมชนที่เกาะเกิด จังหวัดอยุธยา การจัดวิทยากรจากภายนอกเข้ามาอบรมเพื่อเพิ่มความสามารถในเรื่องต่างๆ เช่น การเป็นผู้นำเที่ยว การทำโฮมสเตย์ การจัดเสวนาเพื่อเผยแพร่ความรู้และข้อมูลในพื้นที่ให้กับชุมชนและผู้สนใจทั่วไป

7. กิจกรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน มีการจัดแผนการท่องเที่ยวทดลองกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เพื่อจัดแผนการท่องเที่ยวให้เหมาะกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เช่น จัดการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มผู้เกษียณอายุ จัดการท่องเที่ยวสำหรับคนทำงาน โดยออกแบบเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทั้งแบบไปกลับ และแบบค้างคืน เพื่อเป็นต้นแบบในการให้บริการนักท่องเที่ยวตามความต้องการ การจัดให้บริการท่องเที่ยวโดยให้บริการรถรางฟรี เพื่อให้ผู้สนใจทั่วไปได้เข้ามารู้จักท่าฉลอม

8. กิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด ได้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเผยแพร่ความน่าสนใจของท่าฉลอมให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ ผ่านการสื่อสารหลายช่องทาง เช่น เว็บไซต์ ช่องยูทูบ และโซเชียลมีเดียต่างๆ รวมทั้งการอำนวยความสะดวก และเป็นผู้ให้ข้อมูลเมื่อมีสื่อต่างๆ ต้องการเข้ามาถ่ายทำเรื่องราวในท่าฉลอม เช่น รายการหม้อข้าวหม้อแกง ของไทยพีบีเอส และรายการอื่นๆ

9. กิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือคนในชุมชน กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของบริษัทให้ความสำคัญกับคนทุกกลุ่มในชุมชน มีส่วนช่วยในการบรรเทาปัญหาความเหลื่อมล้ำ ด้วยการช่วยเหลือผู้มีอาชีพถีบสามล้อ ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อย และมีความเป็นอยู่อย่างลำบาก เช่น การให้บริการซ่อมแซมรถสามล้อฟรี การแจกเสื้อเพื่อให้มีการแต่งกายที่สะอาดเหมาะสม การอบรมเพื่อให้สามารถเป็นผู้นำเที่ยว และมีรายได้เสริมจากการให้บริการ นอกจากนี้ในช่วงเกิดภาวะโควิด ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้มีอาชีพถีบสามล้อมีรายได้ลดลงอย่างมาก บริษัทได้จัดให้มีการตรวจคัดกรองโควิดเพื่อเป็นการป้องกันการระบาด จัดหาอุปกรณ์ทำความสะอาด และป้องกันเชื้อ ให้ความรู้กับผู้ให้บริการสามล้อถึงมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่อง และได้จัดของยังชีพมอบให้เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน

พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดนับจากเริ่มโครงการ ในช่วงกลางปี 2560 และได้รับผลกระทบอย่างหนักจากภาวะโควิด ในช่วงปี 2563 ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวชะงักงันลง โดยเฉพาะเมื่อเกิดการระบาดอย่างหนักที่ตลาดกิ้ง มหาลัย จังหวัดสมุทรสาคร ทำให้ภาพลักษณ์ของ

จังหวัดสมุทรสาครกลายเป็นพื้นที่เสี่ยงอันตราย ส่งผลให้การท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสาคร รวมทั้งในพื้นที่ท่าฉลอม ต้องหยุดชะงักเป็นเวลานาน และได้รับการฟื้นตัวช้ากว่าพื้นที่อื่นๆ ในประเทศ

อย่างไรก็ตาม แม้สถานการณ์ที่ผ่านมาจะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม แต่จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารพบว่า ยังคงมุ่งมั่นดำเนินโครงการต่อไป โดยมีการวางแผนกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ผู้รับผิดชอบโครงการ เล่าถึงแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จะมีขึ้นในอนาคตว่า “ที่ผ่านมาการท่องเที่ยวท่าฉลอมต้องหยุด นักท่องเที่ยวหายไป จากที่เคยเพิ่มขึ้น บริษัทได้จัดนำเที่ยวท่าฉลอมให้นักท่องเที่ยวมาลงชื่อ และเที่ยวฟรีทุกวันเสาร์ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว และกำลังวางแผนว่าจะเพิ่มการท่องเที่ยวในกลุ่มอื่นๆ”

สามารถสรุปกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวหลักๆ แยกออกเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการในช่วงกลางปี 2560 จนถึง ก่อนเกิดภาวะโควิด ปี 2563 การช่วยเหลือผู้ให้บริการสามล้อถีบในช่วงโควิดปี 2564 และจากปี 2565 จนถึงปัจจุบันตามตารางที่ 4.2 และ 4.3 ดังนี้

ตารางที่ 4.2

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
29 มิถุนายน 2560	ประชุมร่วมกับชุมชนครั้งแรก โดยใช้สถานีรถไฟบ้านแหลมเป็นสถานที่จัดประชุม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับคนในพื้นที่
1 กรกฎาคม 2560	ประชุมร่วมกับผู้นำชุมชน โดยใช้ห้องประชุมโรงพยาบาลนครท่าฉลอม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับคนในพื้นที่
21 สิงหาคม 2560	ประชุมร่วมกับชาวท่าฉลอมรวมทุกพื้นที่ โดยใช้บ้านเก่าของคุณฮะ-คุณสุวรรณ แสงสุขเอี่ยม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับคนในพื้นที่
กันยายน 2560	จัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาเมืองสมุทรสาคร เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามาร่วมเป็นอาสาสมัครทำกิจกรรมพัฒนาเมือง โดยแจกเสื้อสีฟ้าเป็นสัญลักษณ์ ใช้สีในการทำกิจกรรมต่างๆ	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับคนในพื้นที่

ตารางที่ 4.2

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563 (ต่อ)

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
27 พฤศจิกายน 2560	ประกวดภาพพระบายสี หัวข้อ “ท่าฉลอมที่ฉันรัก” ที่โรงเรียนเทศบาลวัดแหลมสุวรรณาราม โดยมีรางวัลจากผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อส่งเสริมให้เกิดความรักต่อท้องถิ่น	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับโรงเรียนเทศบาลวัดแหลมสุวรรณาราม
2 ธันวาคม 2560	งาน Big Cleaning ที่สถานีรถไฟวัดแหลม เพื่อเป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟ และเป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นผู้จัด และสนับสนุนอุปกรณ์ต่างๆ โดยเชิญคนในชุมชน และโรงเรียนในพื้นที่ร่วมงาน
ธันวาคม 2560	กิจกรรมซ่อมแซมรถสามล้อถีบ โดยไม่เก็บค่าซ่อมและค่าอะไหล่ โดยเจ้าของสามล้อมามีส่วนร่วมในการซ่อม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับเจ้าของรถสามล้อ
6 มกราคม 2561	กิจกรรมพัฒนาและทาสีสานามกีฬา ของโรงเรียนเทศบาลวัดแหลมสุวรรณาราม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับคนในชุมชน
12 มกราคม 2561	กิจกรรมวันเด็ก ร่วมออกบูธแจกของขวัญวันเด็กที่โรงเรียนเทศบาลวัดแหลมสุวรรณาราม และร่วมสนับสนุนของขวัญให้โรงเรียนเทศบาลวัดช่องลม และโรงเรียนวัดบางหญ้าแพรก	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง โดยรับการสนับสนุนของขวัญจากกรรมการบริษัท
22 กุมภาพันธ์ 2561	ประชุมร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ที่สำนักงานกศน. ท่าฉลอม ช่างวัดช่องลม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับคนในพื้นที่
8 มีนาคม 2561	ประชุมร่วมกับชุมชนศาลเจ้าแม่ทับทิม ที่บริเวณโรงเจเซ่งเฮงตั้ว	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับคนในพื้นที่
15 เมษายน 2561	ประชุมร่วมกับชุมชนศาลเจ้ากลาง ที่บริเวณศาลเจ้ากลาง	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับคนในพื้นที่

ตารางที่ 4.2

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563 (ต่อ)

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
17 พฤษภาคม 2561	ประชุมร่วมกับชุมชนที่เข้าร่วมเป็นอาสาที่ร้านกาแฟคอมมอน	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับคนในพื้นที่
21 พฤษภาคม ถึง 2 มิถุนายน 2561	ประสานความร่วมมือกับ ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร หรือนักศึกษาประมาณ 30 คน และคณาจารย์เข้ามาลงพื้นที่เก็บข้อมูลในท่าฉลอม และจัดทำเป็นหนังสือ “ย้อนรอยท่าฉลอม เส้นทางวิถีชีวิตชุมชนประมงกลุ่มแม่น้ำท่าจีน”	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นผู้ประสานงาน ผู้บริหารบริษัทสนับสนุนที่พัก และอาหาร ของนักศึกษาและอาจารย์ และได้รับการต้อนรับจากคนในชุมชน ตลอดการลงพื้นที่
31 พฤษภาคม ถึง 5 มิถุนายน 2561	ประสานงานความร่วมมือกับ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร หรือนักศึกษาประมาณ 30 คน และคณาจารย์เข้ามาลงพื้นที่เก็บข้อมูลในท่าฉลอม และจัดทำเป็นหนังสือ “รายงานการสำรวจศึกษาแหล่งศิลปกรรมเมืองสมุทรสาคร ท่าฉลอม ท่าจีน มหาชัย”	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นผู้ประสานงาน ผู้บริหารบริษัท สนับสนุนที่พัก และอาหารของนักศึกษาและอาจารย์ และได้รับการต้อนรับจากคนในชุมชน ตลอดการลงพื้นที่
13-14 กรกฎาคม 2561	ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะโบราณคดี มาลงพื้นที่ เพื่อศึกษา จัดหมวดหมู่ และจัดเก็บเอกสารเก่า ที่เก็บรักษาไว้ที่วัดแหลมสุวรรณาราม เพื่อการอนุรักษ์ข้อมูล และเอกสารทางประวัติศาสตร์	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นผู้ประสานงาน ผู้บริหารบริษัทสนับสนุนที่พัก และอาหารของนักศึกษาและอาจารย์ และได้รับการต้อนรับจากคนในชุมชน ตลอดการลงพื้นที่
7 สิงหาคม 2561	ประชุมร่วมกับชุมชนที่เป็นอาสาพัฒนาเมืองที่บ้านท่าฉลอม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับคนในพื้นที่

ตารางที่ 4.2

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563 (ต่อ)

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
10 สิงหาคม 2561	กิจกรรมปลูกป่าชายเลน ริมแม่น้ำ บริเวณ ริมเขื่อนหน้าสถานีรถไฟบ้านแหลม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง จัดกิจกรรม ร่วมกับ คนในชุมชน และหน่วยงาน ต่างๆ โดยมีผู้แทนจากผู้ว่า ราชการจังหวัดมาร่วมงาน
12 กันยายน 2561	กิจกรรม “พิพิธภัณฑน์มีชีวิต ผลงาน kids ออกแบบ” จัดการอบรม และนำเสนอ ผลงานการออกแบบ เพื่อแก้ไขปัญหาใน พื้นที่ ของนักเรียนในพื้นที่ ให้คนในชุมชน และผู้สนใจเข้าชม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมืองร่วมกับมหาวิทยาลัย มหิดล และโรงเรียนในพื้นที่
21 ตุลาคม 2561	ประชุมร่วมกับชุมชนท้ายบ้าน โดยใช้ สถานที่บริเวณศาลเจ้าพ่อกวนอู	
23 ธันวาคม 2561	เปิดบ้านท่าฉลอม โดยใช้บ้านเก่าของคุณสะ- คุณสุวรรณ แสงสุขเอี่ยม มาทำการบูรณะ เพื่อใช้เป็นพื้นที่ส่วนกลางสำหรับกิจกรรม ชุมชน และเป็นศูนย์บริการข้อมูลสำหรับ นักท่องเที่ยว	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง เป็นผู้ดำเนินการ โดย การสนับสนุนให้ใช้บ้านเก่า ของครอบครัว
21 มกราคม 2562	กิจกรรมสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ โดยนำอาสาสมัครในชุมชน จำนวนประมาณ 30 คน ร่วมเดินทางด้วยเรือประมงดัดแปลง เพื่อร่วมกันหาเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง ร่วมกับอาสาสมัครใน ชุมชน
23-24 มกราคม 2562	กิจกรรมศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยว โดยนำอาสาสมัครในชุมชน จำนวนประมาณ 30 คน ไปทัศนศึกษาที่เกาะเกิด จังหวัด อยุธยา	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง ร่วมกับอาสาสมัครใน ชุมชน
31 มกราคม 2562	ประชุมเพื่อถอดบทเรียน ร่วมกับชุมชน ใน การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยว และทัศน ศึกษาที่ผ่านมา	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง ร่วมกับอาสาสมัครใน ชุมชน

ตารางที่ 4.2

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563 (ต่อ)

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
21 และ 25 กุมภาพันธ์ 2562	จัดอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการนำเที่ยว และการให้บริการ ให้กับผู้ถือใบสามล้อใน ท่าฉลอม เพื่อพัฒนาคุณภาพของสามล้อ ใน การต่อยอดการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ ที่ บ้านท่าฉลอม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง
22 กุมภาพันธ์ 2562	อบรมแนวทางการทำโฮมสเตย์ ให้กับคนใน ชุมชนผู้สนใจ โดยเชิญวิทยากรจากกรม ส่งเสริมการท่องเที่ยว มาอบรมที่บ้านท่า ฉลอม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง
28 กุมภาพันธ์ 2562	อบรมผู้นำเที่ยว และจัดทำคู่มือการ ท่องเที่ยวฉบับชุมชน ให้กับคนในชุมชน และนักเรียนที่สนใจเป็นผู้นำเที่ยวชุมชน ประมาณ 30 คน อบรมที่บ้านท่าฉลอม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง
7 มีนาคม 2562	ประชุมรับฟังความเห็นของคนในชุมชน เพื่อเตรียมการจัดทริปนำเที่ยวทดลองใน การส่งเสริมการท่องเที่ยวท่าฉลอม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง ร่วมกับอาสาสมัครใน ชุมชน
18 มีนาคม 2562	แจกเสื้อฮาวายลายดอก ให้กับผู้ให้บริการ สามล้อถีบทุกคนในท่าฉลอม เพื่อให้ การแต่งสะอาดกายและมีเอกลักษณ์	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง
6-7 เมษายน และ 25-26 พฤษภาคม 2562	จัดทริปทดลอง สำหรับคนวัยทำงาน เป็น การท่องเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน โดยไม่เสีย ค่าใช้จ่าย เพื่อให้ผู้ท่องเที่ยวประเมิน ความพึงพอใจ และให้ข้อเสนอแนะ	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง ร่วมกับอาสาสมัครใน ชุมชน
25 เมษายน 2562 และ 26 มิถุนายน 2562	ประชุมเพื่อสรุปผล และถอดบทเรียน ใน การจัดทริปทดลองที่ผ่านมา เพื่อนำไปเป็น แนวทางในการจัดทริปเพื่อนักท่องเที่ยว	บริษัทสมุทรสาครพัฒนา เมือง ร่วมกับอาสาสมัครใน ชุมชน

	ต่อไป	
--	-------	--

ตารางที่ 4.2

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563 (ต่อ)

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
21 พฤษภาคม 2562	ประชุมร่วมกับคนในชุมชน และจัดเตรียมพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมให้สินค้าเข้ามาทำสตรีทอาร์ท ในช่วงปิดเทอมฤดูร้อน	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับคนในชุมชน
30 พฤษภาคม ถึง 2 มิถุนายน 2562	นิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ เข้าทำสตรีทอาร์ทในพื้นที่ เริ่มจากการรู้จักพื้นที่ประชุมร่วมกับคนในชุมชน เพื่อหาแนวทางและออกแบบภาพร่วมกัน โดยให้นักเรียนในพื้นที่ร่วมเป็นคณะทำงาน	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับคนในชุมชน โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองเป็นผู้ประสานงาน และสนับสนุนค่าใช้จ่าย
30 สิงหาคม 2562	กิจกรรมปลูกป่าชายเลน ริมแม่น้ำ บริเวณริมเขื่อนหน้าวัดแหลมสุวรรณาราม (ต่อจากหน้าสถานีรถไฟ)	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง จัดกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน และหน่วยงานต่างๆ โดยมีผู้แทนจากผู้ว่าราชการจังหวัดมาร่วมงาน
6 กันยายน 2562	โครงการมัลติเทคดิจิทัล ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล DEPA จัดทำคลิปข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ และทำป้ายพร้อม QR Code ติดตามสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง โดยการสนับสนุนของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล หรือ DEPA
12 กรกฎาคม 2562	จัดกิจกรรมรำลึกวันเริ่มเดินรถไฟสายบ้านแหลม-แม่กลอง มีนิทรรศการเกี่ยวกับการเดินรถไฟในอดีต และเสวนาเล่าประวัติความเป็นมาของรถไฟสายบ้านแหลม-แม่กลอง โดยผู้เชี่ยวชาญของการรถไฟแห่งประเทศไทย และ ดร.สุวัณชัย แสงสุขเอี่ยม จัดขึ้นที่สถานีรถไฟบ้านแหลม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง โดยการสนับสนุนสถานที่จากการรถไฟแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 4.2

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563 (ต่อ)

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
20 สิงหาคม 2562	งานเสวนา “ทำจีน ท่าฉลอม” เพื่อเล่าเรื่องประวัติความเป็นมา รวมทั้งคุณค่าศิลปวัฒนธรรมที่ได้จากการศึกษาข้อมูลของสถาบันการศึกษา โดยการประสานงานของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง จัดขึ้นที่บ้านท่าฉลอม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับสถาบันการศึกษาที่เข้ามาศึกษาวิจัยในพื้นที่
29 ตุลาคม 2562	นำเสนอผลงานวิจัย และรับรางวัล 2 รางวัล ได้แก่ “งานวิจัยยอดเยี่ยม” ตัดสินโดยคณะกรรมการงานวิจัย และ รางวัล “งานวิจัยดีเด่น” ตัดสินโดยผู้เข้าร่วมงาน	จัดโครงการโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว)
9 มกราคม 2563	พิธีลงนามความร่วมมือ และแถลงข่าวโครงการจัดทำสตรีทอาร์ท และฝาต่อลอยตาย ร่วมกันระหว่าง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยรังสิต และจังหวัดสมุทรสาคร	สำนักงานโยธาธิการจังหวัดสมุทรสาคร เป็นหน่วยงานหลัก โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองเป็นผู้ประสานงานกับคนในพื้นที่อำนวยความสะดวก และให้ข้อมูล
17 กุมภาพันธ์ 2563	ทำประชาพิจารณ์ โดยร่วมรับฟังความเห็นจากคนในชุมชน ที่บ้านท่าฉลอม เพื่อสรุปความเห็นและความต้องการจากคนในชุมชนในการทำสตรีทอาร์ท และรูปแบบฝาต่อระบายน้ำ	ดำเนินการโดย บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง
เดือนกุมภาพันธ์ และ มีนาคม 2563	นิสิต นักศึกษา ศิษย์เก่า และอาจารย์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และมหาวิทยาลัยรังสิต ลงพื้นที่เพื่อดำเนินการทำสตรีทอาร์ท และ	โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองเป็นผู้ประสานงาน และอำนวยความสะดวก

	ฝาท่อ	
--	-------	--

ตารางที่ 4.2

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563 (ต่อ)

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
6 มีนาคม 2563	สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร ใช้พื้นที่บ้านท่าฉลอมเป็นพื้นที่แถลงข่าว เพื่อประชาสัมพันธ์การจัดงานวันท้องถิ่นไทย ประจำปี 2563	สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองเป็นเจ้าของสถานที่ และนำเสนอประวัติของท่าฉลอม
14 มีนาคม 2563	งาน “ท่าฉลอม Art Festival” เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านศิลปะในท่าฉลอม โดยจัดที่ริมหน้าหาดเจ้าพ่อกวานอ มีการออกร้านเกี่ยวกับศิลปะหัตถกรรม การแสดงดนตรี โดยศิลปินที่มีความเกี่ยวข้องกับท่าฉลอม เช่น คุณศุ บุญเลี้ยง และคุณชรินทร์ นันทนาคร เจ้าของเพลง ท่าฉลอม มาร่วมร้องเพลง	สำนักงานโยธาธิการ จังหวัดสมุทรสาคร โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองร่วมดำเนินการ และประสานงานกับชุมชน
15 สิงหาคม 2563	กิจกรรมปลูกป่าชายเลน ริมแม่น้ำ บริเวณริมเขื่อนบริเวณท่าเรือข้ามฟาก ท่าฉลอม-วัดโคกรกกราก	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง จัดกิจกรรม ร่วมกับคนในชุมชน
7 พฤศจิกายน 2563	สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์มายังบ้านท่าฉลอม และต่อไปยังศาลเจ้าอีก 3 แห่งในท่าฉลอม ได้แก่ ศาลเจ้าแม่จุยบูยเนี้ย ศาลเจ้าปูนเถ็กก่ง และศาลเจ้าพ่อกวานอ เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนจีน	ผู้บริหารบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เจ้าหน้าที่บ้านท่าฉลอม ร่วมกับคนในชุมชน รับเสด็จ และนำเสนอข้อมูล
4 ธันวาคม 2563	กิจกรรมปลูกต้นไม้และปรับภูมิทัศน์ เพื่อส่งเสริมสิ่งแวดล้อม บริเวณริมเขื่อน	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง จัดกิจกรรม ร่วมกับคนในชุมชน

ตารางที่ 4.2

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2560-2563 (ต่อ)

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
24 กุมภาพันธ์ 2564	จัดให้ผู้ให้บริการสามล้อถีบตรวจโควิด เพื่อป้องกันการแพร่ระบาด	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ประสานงานกับโรงพยาบาลนครท่าฉลอม
23 เมษายน 2564	มอบของยังชีพให้ผู้ให้บริการสามล้อ เพื่อช่วยเหลือผู้ถีบสามล้อ และครอบครัว เนื่องจากขาดรายได้จากการทำงาน	ผู้รับผิดชอบโครงการ บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง
3 สิงหาคม 2564	มอบของยังชีพให้ผู้ให้บริการสามล้อ ครั้งที่ 2 เพื่อช่วยเหลือผู้ถีบสามล้อ และครอบครัวเนื่องจากขาดรายได้จากการทำงาน	ผู้รับผิดชอบโครงการ บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง

ที่มา: รวบรวมจากคำให้สัมภาษณ์ผู้บริหาร และนักพัฒนาโครงการ

ตารางที่ 4.3

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2565 ถึงปัจจุบัน

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
30 มกราคม 2565	ออกบูธในงานตรุษจีนเล่งเกี้ยว ของจังหวัดสมุทรสาคร ที่บริเวณลานริมเขื่อนหน้าศาลเจ้าพ่อหลักเมือง มหาชัย	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง
29 พฤษภาคม 2565	กิจกรรมเก็บขยะริมเขื่อน บริเวณแม่น้ำท่าจีนหน้าสถานีรถไฟบ้านแหลม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับบริษัท บริษัทพี.เอส.พี.สเปเชียลตี้ส์
2 พฤศจิกายน 2565	ออกบูธเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวท่าฉลอม ในงาน “Hidden Price, Hidden Place” จัดโดย ททท. ที่ The Market ราชประสงค์	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง

ตารางที่ 4.3

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2565 ถึงปัจจุบัน (ต่อ)

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
8 ธันวาคม 2565	งานปลูกป่าชายเลน ครั้งที่ 5 ใช้ชื่องานว่า “ท่าฉลอมเขียวร่มรื่น ด้วยพลังอาสา” โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดมาร่วมงาน	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง จัดกิจกรรม ร่วมกับคนในชุมชน
19-23 มกราคม 2566	จัดทริปท่องเที่ยวท่าฉลอม โดยรถรางให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงานตรุษจีน จังหวัดสมุทรสาคร	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับชุมชนท่าฉลอม
19 เมษายน 2566	กิจกรรมเก็บขยะ ใช้ชื่องาน “ลดขยะด้วยพลังอาสา” มีการนำขยะที่เก็บได้มาทำการคัดแยกตามชนิด และนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง จัดกิจกรรมเพื่อให้บริษัทไทยยูเนียนนำพนักงานเข้ามาทำโครงการเพื่อเป็นสาธารณะประโยชน์
19 พฤษภาคม 2566	กิจกรรมทาสี และปรับปรุงสนามกีฬา ของโรงเรียนเทศบาลวัดแหลม ให้มีสภาพสวยงามและใช้งานได้ดี	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง จัดกิจกรรมเพื่อให้พี.เอส.พี.สเปเชียลตี้ส์นำพนักงานเข้ามาทำโครงการเพื่อเป็นสาธารณะประโยชน์
24 พฤษภาคม 2566	กิจกรรมอบรมมัคคุเทศก์ และมัคคุเทศก์น้อย เพื่ออบรมคนในชุมชน และตัวแทนนักเรียนในพื้นที่ 3 โรงเรียน จำนวนประมาณ 30 คน ให้สามารถนำเที่ยวในชุมชนได้ ใช้พื้นที่ท่าฉลอมในการอบรม	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ขอสนับสนุนวิทยากรจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร
29 มิถุนายน 2566	เคลื่อนย้ายรถจักรไอน้ำ อายุกว่า 100 ปี ที่เคยใช้เดินรถเส้นทางจากท่าฉลอม ซึ่งนับว่ามีคุณค่าทางจิตใจของชาวท่าฉลอม มาจากโรงเรียนวิศวกรรมรถไฟจตุจักร มาตั้งแสดงที่สถานีรถไฟบ้านแหลม ตำบลท่าฉลอม เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองดำเนินการ โดยการยินยอมจากการรถไฟแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 4.3

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ปี พ.ศ. 2565 ถึงปัจจุบัน (ต่อ)

วันที่	กิจกรรม	ผู้จัดกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง
15 กรกฎาคม เป็นเวลา 3 เดือน	จัดการท่องเที่ยวโดยรถรางฟรีพร้อมบรรยายโดยชุมชนท่าฉลอม ให้กับผู้มาเที่ยวท่าฉลอม ทุกวันเสาร์ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง
20 กรกฎาคม 2566	รับการตรวจประเมิน ผู้เข้ารอบ 10 พื้นที่สุดท้าย ในการประกวด สุดยอดต้นแบบชุมชนยลวิถี ของกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งยังไม่ได้รับการประกาศผล	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นผู้ประสานงานกับชุมชน โดยการดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร
31 สิงหาคม 2566	จัดงานแถลงข่าวเปิดตัว งานวิ่งท่าฉลอมมินิมารathon ครั้งที่ 2 ตอน บุรณระรถจักรไอน้ำ ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ 8 ตุลาคม 2566 เพื่อนำรายได้มาปรับปรุงรถจักรไอน้ำ	บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ร่วมกับองค์กรต่างๆ

ที่มา: รวบรวมจากคำให้สัมภาษณ์ผู้บริหาร และนักพัฒนาโครงการ

4.3 การท่องเที่ยวชุมชน

4.3.1 การมีส่วนร่วม บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยจัดให้มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นจากคนในชุมชนเป็นกิจกรรมเริ่มแรกของโครงการ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้คนในชุมชนทราบและเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่บริษัทดำเนินการ และเพื่อทราบความต้องการของคนในชุมชน บริษัทได้จัดการประชุมร่วมกับชุมชนในแต่ละพื้นที่ในช่วงเริ่มเข้ามาทำกิจกรรม จำนวน 8 ครั้ง

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาเมืองสมุทรสาคร เพื่อเป็นการรวบรวมคนในพื้นที่ ที่เห็นความสำคัญของการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ คนในชุมชนท่าฉลอมที่เป็นอาสาสมัคร ให้สัมภาษณ์ว่า

“ช่วงแรกมีการประชุม คนยังมาน้อย ต่อมาคนเริ่มรู้ พอไปจัดตามชุมชน เห็นว่า ไกลบ้าน เค้กก็นั่งฟัง ยังไม่รู้ว่าอะไรจริงรีเป่านะ ตอนตั้งกลุ่มอาสาเลยชวนกันต่อๆ มา ด็อกเตอร์ (ผู้รับผิดชอบโครงการ) ทำเสื้อสีฟ้าแจกด้วย คนเลยสนใจ แต่ก่อนประชุมกันบ่อย”

ในช่วงปีแรกของการทำงานมีการประชุมร่วมกันระหว่างคนในชุมชน และ ผู้ดำเนินโครงการของบริษัทเป็นประจำ กิจกรรมที่ดำเนินการส่วนใหญ่มาจากความคิดและความ ต้องการของคนในชุมชน บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองเป็นผู้ดำเนินการ และสนับสนุน แต่เมื่อ ดำเนินการไปสักระยะ มีเหตุทำให้การประชุมร่วมกันไม่ต่อเนื่อง การดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยบริษัท และมีคนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีอาสาสมัครจากชุมชนจำนวน หนึ่งช่วยดำเนินการเป็นหลัก จากการสัมภาษณ์คนในชุมชน พบว่า คนในชุมชนเห็นว่าการส่งเสริม การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่เป็นสิ่งที่ดี เห็นผลดีจากการเปลี่ยนแปลงในช่วงที่ผ่านมา และเชื่อ ในเจตนาดีของบริษัทที่มีต่อการพัฒนาชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน รวมทั้งเชื่อมั่นในศักยภาพใน การทำงาน และยินดีช่วยสนับสนุน แต่พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่มีรูปแบบเน้นไปในเชิง การร่วมกิจกรรมต่างๆ มากกว่าจะเป็นผู้ดำเนินการเอง ดังคำให้สัมภาษณ์ของ คนในชุมชนท่าฉลอม ที่กล่าวว่า

“บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองพยายามหาสิ่งดีๆ ให้ชุมชน ที่ทำมาดีแล้ว ตนยังไม่ค่อยเข้าใจว่าควรมีส่วนร่วมต้องทำอะไร แต่ถ้าจัดงาน จัดกิจกรรมจะให้ความร่วมมือเต็มที่ คนท่าฉลอมใจดี”

อาสาสมัครช่วยงานการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเป็นชาวท่าฉลอม และอาศัยอยู่ในพื้นที่ มาโดยตลอด ได้ให้ความเห็นว่า “เรื่องการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว คนท่าฉลอมบางคนมองว่าเป็น เรื่องไกลตัว บางคนคิดว่าเอาเวลาไปทำอย่างอื่นดีกว่า คนท่าฉลอมเป็นมิตร ยินดีพูดคุยกับ นักท่องเที่ยว แต่ไม่พร้อมให้บริการจริงจัง”

4.3.2 การจัดการด้านการส่งเสริมการตลาด สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน การเป็นที่รู้จัก และสนใจของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ได้มีการจัดทำข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และใช้ การส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อต่างๆ ที่หลากหลายดังนี้

1. จัดทำนิทรรศการถาวร แสดงไว้ที่บ้านท่าฉลอม เพื่อให้ข้อมูลที่สำคัญของ ท่าฉลอม เพื่อจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ โดยมีแผนที่แสดงลักษณะทางกายภาพของ พื้นที่ จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท่าฉลอม และความรู้ด้านการทำประมง และให้บริการแนะนำจุดท่องเที่ยวต่างๆ

2. จัดทำเอกสารข้อมูลการท่องเที่ยว ได้แก่ คู่มือการท่องเที่ยว แผนที่ท่องเที่ยว และแผ่นพับ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ในการท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ ได้เลือกใช้ตามความเหมาะสม

3. จัดทำป้ายให้ข้อมูล โดยมีป้ายบอกทาง และป้ายข้อมูลความเป็นมา และจุดเด่นที่น่าสนใจ ติดตั้งยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางในพื้นที่ด้วยตนเองได้อย่างสะดวก และเข้าถึงข้อมูลได้ด้วยตนเอง

4. จัดทำมีคฤเทศก์ดิจิทัล ป้ายข้อมูลและคิวอาร์โค้ด ติดตั้งที่สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถแสกน เพื่อเข้าชมคลิปวิดีโอ ให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ เปรียบเสมือนมีคฤเทศก์มาเล่าเรื่องราวให้ฟัง

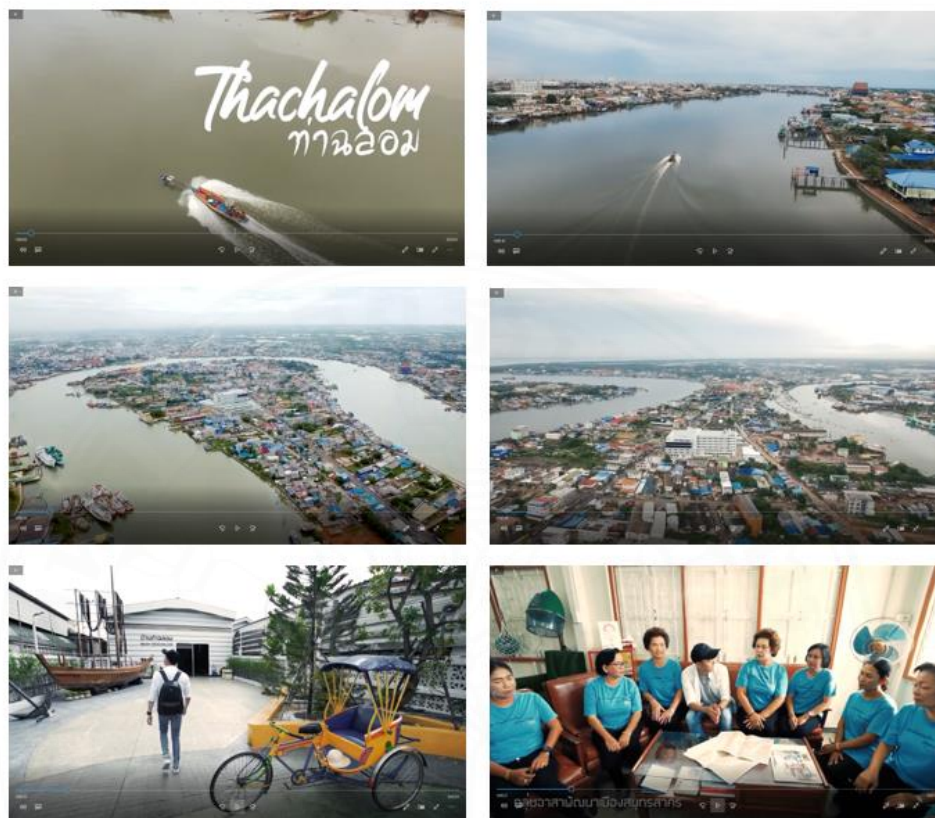
5. ใช้สื่อออนไลน์ (Social Media) ต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และข้อมูลการจัดกิจกรรม ได้แก่ การทำ website ชื่อ “มหาสมุทรสาคร” เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ทำช่องยูทูบ (You tube Chanel) ทำ Facebook แฟนเพจ เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารของกิจกรรม รวมทั้งรับฟังความเห็นจากภายนอก

6. ใช้สื่อท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์ เช่น มหาชัยเคเบิลทีวี สาครออนไลน์ และเว็บไซต์กาคาบข่าว ซึ่งเป็นสื่อท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้คนในพื้นที่ทราบความเคลื่อนไหว และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้

7. ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกให้กับสื่อมวลชนต่างๆ เช่น รายการโทรทัศน์ เว็บไซต์ ช่องยูทูบ (YouTube Chanel) ในการให้ข้อมูล สนับสนุนการเป็นพื้นที่ถ่ายทำ จัดหาผู้รับผิดชอบเพื่อให้สัมภาษณ์หรือนำเที่ยว เพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้คนรู้จัก พบว่าจากรายการต่างๆ ทำให้มีผู้สนใจมาเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น

ภาพที่ 4.3

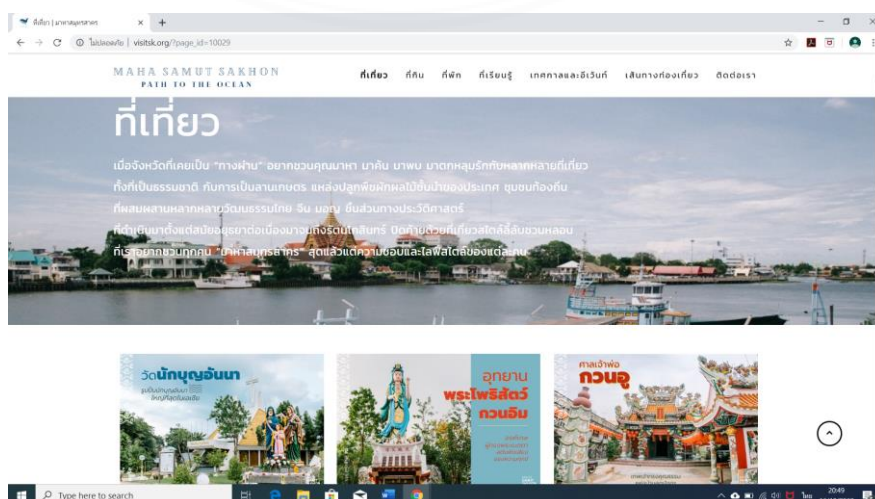
ภาพตัวอย่างจากคลิปวิดีโอส่งเสริมการท่องเที่ยวท่าฉลอม

ที่มา: บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง.

ภาพที่ 4.4

ตัวอย่างหน้าเว็บไซต์ส่งเสริมการท่องเที่ยวสมุทรสาคร “มหาสมุทรสาคร”

4.3.3 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองได้เริ่มทำการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอมในช่วงกลางปี 2560 เมื่อเริ่มโครงการได้ประมาณ 2 ปี เกิดการระบาดของโควิด และเกิดการระบาดอย่างหนักในตลาดกุ้ง มหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร จนกระทั่งมีผู้ติดเชื้อเป็นจำนวนมากทั่วประเทศในเวลาต่อมา ทำให้กิจกรรมต่างๆ ของการส่งเสริมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องหยุดลง และใช้เวลานานก่อนที่จะเริ่มผ่อนปรนมาตรการต่างๆ และการท่องเที่ยวกลับมาฟื้นตัวอีกครั้งในปี 2565

เมื่อรวมระยะเวลาในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ของโครงการ ไม่ถึง 4 ปี แต่เมื่อได้ศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อันเป็นผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการสังเกต และสอบถามจากคนในชุมชน พบว่ามีความแตกต่างอย่างชัดเจน คนในชุมชนมีความเห็นว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวส่งผลดีต่อคนในชุมชน มากกว่าผลกระทบในด้านลบ ดังคำให้สัมภาษณ์ของ ผู้มีอาชีพถีบสามล้อในท่าฉลอม ซึ่งได้ให้บริการนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนมาหลายสิบปี ได้กล่าวว่า

“การเข้ามาทำการท่องเที่ยวของบริษัทดี ทำให้คนท่าฉลอมมีเงินเข้ามา และภูมิใจที่คนเข้ามาเที่ยวท่าฉลอมเยอะขึ้น”

“ได้อบรม ทำให้รู้เรื่องเยอะ นักท่องเที่ยวมา ก็เล่าให้ฟัง บางทีก็ได้ทิปด้วย ได้แต่งตัวสะอาดขึ้น มีเสื้อใหม่ให้ ตัวสะอาด รถสะอาด”

“เดินไปรอบๆ ท่าฉลอมก็มีความสะอาด เป็นระเบียบขึ้น หลังๆ เนี่ย”

คนในชุมชนท่าฉลอม และอาสาสมัคร ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวท่าฉลอมว่า

“เห็นว่าสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น สิ่งแวดล้อม ความสะอาด การเดินทาง มีระเบียบ คนในชุมชนเข้าใจและให้ความร่วมมือ ผ่านการประชาสัมพันธ์ และพูดคุยกัน”

“จากที่บริษัทเข้ามาทำงาน คนรู้จักท่าฉลอมมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลมากขึ้น ส่งผลต่อความสะอาด แต่ก่อนไม่เคยมีใครมา ผู้ว่าก่อนๆ นี่ไม่เคยมาท่าฉลอม บอกคนท่าฉลอมว่าผู้ว่าจะมา ยังไม่มีคนเชื่อเลย”

“ผลกระทบเรื่องจราจร แม้ว่าท่าฉลอมจะพื้นที่แคบ แต่ไม่ค่อยมีปัญหา หลบกันได้ คนท่าฉลอมไม่รังเกียจนักท่องเที่ยว ยินดีพูดคุยกับนักท่องเที่ยว”

“มีพื้นที่สีเขียวเพิ่ม เกิดความร่มรื่นกว่าเดิม นักท่องเที่ยวไม่ได้เยอะมากจนเกินกำลังชุมชน นักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ทำลายธรรมชาติ”

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และผลกระทบต่อคนในชุมชนท่าฉลอมสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการอนุรักษ์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ และศิลปะ พบว่า โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวท่าฉลอมของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ทำให้เกิดการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ และศิลปะ ที่อยู่ในชุมชนท่าฉลอม รวมทั้งในจังหวัดสมุทรสาคร และจัดทำเป็นเอกสารผลการวิจัย หนังสือ คู่มือท่องเที่ยว แผนที่ เพื่อให้คนในชุมชนและผู้สนใจสามารถเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีการจัดเสวนาเพื่อเผยแพร่ความรู้ที่ได้กลับคืนสู่ชุมชน และบุคคลที่สนใจทั่วไป นับเป็นตัวอย่างของการจัดการความรู้ ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ และนำสิ่งที่ได้มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

2. เกิดพื้นที่ส่วนกลางสำหรับชุมชนในการทำกิจกรรม และการให้บริการนักท่องเที่ยว ด้วยความต้องการของคนในชุมชน เป็นจุดเริ่มต้นในการจัดตั้ง “บ้านท่าฉลอม” ขึ้นเป็นพื้นที่สำหรับชุมชน โดยใช้เป็นที่ประชุมพูดคุย การเสวนารับฟัง และเผยแพร่ความรู้ ต่อมาได้พัฒนาเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โดยได้พัฒนาให้มีการจัดแสดงข้อมูลเกี่ยวกับท่าฉลอม เช่น แสดงแผนที่และลักษณะทางกายภาพของท่าฉลอม ประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ตลอดจนข้อมูลตารางเดินรถ และให้บริการติดต่อประสานงานในกรณีที่นักท่องเที่ยวต้องการบริการต่างๆ เพิ่มเติม ทำให้การท่องเที่ยวท่าฉลอมมีความสะดวกมากขึ้น ในอดีตเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่าฉลอม มักไม่มีจุดหมาย ไม่สามารถหาข้อมูลต่างๆ ได้ และปัญหาที่สำคัญอีกประการคือ ไม่มีห้องน้ำที่ให้บริการนักท่องเที่ยว มีเพียงห้องน้ำของรถไฟซึ่งบางครั้งปิดไม่ให้ใช้ หรือขาดการทำความสะอาดอย่างเพียงพอ ซึ่งบ้านท่าฉลอมได้ถูกตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้

3. มีการพัฒนาพื้นที่ให้สวยงามน่าอยู่ และน่าท่องเที่ยวมากขึ้น จากการส่งเสริมการท่องเที่ยว การประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ทำให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ให้มีความสะอาดเรียบร้อย และสวยงามขึ้น เช่น การวาดภาพศิลปะบนอาคารต่างๆ การเปลี่ยนฝาท่อระบายน้ำให้เป็นฝาท่อที่มีความสวยงาม การจัดการจราจร โดยห้ามจอดรถที่ริมเขื่อนบริเวณวัดช่องลม ทำให้มองเห็นทัศนียภาพที่สวยงามของโค้งน้ำ หลังจากการดำเนินงานช่วงแรกได้รับผลตอบแทนดี มีนักท่องเที่ยวเข้ามาถ่ายรูปและเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ คนในชุมชนร่วมใจกันอนุญาตให้ใช้พื้นที่ส่วนตัว ในการวาดภาพเพื่อให้ชุมชนน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น

4. มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น เช่น การเก็บขยะบริเวณริมน้ำ การปลูกต้นไม้ ทำให้เกิดป่าชายเลนริมน้ำบริเวณหน้าสถานีรถไฟบ้านแหลม การจัดเป็นกิจกรรมเพื่อให้ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่และรักษาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด นอกจากจะได้ผลลัพธ์ที่ชัดเจนหลังจบกิจกรรม สามารถพัฒนาพื้นที่ให้สะอาดเรียบร้อยเป็นไปตามวัตถุประสงค์แล้วยังสร้างความภาคภูมิใจ และความตระหนักถึงการรักษาพื้นที่ ทำให้เห็นความสำคัญและห่วงแหนสิ่งแวดล้อมที่ดี การทิ้งขยะต่างๆ โดยคนในพื้นที่เองลดลง และยังเป็นการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนให้มีกิจกรรมร่วมกันอีกด้วย

5. เป็นที่รู้จักมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามากขึ้น จากการจัดกิจกรรมต่างๆ และจากการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีศูนย์กลางในการติดต่อประสานงาน ทำให้สื่อต่างๆ ทั้งรายการโทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ต่างๆ สามารถติดต่อขอข้อมูล ขอความร่วมมือให้ประสานงานด้านต่างๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ทำให้ท่าฉลอมได้รับการเผยแพร่ในสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง จนทำให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น

6. สร้างรายได้ให้คนในชุมชน การมีกิจกรรมการท่องเที่ยว และการพัฒนาเมืองในรูปแบบต่างๆ ทำให้มีคนเดินทางเข้ามาในท่าฉลอมมากขึ้น ทั้งมาท่องเที่ยว มาทำกิจกรรม มาศึกษาเรียนรู้ มาถ่ายทำรายการ ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ได้รับผลดี ทำให้คนในชุมชนมีรายได้ดีขึ้น เช่น ร้านค้าขายอาหารทะเล ร้านอาหาร เห็นได้จากมีร้านอาหาร และร้านกาแฟ รวมทั้งธุรกิจอื่น เช่น ร้านค้าปลีก เปิดใหม่ หรือกลับมาเปิดใหม่หลายร้านหลังจากมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว คนสืบสามล้อมีรายได้มากขึ้น ชุมชนสามารถนำสินค้ามาขายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และมีรายได้จากการนำเที่ยว

7. ได้รับการยอมรับจากทางราชการ จากการที่ประชาชนในท่าฉลอม มีการรวมตัวกันเพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดประโยชน์ เป็นที่รู้จักมากขึ้นทั้งในจังหวัด และในประเทศ ทำให้ทางราชการเห็นศักยภาพของการพัฒนาพื้นที่ ได้จัดงบประมาณเข้ามาช่วยในการพัฒนาในด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น แต่เดิมชาวท่าฉลอมมีความคิดว่า พื้นที่ของตนไม่ได้รับความสนใจ ไม่ได้ถูกดูแลอย่างเหมาะสม หน่วยงานราชการโดยเฉพาะข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ไม่เคยเข้ามาในพื้นที่ หลังจากมีการจัดกิจกรรม และเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดมาร่วมกิจกรรมต่างๆ ทำให้หน่วยงานราชการได้เข้ามาในพื้นที่มากขึ้น ที่ผ่านมามีงบประมาณจากสำนักงานโยธาธิการเข้ามาใช้ในการพัฒนาพื้นที่ และมีโครงการเพื่อการพัฒนาในอนาคต

8. พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน นอกจากการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งจะมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุมชนแตกต่างกันออกไป แต่ในทุกกิจกรรมจะได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ทำให้เกิดเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในพื้นที่ด้วยตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภายนอกและบริษัทเอกชนที่เข้ามาส่งเสริมกิจกรรม ซึ่งเป็นรากฐานที่ดีของสังคม และเป็นพื้นฐานสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

4.4 ด้านการถอดบทเรียน

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และคนในชุมชน มีความเห็นต่อผลการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ดังนี้

1. ประธานกรรมการบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง และผู้รับผิดชอบโครงการกล่าวถึงสิ่งที่คาดหวังว่า “อยากให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น ได้ใช้สินค้าหรือบริการของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้ประโยชน์ เกิดการพัฒนาพื้นที่ไปควบคู่กัน ที่ผ่านมาก่อนเข้ามาทำโครงการ คนส่วนใหญ่ไม่รู้จักท่าฉลอม จะคุ้นชื่อจากเพลงท่าฉลอม ตอนนี้เริ่มมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น ช่วงโควิดทำให้นักท่องเที่ยวลดลงมาก กำลังมีความคิดจะเพิ่มการท่องเที่ยวโดยร่วมกับการรถไฟ ประสานให้เกิดการท่องเที่ยวจากบ้านแหลม เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาร่วมด้วย เอาของจากชุมชนจริงๆ มาใช้ในเส้นทาง ไม่ใช่แค่เพียงสถานที่เริ่มต้น หรือทางผ่าน”

2. กรรมการบริหารบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง อีกท่านหนึ่ง มีความเห็นต่อการดำเนินโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวท่าฉลอมว่า “คาดหวังให้คนรู้จักท่าฉลอมมากขึ้น มาเที่ยวมากขึ้นรายได้ที่เข้ามาเป็นเรื่องรอง อยากให้เชื่อมโยงไปยังส่วนต่างๆ ของจังหวัดด้วย เช่น มาท่าฉลอมก็ต้องมาเที่ยวตลาดมหาชัย ที่ผ่านมามีการพัฒนาไปได้ดีมาก แต่ก็ต้องไปให้ถึงเป้าหมายที่คาดหวัง ต้องหาทรนการท่องเที่ยวร่วมกับพื้นที่อื่นๆ และเพิ่มเรื่องความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เช่น การท่องเที่ยว การรถไฟ และใช้โมเดลนี้ต่อยอดไปยังพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัด”

3. นักพัฒนาโครงการ ผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวท่าฉลอม ให้ความเห็นในเรื่องผลการส่งเสริมการท่องเที่ยวว่า “ที่ผ่านมาคาดหวังแค่ให้มีคนมาเที่ยวมากขึ้น แต่พอทำแล้วมีคนมาเที่ยวแล้วเห็นคุณค่า มีคนมาถ่ายรายการบ่อยๆ สื่อต่างๆ ให้ความสนใจ ได้รับจากหน่วยงานราชการ ได้พัฒนาพื้นที่ พัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การทำท่อระบายน้ำ การเก็บขยะ มีถนนที่ดี รู้สึกว่าเกินกว่าที่คาดหวัง ต่อไปอยากให้นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ชอบชุมชนจริงๆ เข้ามามากขึ้น”

4. ผู้นำชุมชน และชาวท่าฉลอมอาวุโส กล่าวถึงผลจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอมว่า “อยากให้คนในชุมชนมีชีวิตดีขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น สุขภาพดีขึ้น โดยมีความเคยชิน อยากให้การท่องเที่ยวท่าฉลอมเป็นธรรมชาติ ไม่ปรุงแต่ง เก็บรักษาสภาพเดิมๆ ไว้ เพื่อความเป็นตัวตนของท่าฉลอมอย่างแท้จริง ใช้การจัดหมวดหมู่ หาดูเด่นของวัดวา ศาลเจ้า และกิจกรรมที่คนท่าฉลอมทำการเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาต่างๆ รวบรวมให้คนเห็น และใช้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว”

5. อดีตเจ้าของเรือประมงชาวท่าฉลอม จิตอาสาที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวมาโดยตลอด มีความเห็นเกี่ยวกับผลของการส่งเสริมการท่องเที่ยวว่า “ตนมีเป้าหมายอยากเห็นท่าฉลอมเป็นเมืองที่สะอาด มีระเบียบ พร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่ได้มองเรื่องเศรษฐกิจหรือผลตอบแทนเป็นเรื่องใหญ่ อยากให้เกิดความภาคภูมิใจ อยากให้คนในชุมชนมาช่วยกันพัฒนา ไม่อยากให้ท่าฉลอมเป็นเมืองที่ตายแล้ว ทరుโตรมไปเหมือนที่ผ่านมา อยากให้ภาครัฐเข้ามามีบทบาทมากกว่านี้ในความร่วมมือ เช่น การเก็บขยะในพื้นที่ การจัดระเบียบการจราจร เวลาที่มีกิจกรรมต่างๆ อยากให้ภาครัฐให้ความร่วมมือ”

6. ชาวท่าฉลอม อาสาสมัครที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมเพื่อชุมชนหลายหน่วยงาน รวมทั้งช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยว กล่าวว่า “อยากให้ท่าฉลอมมีความเจริญรุ่งเรือง ที่ผ่านมามีคนไม่ค่อยแวะ แวะผ่านไป อยากให้คนมาดูท่าฉลอม ที่ต้องปรับปรุงคือท่าฉลอมร้อน ต้องเพิ่มที่นั่งพัก เพิ่มจุดถ่ายรูป อยากให้มีแลนด์มาร์กให้นักท่องเที่ยวมาก อยากให้มีโครงการเปิดริมเขื่อน ให้ปั่นจักรยานหรือเดินได้รอบเกาะ ที่ผ่านมาก็ทำได้ดีมาก ดีขึ้นมาก”

7. ชาวท่าฉลอม ทายาทผู้ดูแลศาลเจ้ากวนอู ให้ความเห็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่าฉลอมว่า “ดีใจที่เข้ามาช่วยท่าฉลอม อยากให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะๆ อยากให้จัดกิจกรรมที่มีขายของด้วย คิดว่าที่ทำอยู่ทำดีอยู่แล้ว ท่าฉลอมน่าเที่ยว ตนและคนในชุมชนไม่รู้หรือกว่าควรทำอะไร แต่ถ้ามีกิจกรรมอะไรจะร่วมเต็มที่”

8. ชาวท่าฉลอม ผู้ประกอบอาชีพถีบสามล้อบริเวณท่าเรือท่าฉลอม มีความเห็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวท่าฉลอมว่า “ดี ทำดีแล้ว มีอะไรดี ๆ กว่าแต่ก่อน เรื่องอื่นคิดไม่ออก แต่อยากให้ชุมชนรักใคร่กลมเกลียวกันเหมือนเมื่อก่อน อยากให้คนมาเยอะๆ ตอนนี้อย่างดี วันก่อนสามารถเล่าเรื่องท่าฉลอมให้นักท่องเที่ยวฟัง บางคนให้พาเที่ยวก็พาไป ชอบ บางครั้งก็ได้ทิปจากนักท่องเที่ยวด้วย จะให้ช่วยอะไรก็ยินดี”

จากคำให้สัมภาษณ์ สรุปประเด็นในด้านการถอดบทเรียน ได้ดังนี้

4.4.1 ความสำเร็จที่คาดหวัง สำหรับผู้เกี่ยวข้องกับบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง มีความคาดหวังที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในพื้นที่ นำไปสู่การพัฒนาเมือง โดยเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดสมุทรสาคร และเป็นต้นแบบเพื่อนำไปพัฒนาพื้นที่อื่นๆ ผู้ที่ดำเนินโครงการและอาสาสมัคร คาดหวังให้มีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และการเพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ ส่วนคนในชุมชน นอกจากผลตอบแทนจากรายได้ที่เกิดจากนักท่องเที่ยวแล้ว ยังต้องการให้พื้นที่เป็นที่รู้จัก เห็นคุณค่า และเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นคนท่าฉลอม

4.4.2 สิ่งที่เกิดขึ้นจริง จากการเริ่มดำเนินโครงการในปี พ.ศ. 2560 เกิดความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในพื้นที่อย่างเห็นได้ชัด มีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นระเบียบ สะอาด เพิ่มความน่าสนใจด้วยการทำสตรีทอาร์ต และฝาฟอรูปแบบใหม่ มีกิจกรรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและความสะอาด มีการจัดกลุ่มนักท่องเที่ยว และกิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน และมีการประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ และมีงบประมาณจากหน่วยงานราชการบางหน่วยงานเข้ามาช่วยในการพัฒนาพื้นที่ นอกจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากสภาพพื้นที่ และความเห็นของคนในพื้นที่แล้ว อีกสิ่งที่เป็นเครื่องแสดงประสิทธิภาพในการดำเนินงานคือรางวัลที่ได้รับจากหน่วยงานอื่นๆ โดยมีรางวัลดังนี้

- ราชวิทยาลัยยอเดียม จากสำนักงานส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกว.) ในโครงการสำรวจและสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวในการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร (พ.ศ. 2562)
- ราชบัณฑิตยสถาน สาขาการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย จากสภามรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร ให้กับหัวหน้าโครงการพัฒนาเมืองผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พ.ศ. 2562)
- ราชวิทยาลัยการต้นแบบของจังหวัดสมุทรสาคร จากสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ในโครงการพัฒนาสู่สุดยอดเอสเอ็มอีจังหวัด ปี 2563 (พ.ศ. 2563)
- ราชบัณฑิตยสถาน ประเภทองค์กร สาขาส่งเสริมองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง (พ.ศ. 2564)

นอกจากนี้ในช่วงการดำเนินโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มีสิ่งที่น่าสนใจของชุมชน คือการที่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์มายังท่าฉลอม โดยเสด็จมายังบ้านท่าฉลอม เป็นจุดแรก เพื่อเยี่ยมและรับฟังการบรรยายเกี่ยวกับเรื่องราวของท่าฉลอม ก่อนเสด็จพระราชดำเนินต่อไปยังศาลเจ้าอีก 3 แห่งในท่าฉลอม ได้แก่ ศาลเจ้าแม่จุยบูยเนี้ย ศาลเจ้าปูนเถ่ากง และศาลเจ้าพ่อกวนอู เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนจีน ทำให้ผู้บริหารโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองอาสาสมัคร ได้มีโอกาสเข้าเฝ้ารับเสด็จอย่างใกล้ชิดในบ้านท่าฉลอม และชาวท่าฉลอมได้มีโอกาสชื่นชมพระบารมีในการเสด็จพระราชดำเนินตามถนนถวายเป็นเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้ชาวท่าฉลอมและชาวสมุทรสาครเกิดความภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก

4.4.3 สาเหตุของความแตกต่าง จากการสัมภาษณ์พบว่าปัจจัยด้านบวกที่ทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จเกิดจาก ศักยภาพของพื้นที่ การมีเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่มาน่าสนใจ ตั้งอยู่บนทำเลที่เหมาะสมจะเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว และมีวัด ศาลเจ้า บ้าน และอาคารเก่า

นอกจากนั้นสิ่งสำคัญของการดำเนินโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือการที่ผู้บริหารมีคุณสมบัติผู้นำที่มีความเหมาะสม และลงมาทำงานอย่างใกล้ชิด ดังคำให้สัมภาษณ์ของนักพัฒนาโครงการ ที่ว่า

“เห็นด็อกเตอร์ (ผู้บริหารบริษัท) ขนาดมีเงิน สามารถอยู่สบายๆ ได้ ก็ยังลงมาทำงานให้ชุมชน บางครั้งถูกคนว่าตามหลัง ก็ยังทำอยู่”

“ดูใกล้ชิดค่ะ บางคนคิดว่าด็อกเตอร์ละเอียด จุกจิก แต่จริงๆ ก็ทำให้ไม่มีปัญหาติดอะไรก็บอก ช่วยแก้ปัญหาได้ บางครั้งงานมีปัญหา ก็ต้องให้ด็อกเตอร์พูด เพราะคนเกรงใจ ขึ้นชื่อเรื่องความเสียสละเลยคะตอนนี้”

“เวลามีคนมาถ่ายรายการ หรือมีคนมาเยี่ยม ต้องการให้บรรยายอะไร ตอนนี้ก็ติดต่อเข้ามาให้ต็อกเตอร์ช่วย ขนาดจังหวัดเอง ยังบอกให้มาที่นี่ ไม่งั้นไม่รู้ไปถามใคร”

อาสาสมัคร และคนในชุมชน มีความเห็นต่อผู้บริหารว่า

“ตอนแรกคิดว่าเอาแนรีเปล่า แรกๆ คนในบริษัทเข้ามา พอเจอปัญหาที่หายไป มีเจ็ก (ผู้บริหารบริษัท) นี่แหละที่ยังทำอยู่ ผมก็ต้องช่วยแหละ ไม่งั้นใครจะทำ”

“แก้ไขทุนส่วนตัวเยอะนะ อะไรที่ให้ได้ บอกไม่ต้องให้บริษัทจ่าย ทำงานง่ายขึ้น บางทีเกรงใจนะ แยกมาช่วยชุมชนเลย เราก็อยากให้ชุมชนดีขึ้นนะ ตอนนี้ท่าหลอมเปลี่ยนไปมากนะ”

ส่วนปัจจัยด้านลบ ที่ส่งผลให้เกิดการชะลอผลการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในความเห็นของผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาวะการแพร่ระบาดของโควิด ซึ่งส่งผลต่อการท่องเที่ยวทั่วประเทศ และทั่วโลก โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีการระบาดอย่างรุนแรงและเป็นต้นตอจากอย่างมากในช่วงเริ่มต้น ส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ในเชิงลบด้านสุขลักษณะในพื้นที่เขตจังหวัดสมุทรสาคร และสาเหตุอีกประการคือการให้ความร่วมมือจากหน่วยงานราชการบางหน่วยงาน ที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ทำให้เกิดความยากลำบากในการจัดกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมจากคนในพื้นที่ในระยะหลัง ส่วนใหญ่เป็นไปในรูปแบบของการร่วมกิจกรรม ยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่มและบริหารโครงการ

4.4.4 การแก้ไขปรับปรุง และพัฒนา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น และกำลังพัฒนารูปแบบการจัดการต่างๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์และประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ มากขึ้น เช่น ในการจัดกิจกรรมช่วงแรกๆ ชุมชนยังไม่เชื่อมั่นหน่วยงานต่างๆ ยังไม่ให้ความร่วมมือ แต่หลังจากเชิญผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้บริหารเข้ามาร่วมงานทำให้เกิดความเชื่อมั่นและได้รับความร่วมมือมากขึ้น

จากผลการศึกษาดังกล่าว สรุปผลการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารองค์กรเพื่อสังคม บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองมีการวางแผนและติดตามผลโดยมีการกำหนดแผนการปฏิบัติงานเป็นรายปี และมีการประชุมเพื่อรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นประจำ ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว รวมทั้งมีการวัดผลจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม และจำนวนนักท่องเที่ยวอยู่เป็นประจำ ในการบริหารบุคลากรของบริษัทมีหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจน กำหนดโครงสร้างการบริหารงานไม่ซับซ้อน ผู้ปฏิบัติงานรับนโยบาย และรายงานผลโดยตรงต่อผู้บริหาร มีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ผู้บริหารโครงการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานทุกกิจกรรม มีการบริหารอาสาสมัครได้แก่คนในชุมชนที่เข้ามาร่วมงาน โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มอาสาพัฒนาเมืองสมุทรสาคร ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่พบว่ายังขาดผู้นำกลุ่มที่มีความชัดเจนการบริหารจัดการยังคงอยู่ในรูปแบบการเข้ามาช่วยงานตามความสะดวก มีการขอความร่วมมือจาก

ผู้สนับสนุนในชุมชน และหน่วยงานภายนอกในการดำเนินการ ส่วนการบริหารงบประมาณแม้ว่าจะมีงบประมาณในการดำเนินงานหลักจากบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง พบว่า การทำกิจกรรมยังจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากทุนส่วนตัวของผู้บริหาร และผู้สนับสนุนในชุมชน

2. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มีการนำฐานทรัพยากรที่มีในพื้นที่มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สภาพทางกายภาพ และการใช้ชีวิตของคนในพื้นที่ และกำลังพัฒนาต่อยอดการท่องเที่ยวจากสถานีรถไฟสายบ้านแหลม-แม่กลอง เพื่อขยายเป็นการท่องเที่ยวอีกทางเลือกหนึ่ง ได้มีการจัดกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวต่างๆ เริ่มจากการสอบถามความเห็นของคนในชุมชน การจัดตั้งกลุ่มอาสา การพัฒนา “บ้านท่าฉลอม” ให้เป็นพื้นที่ส่วนกลางเพื่อกิจกรรมของชุมชน และเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม ด้านความสะอาด และด้านการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่สีเขียว รวมทั้งการปรับปรุงภูมิทัศน์เพิ่มเติมโดยใช้สตรีทอาร์ต และเปลี่ยนฝาท่อระบายน้ำให้มีลวดลายและสีสันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

3. ด้านการท่องเที่ยวชุมชน มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมทั้งการจัดกิจกรรมให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วม มีการจัดการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อต่างๆ ทั้งการให้ข้อมูลในสื่อหลัก และสื่อสังคมต่างๆ รวมทั้งมีวัดผลและจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว

4. ด้านการถอดบทเรียน พบว่า พื้นที่ท่าฉลอมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งด้านการเป็นที่รู้จักจากนักท่องเที่ยว มีผู้สนใจเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น การให้ความสำคัญของหน่วยงานราชการของจังหวัดที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือรวมทั้งจัดงบประมาณเข้ามาพัฒนาพื้นที่ และใช้พื้นที่ท่าฉลอมในการจัดกิจกรรมที่สำคัญของจังหวัด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ได้รับผลดีเกินกว่าสิ่งที่คาดหวังของนักพัฒนาโครงการ อาสาสมัคร และคนในชุมชน แต่ในความเห็นของผู้บริหาร คาดหวังว่าความสำเร็จเหล่านี้จะสามารถนำไปใช้กับพื้นที่อื่นๆ ให้มากขึ้น และต่อยอดส่งผลเพื่อการพัฒนาจังหวัดต่อไปในอนาคต

จากผลการศึกษาดังกล่าว ได้นำมาสรุปเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เป็นรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ดังแสดงในภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.5

รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม กรณีศึกษาชุมชนท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร” ทำให้ทราบแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม และถอดบทเรียนจากข้อมูลดังกล่าว เพื่อสามารถนำไปเป็นข้อมูลเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน หรือกิจกรรมเพื่อสังคมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนได้ทำการศึกษาข้อมูล เอกสาร ตลอดจนข้อมูลจากสื่อต่างๆ และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของ บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม สัมภาษณ์อาสาสมัคร และผู้ที่อยู่ในชุมชนท่าฉลอม เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจในการดำเนินการมีส่วนร่วม ตลอดจนผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ได้ข้อมูลซึ่งสามารถนำมาสรุปและ อภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ด้านการบริหารองค์กรเพื่อสังคม

บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นองค์กรธุรกิจเพื่อสังคม จัดทะเบียนเป็น วิสาหกิจเพื่อสังคม ที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันผลตอบแทนให้กับผู้ถือหุ้น แม้ว่าจะเป็นองค์กรที่มี วัตถุประสงค์เพื่อสังคม โดยการมุ่งให้เกิดการพัฒนาจังหวัด ไม่ใช่เพื่อแสวงผลกำไรเพื่อตอบแทนให้กับ ผู้ถือหุ้น แต่ก็ไม่ได้เป็นหน่วยงานที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ จึงจำเป็นต้องมี การบริหารจัดการเพื่อให้มีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอ ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินโครงการในระยะยาว โดยใช้รูปแบบการบริหารงานเช่นเดียวกับบริษัทเอกชน ในการดำเนินงานมุ่งเน้นที่ผลตอบแทนสู่สังคม เป็นหลัก ในขณะที่ต้องมีการบริหารจัดการผลประโยชน์ให้สามารถใช้ในการดำเนินการได้อย่าง ต่อเนื่อง

บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของนักธุรกิจที่ในจังหวัด สมุทรสาคร ซึ่งมีประสบการณ์ทำงาน และประสบความสำเร็จในธุรกิจของตนเอง มีการวางโครงสร้าง การบริหารงานที่ชัดเจน มีผู้รับผิดชอบแต่ละโครงการ โดยมีผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นเป็นผู้รับผิดชอบ

โครงการ และมีนักพัฒนาโครงการ เป็นผู้ดำเนินการตามแนวนโยบาย และแผนการทำงาน รายงานผลต่อผู้รับผิดชอบโครงการ และคณะกรรมการตามลำดับ โดยมีการจัดประชุมร่วมกันเป็นประจำ ทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องและคล่องตัว คำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคมเป็นหลัก จึงจัดอยู่ในกลุ่ม

โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม เป็นหนึ่งในหลายโครงการของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง โดยมีประธานกรรมการบริษัท เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ และมีนักพัฒนาโครงการ 1 คน ทำหน้าที่ดำเนินการ มีพนักงานธุรการเป็นผู้ช่วยสนับสนุน และคนในชุมชน โดยเฉพาะอาสาสมัคร เป็นผู้มีส่วนอย่างมากในแต่ละกิจกรรม ในช่วงเริ่มต้นมีการจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลมาจากการทำงานที่รวดเร็ว มีลำดับขั้นการบังคับบัญชาไม่ซับซ้อน มีผู้รับผิดชอบโครงการที่สามารถตัดสินใจดำเนินการต่างๆ แก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วและคล่องตัว สนับสนุนงบประมาณที่จำเป็นในการจัดกิจกรรม และได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน

5.1.2 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

พบว่า พื้นที่ท่าฉลอมมีทำเลที่ตั้ง ภูมิทัศน์ ตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยว ที่น่าสนใจ มีการศึกษาค้นคว้า และมีการนำฐานทรัพยากรต่างๆ มาใช้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ใช้เรื่องราวของความเป็นชุมชนจีนเก่าแก่ เป็นหมู่บ้านชาวประมง สินค้าจากการทำประมง ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ ทัศนียภาพที่สวยงามของพื้นที่ดินที่เกือบล้อมรอบด้วยน้ำ การมีป่าชายเลน การเป็นสุขาภิบาลหัวเมืองแห่งแรกของประเทศ การเป็นต้นทางของรถไฟสายประวัติศาสตร์บ้านแหลม-แม่กลอง ทำให้เกิดความน่าสนใจของการท่องเที่ยว มีมิติที่หลากหลาย และมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

5.1.3 ด้านการท่องเที่ยวชุมชน

จากการศึกษาข้อมูล และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง พบว่า การดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นไปตามแนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม โดยรับฟังความเห็นจากคนในชุมชน และสนับสนุนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม
2. มีการจัดการส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ทั้งสื่อหลัก และสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลให้มีคนรู้จักเพิ่มมากขึ้น
3. ผลกระทบจากการท่องเที่ยว เห็นความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน เป็นที่พอใจของนักพัฒนาโครงการ และคนในชุมชน

5.1.4 ด้านการถอดบทเรียน

พบว่า ตามความเห็นของ นักพัฒนาโครงการ อาสาสมัคร ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่า ผลของการดำเนินงานได้รับผลดีเกินกว่าผลลัพธ์ที่คาดหวัง รู้สึกภาคภูมิใจ ที่เห็น การเปลี่ยนแปลงในชุมชนเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้รับการชื่นชม และได้รับความรู้สึกในด้านบวก เกิดเป็นความสุข และความภาคภูมิใจในการดำเนินงาน แม้ว่าการทำงานจะต้องอดทนกับสภาพ อากาศที่ร้อน การรับผิดชอบต่อกิจกรรมหลายๆ ด้าน เนื่องจากต้องเป็นผู้รับผิดชอบหลัก

ส่วนในความเห็นของผู้บริหาร รับรู้ในความเปลี่ยนแปลงและความสำเร็จที่เกิดขึ้น ยังมีความคาดหวังที่จะขยายการพัฒนาโครงการไปยังพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัด โดยใช้รูปแบบของ ทำลอมเป็นต้นแบบ

ในส่วนของคนในชุมชน มีความพึงพอใจต่อการที่มีบริษัทเข้ามาช่วยพัฒนาพื้นที่ และจัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ในขณะที่ยินดีเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ และมีความสนใจที่จะพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ ให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวที่จะมีมากขึ้นต่อไปในอนาคต

ปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ ฐานทรัพยากรของชุมชนเอง และบทบาทของผู้บริหารโครงการ ส่วนปัจจัยด้านลบ ได้แก่ ภาวะโควิดในช่วงที่ผ่านมา และระดับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ และคนในชุมชน

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

5.2.1 ด้านการบริหารองค์กรเพื่อสังคม รูปแบบการบริหารองค์กรของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นการบริหารกิจการโดยมุ่งเน้นผลประโยชน์ต่อสังคมเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทนกลับคืนสู่ผู้ถือหุ้น ในขณะที่ยังคงต้องบริหารจัดการให้สามารถสร้างผลตอบแทนให้สามารถมีงบประมาณในการปฏิบัติงาน เนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ จากการศึกษาพบว่า บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองมีรูปแบบองค์กรอยู่ในตำแหน่งธุรกิจเพื่อสังคม และวิสาหกิจเพื่อสังคม ดังแสดงในภาพที่ 5.1: รูปแบบองค์กรของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองเปรียบเทียบกับองค์กรรูปแบบอื่น

ภาพที่ 5.1

รูปแบบองค์กรของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองเปรียบเทียบกับองค์กรรูปแบบอื่น

พบว่า การบริหารงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง สามารถเทียบเคียงได้กับ กระบวนการบริหารงานแบบ POSDCoRB ตามแนวคิดของ ลูเธอร์ กุลิก และไลนอล อูวิก ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การรายงานผลและประชาสัมพันธ์ และการบริหารงบประมาณ ซึ่งมีข้อมูลที่น่าสนใจที่จะนำมาอภิปรายดังนี้

1. รูปแบบการบริหารงานของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นองค์กรธุรกิจเพื่อสังคม จัดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันผลตอบแทนให้กับผู้ถือหุ้น จึงมีการบริหารงานแบบบริษัทเอกชน ที่มีความคล่องตัว ผู้บริหารมีอำนาจตัดสินใจได้ตามขอบเขตที่กำหนด ทำให้การแก้ปัญหาต่างๆ เป็นไปด้วยความรวดเร็ว และต่อเนื่อง ด้วยการที่ผู้บริหารเป็นคนในจังหวัดสมุทรสาคร ทำให้สามารถเข้าถึง และเข้าใจคนในพื้นที่ได้ง่ายกว่าการที่ผู้สนับสนุนจากภายนอกเข้ามาดำเนินการ

2. โครงสร้างการบริหารงาน บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองมีโครงสร้างการบริหารงาน และสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน โดยมีประธานกรรมการ และกรรมการบริหาร ที่มาจากผู้ถือหุ้น แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามโครงการที่บริษัทดำเนินการ โดยแต่ละโครงการจะมีกรรมการบริหารเป็นผู้รับผิดชอบ และมีนักพัฒนาโครงการเป็นผู้ดำเนินการ มีการประชุมและรายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการทราบตามกำหนดเวลาที่ชัดเจน ทำให้ผู้รับผิดชอบโครงการสามารถบริหารงานได้อย่างใกล้ชิด

3. ผู้บริหารโครงการ จากกระบวนการบริหาร ในภาพที่ 2.1 ขั้นตอนของกระบวนการ POSDCoRB ที่ผู้บริหารเป็นศูนย์กลางและเปรียบเสมือนแกนหลักของกระบวนการบริหาร ทักษะและคุณสมบัติของผู้บริหารจึงส่งผลต่อการบริหารโครงการและกิจกรรมอย่างเห็นได้ชัด ในหลายปัจจัย จากการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ว่า ผู้บริหารโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ทำฉลอม มีคุณสมบัติที่น่าสนใจ ดังนี้

- เป็นผู้ที่เคยอาศัยในพื้นที่ มีคนในครอบครัวเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน ทำให้ง่ายต่อการสร้างความสัมพันธ์และความเชื่อมั่น

- มีประสบการณ์ในการทำงาน ทั้งในการบริหารธุรกิจ การทำงานในองค์กร การกุศล การเป็นอาจารย์ประจำ และอาจารย์พิเศษในมหาวิทยาลัย ทำให้สามารถใช้ทักษะและความสัมพันธ์ส่วนตัว เป็นประโยชน์ในการประสานความร่วมมือจากองค์กรภายนอก เช่น การขอความร่วมมือจากสถานศึกษาเข้ามาทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ การขอการสนับสนุนจากผู้ว่าราชการจังหวัด การขอการสนับสนุนจากการรถไฟ หรือการนำเสนอโครงการเพื่อขอความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ

- เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีความตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่เป็นหลัก มีความอดทน ซื่อสัตย์ และเสียสละ โดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน ไม่ได้หวังความมีชื่อเสียง หรือผลประโยชน์แอบแฝงอื่นๆ และมีความเป็นกลางทางการเมือง ทำให้ได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชน และจากหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัด

- มีความมุ่งมั่น ทุ่มเท แม้ว่าไม่ได้จบการศึกษาในสายที่เกี่ยวข้องกับสังคมและการพัฒนาชุมชน แต่ได้ทุ่มเทศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่อย่างจริงจัง ด้วยประสบการณ์ทำงานในเชิงวิชาการ จนกระทั่งมีความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างลึกซึ้ง สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจ เห็นได้จากการที่สื่อต่างๆ เข้ามาขอสัมภาษณ์เพื่อทำเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของทำฉลอม เรื่องราวเกี่ยวกับการทำประมง ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับรถไฟสายบ้านแหลมแม่กลอง การที่ผู้รับผิดชอบโครงการสามารถเป็นวิทยากรได้เองทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวน่าสนใจ และคล่องตัว ไม่ต้องพึ่งพาคนจากภายนอก

2. นักพัฒนาโครงการ ซึ่งเป็นผู้ดำเนินโครงการหลัก นอกจากจะมีความรู้ความสามารถในการทำงานแล้ว นักพัฒนาโครงการยังมียุทธศาสตร์ ดังนี้

- เป็นผู้ที่มีเจตนาแน่วแน่ในการทำงานเพื่อสังคม นอกเหนือจากผลตอบแทนที่ได้รับ ทำให้ทำงานได้อย่างต่อเนื่องแม้จะประสบปัญหาต่างๆ ในการทำงาน

- เป็นผู้ที่มีทักษะในการเข้ากับคนในชุมชนได้ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน ทำให้ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี

- มีลักษณะเปิดรับสิ่งต่างๆ ยืดหยุ่น อดทน และเสียสละ ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้ปฏิบัติงานเพื่อสังคม

จากผลการสัมภาษณ์พบว่า นอกจากผลตอบแทนในรูปของเงินเดือนค่าจ้างสำหรับนักพัฒนาโครงการ และพนักงานทั่วไปแล้ว คุณค่าที่ได้รับจากการทำงาน คุณค่าของประโยชน์ที่สังคมได้รับ ยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างแรงจูงใจสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารองค์กรเพื่อสังคม

3. อาสาสมัครจากคนในชุมชน เป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการดำเนินงาน แม้ว่า จะไม่ต้องการผลตอบแทนในรูปของค่าจ้าง แต่ต้องได้รับการดูแลและเรื่องแรงจูงใจ และคุณค่าที่ได้รับจากการทำประโยชน์ให้สังคม ตามแนวคิดการบริหารองค์กรเพื่อสังคม โดยเฉพาะอาสาสมัครรุ่นแรก ตั้งแต่บริษัทเข้ามาทำโครงการ และเป็นกำลังสำคัญในการชักชวนคนในชุมชนให้เข้ามาร่วมกิจกรรม มีบทบาทเป็นผู้ริเริ่ม ผู้มีส่วนในการดำเนินงาน และผู้ให้คำปรึกษา ตลอดจนสนับสนุนในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และ กลุ่มพลังสตรีท่าฉลอม ซึ่งเป็นกลุ่มสตรีในพื้นที่ ที่รวมตัวกันเพื่อทำประโยชน์ ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ด้วยดีมาโดยตลอด อาสาสมัครเหล่านี้เป็นบุคลากรที่สำคัญ ในการผลักดันให้กิจกรรมของโครงการประสบความสำเร็จ เป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าบริษัทสมุทรสาคร พัฒนาเมืองประสบความสำเร็จในการบริหารอาสาสมัคร ตามแนวคิดของการบริหารองค์กรเพื่อสังคม

4. ด้านการบริหารงบประมาณ พบว่า ในการบริหารโครงการใช้งบประมาณจาก บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองในการดำเนินงานหลัก ได้แก่ เงินเดือน และผลตอบแทนพนักงานของบริษัท ค่าใช้จ่ายในสำนักงาน การลงทุนเพื่อให้เกิดรายได้กลับคืนมาใช้ในการบริหารงานของบริษัท แต่ในการทำงานจริงมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ เกิดขึ้นแทบจะทุกกิจกรรม เช่น การปรับปรุงบ้านเก่าและ เป็น “บ้านท่าฉลอม” ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและชุมชน ค่าใช้จ่ายในการรับรองคณะอาจารย์และ นักศึกษาที่มาทำกิจกรรม ค่าใช้จ่ายให้รางวัลในการบริการนักท่องเที่ยว การขนย้ายรถจักรไอน้ำ และ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ไม่อยู่ในงบประมาณของบริษัท ได้รับการสนับสนุนโดยทุนส่วนตัวของผู้บริหาร ทำให้การทำงานเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5.2.2 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มีการนำประเด็นหลักที่มีความสำคัญของการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น ตามแนวคิดการท่องเที่ยว ของ ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์ (2565) ทั้ง 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ความสำคัญต่อเศรษฐกิจ ช่วยสร้างการใช้จ่ายในพื้นที่ 2) ความสำคัญต่อสังคม วัฒนธรรม ก่อให้เกิดความรู้ และสร้างความภูมิใจให้คนในท้องถิ่น 3) ความสำคัญต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ได้นำฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ เริ่มจากการร่วมมือกับสถานศึกษาให้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และศิลปวัฒนธรรม เพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้ และเผยแพร่ให้กับชุมชน ผ่าน การจัดพิมพ์เป็นหนังสือ เอกสารต่างๆ และการจัดกิจกรรมเสวนาเผยแพร่ความรู้ให้กับคนในชุมชน

2. มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้ในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองได้จัดกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย สำหรับคนในชุมชนทุกกลุ่ม โดยไม่ลืมกิจกรรมสำหรับผู้ที่มีรายได้น้อย และมีโอกาสเข้าถึงประโยชน์ของสังคมได้ไม่มากนัก เช่น ผู้ให้บริการสามล้อถีบ จึงส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น

- กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วม เช่น การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น การทำประชาพิจารณ์ในเรื่องต่างๆ

- กิจกรรมเพื่อให้บริการชุมชน เช่น การจัดตั้งบ้านท่าฉลอม เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับคนในชุมชน

- กิจกรรมเพื่อพัฒนาคนในชุมชน เช่น การนำชุมชนไปทัศนศึกษา การจัดอบรมในเรื่องต่างๆ

- กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ เช่น การจัดให้มีการศึกษาและวิจัยในพื้นที่

- กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ เช่น การทำสตรีทอาร์ต การทำสวนนกกีฬา

- กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่า การเก็บขยะ

- การจัดการท่องเที่ยว เช่น การให้บริการรถรางฟรีสำหรับนักท่องเที่ยว การจัดทริปทดลองเพื่อเผยแพร่

3. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การพาอาสาสมัครไปดูงานการท่องเที่ยวในจังหวัดอื่น การจัดเสวนาเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้กับชุมชน และผู้สนใจทั่วไป และการจัดให้ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้ามาอบรมเรื่องต่างๆ เช่น การทำโฮมสเตย์ การเป็นผู้นำเที่ยว โดยจัดกิจกรรมให้กับหลายกลุ่ม เช่น เด็กนักเรียน ผู้ใหญ่ ผู้ให้บริการสามล้อถีบ

4. มีกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน และนักเรียน เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยเฉพาะกับเยาวชน เป็นการวางรากฐานให้เกิดการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

5. ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม เห็นได้จากการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ มีการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ต่างๆ หลายพื้นที่ และส่งผลให้เกิดป่าชายเลนที่มีความร่มรื่นในพื้นที่ เห็นได้จากป่าชายเลนบริเวณริมเขื่อนของสถานีรถไฟบ้านแหลม

จากที่เคยแห้งแล้งปัจจุบันเป็นป่าชายเลนที่มีนกอาศัยอยู่ให้ความร่มรื่นสวยงาม เป็นพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน

6. นำเทคโนโลยี และสื่อต่างๆ มาช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การทำโครงการมัลติมีเดียดิจิทัล เพื่อให้ผู้ที่มาเที่ยวทราบข้อมูลของสถานที่ต่างๆ และการใช้โซเชียลมีเดียต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์

7. มีการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก หลายหน่วยงาน เพื่อให้เข้ามาทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น

- ทำข้อตกลงกับคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยอำนวยความสะดวก และสนับสนุนที่พัก อาหาร เพื่อให้อาจารย์และนักศึกษาเข้ามาศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านมานุษยวิทยา เพื่อจัดทำเป็นองค์ความรู้ และเอกสารที่เป็นประโยชน์ให้กับชุมชน

- ประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และมหาวิทยาลัยรังสิต เข้ามาทำการออกแบบ และทำสตรีทอาร์ต และศิลปะบนฝาผนัง เพื่อความสวยงาม และสร้างความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว

- ประสานงานให้ความร่วมมือร่วมกับสำนักงานโยธาธิการจังหวัดสมุทรสาคร ให้เข้ามาพัฒนาพื้นที่ เช่น เปลี่ยนฝาผนังระบายน้ำ ปรับปรุงถนน

- ขอบทุนสนับสนุนงานวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) เพื่อนำมาทำวิจัย และจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว

- ขอบการสนับสนุนจากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (Depa) ในการสนับสนุนความรู้ด้านเทคโนโลยี และงบประมาณบางส่วนในการทำโครงการมัลติมีเดียดิจิทัล

- สนับสนุนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในการเข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวชุมชนวิถี และได้รับการคัดเลือกให้เป็น 1 ใน 10 พื้นที่

5.2.3 ด้านการท่องเที่ยวชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม สามารถเทียบเคียงได้กับ กลยุทธ์ในการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ของ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือ อพท. ครบทั้ง 5 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การพัฒนาคน 2) การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น 3) การตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน 4) การสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย 5) การประเมินตัวชี้วัด ความสุขของชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยอภิปรายรายละเอียดได้ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอมของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการจัดประชุมรับฟังความเห็นจากคนในชุมชน เป็นกิจกรรมแรกในการเข้ามาดำเนินการ และยังประชุมร่วมกับชุมชนอีกหลายครั้ง มีการจัดประชุมในพื้นที่ย่อยต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่อาศัยในแต่ละชุมชนย่อยได้มี

ส่วนร่วมอย่างทั่วถึง ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป็นการแสดงว่าคนในชุมชนให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงหลัง เป็นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในฐานะผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีเพียงส่วนน้อยที่มีส่วนในการคิดริเริ่ม และลงมือจัดกิจกรรมด้วยตนเอง หากเทียบกับแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในการทำงานอาจต้องมีแนวทางเพิ่มระดับของการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น เพื่อปลูกฝังความรู้สึกว่าเป็นกิจกรรมของชุมชน ไม่ใช่การเข้าร่วมกิจกรรมของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง ซึ่งในอนาคตหากปรับบทบาทเป็นเพียงผู้สนับสนุน อาจจะสร้างการมีส่วนร่วมได้มากขึ้น

2. ด้านการตลาด พบว่า มีการส่งเสริมการตลาดด้วยสื่อต่างๆ นอกเหนือจากการสื่อสารผ่านบุคคล โดยอาศัยความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเอง ยังมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อต่างๆ อย่างครอบคลุม แม้ว่าจะดำเนินการโดยนักพัฒนาโครงการและเจ้าหน้าที่ของบริษัทเอง ไม่ได้มีผู้รับผิดชอบที่มีความเชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการตลาดโดยตรง ที่ผ่านมาสื่อจากภายนอก เช่น รายการทีวี สื่อออนไลน์ต่างๆ มีส่วนช่วยในการสื่อสารการตลาดเป็นอย่างมาก พบว่า คนทั่วไปและผู้ที่มีสนใจสามารถรับรู้ รับทราบความเคลื่อนไหวของการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

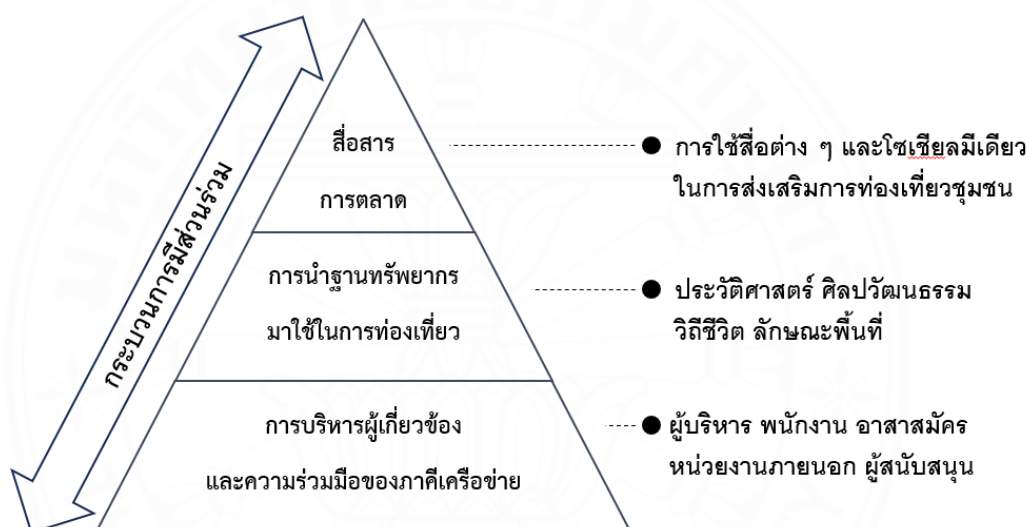
3. ด้านผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากการศึกษาข้อมูล และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง พบว่าชุมชนท่าฉลอมเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ผู้ให้ข้อมูลทุกคนเห็นว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงที่ดีขึ้น กล่าวคือพื้นที่ท่าฉลอมได้รับการพัฒนา ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการทำสตรีทอาร์ต และฟาทอลายกราฟฟิค เป็นการเพิ่มความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว ถ่ายภาพ และจับจ่ายซื้อของในพื้นที่มากขึ้น มีร้านอาหาร ร้านกาแฟ และร้านค้ากลับมาเปิดในพื้นที่เพิ่มขึ้น จากเดิม ส่วนด้านผลกระทบทางลบ เช่น ค่าครองชีพที่สูงขึ้นเนื่องจากการเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว ทรัพยากรในท้องถิ่นลดลง การอพยพย้ายถิ่นและความแออัดในพื้นที่ การทำลายระบบนิเวศน์ ยังไม่พบว่าเกิดขึ้นกับพื้นที่ท่าฉลอมในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ด้านการจราจร แม้ว่าถนนในพื้นที่จะไม่กว้างนัก แต่ก็ไปแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางมาด้วยการข้ามเรือ หรือจอดรถที่วัดแหลม และใช้บริการสามล้อ นักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะสามารถนำรถตู้มาจอดที่ลานจอดรถของวัดแหลมสุวรรณาราม และวัดสุทธิวาตวิไลได้

4. มีการจัดการความรู้ ได้มีการวิจัยและรวบรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอดีต เพื่ออนุรักษ์ และสืบทอดให้คนรุ่นต่อไปได้รับทราบ นอกจากข้อมูลองค์ความรู้ต่างๆ จะเก็บอยู่ในรูปแบบของหนังสือ รายงานวิจัย ผลการวิจัย และเอกสารต่างๆ องค์ความรู้ที่เป็นข้อมูลของท่าฉลอมยังถูกจัดเก็บไว้ในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คลิปในช่องยูทูป การถ่ายทำรายการทางช่องดิจิตอล บันทึกในสื่อโซเชียลมีเดีย ทั้งที่บริษัทสมุทรสาครจัดทำขึ้น และของหน่วยงานต่างๆ

การจัดการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม นำเสนอเป็นแผนภาพเทียบเคียงกับแนวคิดกลยุทธ์เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ได้ดังนี้

ภาพที่ 5.2

กลยุทธ์การท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม ตามแนวคิดกลยุทธ์เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.)

5.2.4 ด้านการถอดบทเรียน พบว่า ในการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีการวัดและรายงานผลการดำเนินงาน เปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่คาดหวังและสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งเป็นไปตาม **แนวคิดการถอดบทเรียน** ทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ได้รับความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม กรณีศึกษาชุมชนท่าฉลอม ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ และข้อเสนอสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ มีดังนี้

1. บทบาทผู้นำ จากผลการศึกษาพบว่า คุณสมบัติ และภาวะผู้นำ ของผู้รับผิดชอบโครงการ มีผลต่อความสำเร็จของโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวท่าฉลอมอย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องการมีเจตนาธรรมเพื่อส่วนร่วม การทุ่มเท มุ่งมั่นในการแก้ปัญหา และความเสียสละส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นด้านเวลา ทรัพย์สิน หรือด้านงบประมาณในการดำเนินงาน ยิ่งไปกว่านั้นคุณสมบัติพิเศษในการหาข้อมูล และศึกษาเรื่องราวต่างๆ ของชุมชนอย่างจริงจัง จนมีความเข้าใจลึกซึ้ง สามารถเป็นผู้แทนชุมชนในการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ให้กับชุมชน และผู้สนใจภายนอกได้ โดยไม่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว ทำให้ชุมชนเป็นที่ยอมรับ และมีผู้สนใจเข้ามาทำสื่อเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง คุณลักษณะดังกล่าวส่งผลดีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนได้เป็นอย่างมาก คุณสมบัติเหล่านี้น่าจะได้รับการถอดบทเรียน และถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ เพื่อปลูกฝังให้คนในชุมชน โดยเฉพาะในเยาวชน เป็นผู้มีทักษะและคุณสมบัติเช่นเดียวกัน น่าจะสามารถสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนได้มากขึ้น และก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาต่อไป

2. การสนับสนุน จากการศึกษาพบว่า มีการให้การสนับสนุนจากผู้บริหาร เช่น การสนับสนุนค่าใช้จ่ายบางส่วนด้วยงบประมาณส่วนตัว การใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการขอการสนับสนุนจากภายนอก ช่วยทำให้กิจกรรมสามารถดำเนินไปอย่างราบรื่น และคล่องตัว อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนดังกล่าวอาจมีข้อจำกัด และผูกติดกับตัวบุคคล ซึ่งอาจเกิดความไม่ยั่งยืน ดังนั้นในระยะยาวควรมีแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง และหาการสนับสนุนได้เอง เช่น การส่งเสริมให้ชุมชนสามารถหารายรับเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมของชุมชนเอง หรือเพิ่มทักษะในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

3. ภาศิเครือข่าย การทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชน เป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ นอกจากจะเป็นการทำให้เกิดองค์ความรู้ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม การได้ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษา เป็นการพัฒนาศักยภาพในชุมชน ให้มีทักษะในการจัดการองค์ความรู้ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการพัฒนาชุมชน จึงเป็นกิจกรรมที่ควรได้รับการจัดอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป นอกจากนี้การที่บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมที่จัดตั้งขึ้นตามแนวคิดของการพัฒนาเมือง และมีเครือข่ายบริษัทพัฒนาเมืองที่ใช้แนวคิดเดียวกันในหลายจังหวัด หากนำข้อได้เปรียบของ การมีพันธมิตรเครือข่ายพัฒนาเมือง มามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการเชิญองค์การเครือข่ายมาสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน น่าจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น

4. องค์ความรู้ชุมชน องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย สำรวจ หรือศึกษาในพื้นที่ นอกจากจะเก็บเป็น หนังสือ รายงาน ผลงานวิจัย หรือเอกสาร ในรูปแบบต่างๆ แล้ว องค์ความรู้เหล่านี้ยังเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ควรหาแนวทางการเผยแพร่องค์ความรู้ให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง เข้าถึงง่าย และเหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม เช่น ควรมีหนังสือหรือสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กในชุมชนเพื่อปลูกฝังความรักและความเข้าใจในท้องถิ่นของตนเอง

5. การมีส่วนร่วมโดยชุมชน การมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน แม้ว่าในปัจจุบันคนในชุมชนท่าฉลอมนับว่ามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวต่างๆ แต่ การส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในระดับที่มากขึ้น โดยสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของที่แท้จริง มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม และดำเนินการโดยคนในชุมชนเอง น่าจะทำให้เกิดความยั่งยืน และเพิ่มความน่าสนใจในการท่องเที่ยวได้อีกมาก

6. การรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน เป็นเรื่องที่บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองให้ความสำคัญ เห็นได้จากการประชุมรับฟังความคิดเห็น หรือการประชุมหารือกับชุมชน เป็นกิจกรรมเริ่มแรกที่บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองจัดขึ้น และจัดอย่างต่อเนื่องหลายครั้งในช่วงแรก และมีน้อยลงในช่วงต่อมา หากยังคงให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องน่าจะเป็นผลดีต่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชน และความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนเอง และยังเป็นช่องทางให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายที่กว้างขวางและเข้มแข็งขึ้นอีกด้วย

7. การสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายคนในชุมชน เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้น แม้ว่าในปัจจุบันตำบลท่าฉลอมแบ่งออกเป็นชุมชนย่อย แต่ผู้นำชุมชนยังไม่มีบทบาทชัดเจนในการทำงานเพื่อชุมชน หากสามารถสร้างความเข้มแข็ง และมีผู้นำที่พร้อมจะนำชุมชนไปสู่แนวทางที่เป็นประโยชน์ จะเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี ผู้ส่งเสริมการท่องเที่ยวอาจจะเป็นแรงเสริมให้เกิดการรวมตัวกัน และสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง ในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต

8. การสื่อสาร พบว่ามีการใช้การสื่อสารเพื่อการตลาดและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และส่งผลดีต่อการท่องเที่ยว ทำให้ท่าฉลอมเป็นพื้นที่ที่มีผู้รู้จักมากขึ้น นักท่องเที่ยวเดินทางมาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ในการพัฒนาการสื่อสารต่อไปน่าจะพิจารณา การสื่อสารที่เน้นความเป็นเอกลักษณ์ สร้างให้เกิดภาพลักษณ์ของชุมชนที่น่าสนใจและโดดเด่น แตกต่างจากที่อื่นอย่างชัดเจน เพื่อให้กลายเป็นจุดขาย และจุดแข็งของชุมชน ที่ยากจะเอาชนะได้ต่อไป

9. การถ่ายทอดความรู้ จากการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินงาน พบว่า ในการทำงานส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ได้ประสบปัญหาต่างๆ และได้มีแนวทางแก้ไข พัฒนาการดำเนินงานจนเกิดผล เช่นในปัจจุบัน การทำงานและการแก้ปัญหาดังกล่าว หากได้รับการบันทึก และถ่ายทอดเป็นความรู้ น่าจะเกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานให้กับชุมชน หรือหน่วยงานอื่น

10. กฎหมาย และระเบียบต่างๆ จากการศึกษากฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกิจการวิสาหกิจเพื่อสังคม พบว่ามีเจตนารมณ์ให้องค์กรวิสาหกิจเพื่อสังคมได้รับประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นด้านการสนับสนุนกิจการโดยภาครัฐ หรือด้านมาตรการภาษี หากบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองพิจารณาหาแนวทาง การนำข้อได้เปรียบจากกฎหมายที่เป็นประโยชน์ มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว อาจจะเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาข้อมูล การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง พบว่ามีมิติต่างๆ ที่น่าสนใจ และแตกต่างจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่นๆ เช่น มิติการบริหารงานองค์กรเพื่อสังคม มิติของบริษัทที่ดำเนินงานตามแนวคิดการพัฒนาเมือง การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยองค์กรเพื่อสังคม และการท่องเที่ยวชุมชนที่ไม่ได้เริ่มจากความต้องการของคนในชุมชนเพียงอย่างเดียว จึงมีประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาเพิ่มเติมในหลายด้านดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ ระหว่างการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ที่เกิดขึ้น โดยความต้องการของชุมชน มีชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม และดำเนินการเอง กับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอก และอาจศึกษาขยายผลไปที่การส่งเสริมโดยหน่วยงานภาครัฐในรูปแบบต่างๆ และการส่งเสริมโดยหน่วยงานรูปแบบอื่นๆ ในเชิงเปรียบเทียบ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน หรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนต่อไป

2. การศึกษาเพิ่มเติมตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม วิสาหกิจเพื่อสังคมกับการดำเนินการที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้วยกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่ออกมาเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมในช่วงที่ผ่านมา ว่าส่งผลต่อสังคมอย่างไร

3. ศึกษาผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และสังคม ในพื้นที่ที่เกิดการรวมตัวกัน ด้วยแนวคิดพัฒนาเมืองอื่นๆ ซึ่งดำเนินการพัฒนาเมืองตามความต้องการ และปัญหาของแต่ละพื้นที่ โดยไม่รอการช่วยเหลือจากภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว

รายการอ้างอิง

หนังสือ

- กนกกานต์ แก้วนุช. (2564). *การจัดการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวภายใต้พลวัตโลก*
Tourism Management and Community Development in dynamic world:
issues, trends and tools.
- เข็มทิศพัฒนาเมือง. (2561). *เครือข่ายกิจการพัฒนาเมืองในปัจจุบัน*. เชียงใหม่: เอส พี พับลิชชิง กรุ๊ป.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2564). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2*
 (พ.ศ. 2560-2564). สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์ (2565). *การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและโรงแรมอย่างยั่งยืน*
Sustainable Tourism and Hotel Resources Management (พิมพ์ครั้งที่ 2).
 สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ เพ็ญศิริ ศรีสำเภา. (2557) *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*
Sustainable Tourism Development (พิมพ์ครั้งที่ 2). ม.ป.พ.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. (2553). *การท่องเที่ยวชุมชนฯ*. โอเดียนสโตร์.
- ภาพร (ศิริอร) ชันธหัตถ์. (2549). *องค์การและการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพฯ
- ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2560). *ย้อนรอย "ท่าฉลอม" เส้นทาง*
วิถีชีวิตชุมชนประมงลุ่มน้ำท่าจีน. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มงคลชัย วิริยะพินิจ. (2560). *องค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้*. สำนักพิมพ์ส่องสยาม.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ กรุงเทพฯ, คณะโบราณคดี, คณาจารย์และนักศึกษาภาควิชา
 มานุษยวิทยา (27 พฤษภาคม-1 มิถุนายน 2561). *โครงการเพิ่มพูนทักษะนักศึกษาด้วย*
การวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยา. ณ ชุมชนท่าฉลอม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬา. (2546). *เอกสารชุดฝึก*
อบรมทางไกล หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. สำนักงานพัฒนา
 การท่องเที่ยวและกีฬา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม*
แห่งชาติฉบับที่สิบสาม. ม.ป.พ.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) อพท. (2563).
คู่มือแนวทางการปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. ม.ป.พ.

- อุทัยทิพย์ เจียวิวรรธน์กุล. (2533). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม*. บริษัท พี.เอ.ลิวิ่ง จำกัด.
- Drucker, Peteter F. (2544). *Management the Non-profit Organization: Principles and Practices*. *การบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไร*. แปลจาก Management the Non-profit Organization: Principles and Practices, โดย มยุรี อนุมานราชชน. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Drucker, Peteter F. (2550). *Classic Drucker สุดยอดปรมาจารย์ด้านบริหารจัดการ*. แปลจาก Classic Drucker, โดย วีรวิธ มาฆะศิริานนท์. เอ็กซ์เปอร์เน็ท

บทความวารสาร

- กรุงเทพธุรกิจ. (1 กุมภาพันธ์ 2566). ธุรกิจ. *หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ*.
- กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล และคณะ. (กันยายน-ธันวาคม 2562). *กิจการเพื่อสังคมเพื่อการพัฒนาสังคม*. *บัณฑิตศึกษาปริทัศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 7(3).
- กิตติศักดิ์ อุตสาหการ และ ญัฐฐา เกิดทรัพย์. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564). *บทวิจารณ์หนังสือองค์การไม่แสวงหาผลกำไร การบริหารจัดการและการพัฒนา*. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 5(2).
- เกวณีน มะลิ. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2557) *กิจการเพื่อสังคมในประเทศไทย*. *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ*, 1(2).
- ญัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(2).
- นพดล เดชประเสริฐ. (มกราคม-มิถุนายน 2560). *การปรับองค์กรสู่วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ยั่งยืน*. *วารสารนักบริหาร*, 37(1).
- นิคม สุวงศ์. (2565). *การถอดบทเรียน: เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้*. *วารสารบัณฑิตสาเกตบริหารคน*, 47-60.
- สุทธดา ชัดติยะ และ ณรงค์ ป้อมหลักทอง. (มกราคม-มิถุนายน 2562). *กิจการเพื่อสังคมกับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน*. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 21(1)

วิทยานิพนธ์

- กรกช เต็มรุ่งเรืองเลิศ. (2561). *ข้อจำกัดทางกฎหมายของมาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม: ศึกษากรณีมาตรการตามพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร ฉบับที่ 621 พ.ศ. 2559*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิติศาสตร์, สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ.
- พชรพร ภูรินทร์. (2561). *การดำเนินงานในรูปแบบบริษัทเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ย่านเมืองเก่ากรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบูร จ.จันทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, ภาควิชาการวางแผนผังเมือง.
- พรสรร วิเชียรประดิษฐ์. (2563). *แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเมืองในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง.
- วชิราภรณ์ สกุดติษฐ์. (2554). *บทบาทของชุมชนในการฟื้นฟูตลาดเก่าท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหวิสาขา).
- สุดธิดา อิทธาภิชัย. (2561). *การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน จังหวัดสมุทรปราการ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วิทยาลัยการจัดการ, สาขาวิชาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์.

เอกสารอื่นๆ

- กวินพัฒน์ เลิศพงษ์มณี. (2565). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. (รายงานการวิจัย), มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, คณะวิทยาการจัดการ.
- กฎกระทรวง กำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564. เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2564. (อตราสาร).
- เข้มทิศชีวิตพัฒนาเมือง ท่าฉลอม สมุทรสาคร (สื่อสิ่งพิมพ์). (2561). *โครงการสังเคราะห์สถานการณ์และชุดความรู้ด้านการพัฒนาเมือง และกระบวนการใช้ข้อมูลเปิดระดับเมืองของประเทศไทย*. (อตราสาร).

- คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ร่วมกับ บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง. (2561). รายงานการสำรวจศึกษาแหล่งศิลปกรรมเมืองสมุทรสาคร: ท่าฉลอม ท่าจีน มหาชัย. สมุทรสาคร. รายงานการวิจัย.
- จันทร์จิรา ปัญจเกียร. (2558). ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. : ปัญหาและความเป็นไปได้ในการปรับใช้. (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, สาขานิติเศรษฐศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ, ชาญชัย พงษ์นาค. (2559). แนวคิดการสร้างธุรกิจกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ในประเทศไทย. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหิดล, วิทยาลัยการจัดการ, การจัดการมหาบัณฑิต.
- ชัยรัตน์ จุสปาโล (2562). แผนงานวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.).
- ประกาศคณะกรรมการกำกับตลาดทุน ที่ ทจ. 1/2563 เรื่อง การยกเว้นการเสนอขายหุ้นของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่เป็นบริษัทจำกัด ที่กระทำการทั่วไปหรือต่อประชาชนในวงกว้าง (ประกาศเมื่อ 10 มกราคม พ.ศ. 2563). (อัครา).
- ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร (ฉบับที่ 38) เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อยกเว้นภาษีอากรสำหรับกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมและบุคคลซึ่งสนับสนุนกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคม. (ประกาศเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2564). (อัครา).
- ประพนธ์ นุชเปี่ยม, ดิเรกธรรม ประทีปพรณรงค์ และ บงกช เจนจรัสสกุล. (2561). วิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย: ข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม. (รายงานการวิจัย). สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2561
- พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 67 ก หน้า 32 (22 พฤษภาคม พ.ศ. 2562)
- ศิริพร ยังธนะ (2559). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนตลาดน้ำตลิ่งชัน. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, หลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต.
- สถาบันวิทยาการตลาดทุน. (ม.ป.ป.). การขับเคลื่อนวิสาหกิจเพื่อสังคม: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. นักศึกษาหลักสูตรผู้บริหารระดับสูง รุ่นที่ 21.
- สุวันชัย แสงสุขเอี่ยม และคณะ. (2562). โครงการการสำรวจและสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวในการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.).

สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558).

สภาปฏิรูปแห่งชาติ วาระปฏิรูปพิเศษ1: วิสาหกิจเพื่อสังคม.

อารักษ์ ทังสมบุญ. (2556). *การศึกษาคุณลักษณะของกิจการเพื่อสังคมในบริบทของประเทศไทย.*

(การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, วิทยาลัยนวัตกรรม,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ภูเก็ตพัฒนาเมือง. (2561). *ภูเก็ตพัฒนาเมือง*. สืบค้นจาก <http://www.pkcd.co.th/>

ขอนแก่นพัฒนาเมือง. (2559). *บริษัท ขอนแก่นพัฒนาเมือง (เคเคทีที) จำกัด*. สืบค้นจาก

<https://www.khonkaenthinktank.com/profile.php>

จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร. (2562). *"ถอดบทเรียน" เครื่องมือทบทวนเพื่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพสูง.*

สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/631838>

ประชาชาติธุรกิจ. (2561). *เศรษฐกิจภูมิภาค*. สืบค้นจาก [https://www.prachachat.net/local-](https://www.prachachat.net/local-economy/news-141262)

[economy/news-141262](https://www.prachachat.net/local-economy/news-141262)

นันทการต์ สมบัติสวัสดิ์. (มกราคม-มิถุนายน 2559). *แนวคิดเรื่องธุรกิจเพื่อสังคมของมุฮัมหมัด ยูनुส.*

วารสารปณิธาน, 12(1). สืบค้นจาก [https://so05.tcithaijo.org/index.php/panidhana/](https://so05.tcithaijo.org/index.php/panidhana/issue/view/11729)
[issue/view/11729](https://so05.tcithaijo.org/index.php/panidhana/issue/view/11729)

บริษัทภูเก็ตพัฒนาเมือง. (2565). *ข้อมูลเกี่ยวกับบริษัท*. สืบค้นจาก

<https://www.prachachat.net/local-economy/news-141262>

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2561). *คุยกับธำปนา บุญประวีตร มือปั้นบริษัทพัฒนาเมืองทั่วไทย.*

สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/local-economy/news-141262>

ภัทรภรณ์ หิรัญวงศ์ และคณะ. (2565). *Smart City มิติใหม่ของการพัฒนาเมือง กรณีศึกษา:*

ขอนแก่นโมเดล. สืบค้นจาก [https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/Regional](https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/RegionalEconomy/EducationPaper/smart_city_KhonKaenModel.pdf)
[Economy/EducationPaper/smart_city_KhonKaenModel.pdf](https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/RegionalEconomy/EducationPaper/smart_city_KhonKaenModel.pdf)

ศูนย์บริหารวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2561). *รายงานการศึกษาลบสมบุนธ์ (Final*

Report) โครงการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise: SE)

สำหรับผู้สูงอายุ. สืบค้นจาก <https://www.dop.go.th/th/know/4/298>

สมุทรสาครพัฒนาเมือง. (2565). *ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสาคร*. สืบค้นจาก

http://www.visitsk.org/?page_id=10749

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม (สวส.). ข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม. สืบค้นจาก <https://www.osep.or.th/>

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ. (2566). อพท. สืบค้นจาก <https://www.dasta.or.th/th>

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). บทความเรื่อง ยุทธศาสตร์การยกระดับการท่องเที่ยวไทยให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน, E-Magazine “TAT Review” การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>

Books

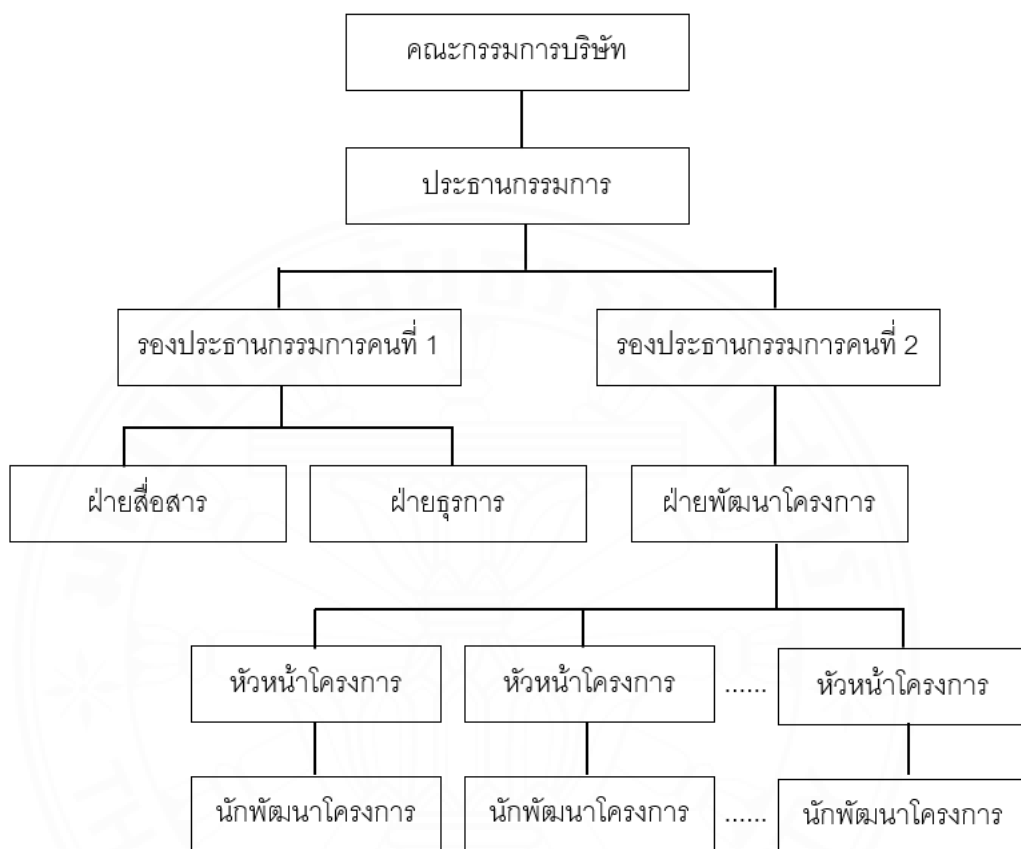
Don, Macdonald. (2018). *Century Skills for Non-Profit Managers: A Practical Guide on Leadership and Management* (21st). New York, USA: BEP Business Expert Press.

Drucker, Peter F., Peter, Drucker on the Profession of Management. (1998). *Harvard Business Review Book*. United States of America.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

โครงสร้างการบริหารงานของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง

ภาคผนวก ข
ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มผู้บริหารบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง

จำนวน 2 คน ได้แก่

ดร.สุวันชัย แสงสุเอี่ยม ประธานกรรมการบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองผู้รับผิดชอบ
โครงการ

คุณสุเทพ ปัญญาสาคร รองประธานกรรมการบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง

2. กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

จำนวน 2 คน ได้แก่

คุณทิพย์สุตา ปานเกษม นักพัฒนาโครงการ บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง
ผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาเมืองผ่านการส่งเสริม
การท่องเที่ยวท่าฉลอม

คุณเบญจวรรณ เทียมศิริ เจ้าหน้าที่ธุรการ บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง

3. กลุ่มคนในชุมชน

จำนวน 5 คน ได้แก่

คุณณรงค์ จารุปราโมทย์ ผู้นำชุมชนอาวุโส คนในท่าฉลอม

คุณปราโมทย์ แสงสุเอี่ยม อาสาสมัคร คนในชุมชนท่าฉลอม

คุณช่อนกลิ่น โผนประสิทธิ์ อาสาสมัคร คนในชุมชนท่าฉลอม

คุณอำไพ โพธิสาร คนในชุมชนท่าฉลอม อาชีพขายอาหาร

คุณพิพนั ทศนสุวรรณ คนในชุมชนท่าฉลอม อาชีพถีบสามล้อ

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์ แบ่งตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น แบบสัมภาษณ์จำนวน 3 ชุด
ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง
2. แบบสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม
3. แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม

แบบสัมภาษณ์แต่ละชุดประกอบด้วยคำถามตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมี
รายละเอียดดังนี้

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง
เรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยวิสาหกิจเพื่อสังคม
กรณีศึกษาตำบลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร

ข้อมูลการสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์	
ตำแหน่ง	
วันที่ให้สัมภาษณ์	เวลา
สถานที่ให้สัมภาษณ์	
ผู้สัมภาษณ์	
ผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์	

การให้ความยินยอมในการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการถอดบทเรียน เพื่อนำประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยวิสาหกิจเพื่อสังคม ถ่ายทอดเป็นบทเรียน และเป็นองค์ความรู้เพื่อการศึกษา และเป็นข้อมูลในการปฏิบัติงาน

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความยินยอมให้ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยอนุญาตให้มีการบันทึกเสียง บันทึกวิดีโอ ถ่ายภาพ และนำข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งชื่อ นามสกุล ลงไว้ในงานวิจัย และบทความต่างๆ รวมทั้งตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 การบริหารองค์กรเพื่อสังคม

การวางแผนและติดตามผล/การบริหารงบประมาณ/การจัดการคน (เจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร ผู้ถือหุ้น)

คำถาม	ข้อสังเกต
1.1 โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอมของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองมีแนวคิดและวัตถุประสงค์อย่างไร	
1.2 มีแผนการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างไร	
1.3 มีการวัด และติดตามผลของการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างไร	
1.4 งบประมาณในการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีแหล่งที่มาอย่างไร และมีการบริหารอย่างไร	
1.5 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการมีใครบ้าง มีการมอบหมายงาน ควบคุม และสร้างแรงจูงใจอย่างไร	
1.6 อาสาสมัครที่ช่วยในกิจกรรมต่างๆ มีใครบ้าง มีการบริหารจัดการอย่างไร	

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลท่าฉลอม และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว/การนำฐานทรัพยากรมาใช้ในการท่องเที่ยว

คำถาม	ข้อสังเกต
2.1 กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่บริษัทดำเนินการ มีกิจกรรมด้านใดบ้าง	
2.2 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปรับปรุงภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อม มีกิจกรรมอะไรบ้าง และได้ ดำเนินการอย่างไร	
2.3 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชน มีกิจกรรมอะไรบ้าง และได้ดำเนินการอย่างไร	
2.4 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมอะไรบ้าง และได้ดำเนินการอย่างไร	
2.5 มีการนำฐานทรัพยากรมาใช้ในการท่องเที่ยวชุมชน อย่างไร	
2.6 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมส่งเสริม การท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง และได้จัดการอย่างไร	

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

การมีส่วนร่วม/การบริหารการตลาด/การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว

คำถาม	ข้อสังเกต
3.1 มีวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างไร	
3.2 ช่วยอธิบายว่าคนในชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดบ้าง อย่างไร	
3.3 มีแนวทางการส่งเสริมการตลาด สำหรับการท่องเที่ยว ชุมชนอย่างไร	
3.4 กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนท่าฉลอม คือกลุ่มใด	
3.5 มีการนำเสนอประสบการณ์ หรือจุดเด่นของชุมชนให้ นักท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง	
3.6 มีวิธีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกทราบ อย่างไรบ้างในปัจจุบัน และในอนาคต	
3.7 การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีผลต่อคุณภาพชีวิตของคน ในชุมชนท่าฉลอมอย่างไรในปัจจุบัน และในอนาคต	
3.8 การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีผลต่อสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนท่าฉลอมอย่างไร ในปัจจุบัน และในอนาคต	

ส่วนที่ 4 การถอดบทเรียน

ความสำเร็จที่คาดหวัง/สิ่งที่เกิดขึ้นจริง/ทำไมจึงแตกต่างกัน/จะอย่างไรให้ดีขึ้น

คำถาม	ข้อสังเกต
4.1 ความสำเร็จที่คาดหวังจากโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอมเป็นอย่างไร	
4.2 สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอมในปัจจุบันเป็นอย่างไร	
4.3 สิ่งที่เกิดขึ้นจริงแตกต่างจากสิ่งที่คาดหวังหรือไม่อย่างไร	
4.4 สาเหตุที่ทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นจริง แตกต่างจากสิ่งที่คาดหวัง	
4.5 จะมีวิธีการปรับปรุงพัฒนาในอนาคตอย่างไร	

ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม
เรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยวิสาหกิจเพื่อสังคม
กรณีศึกษาตำบลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร

ข้อมูลการสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์	
ตำแหน่ง	
วันที่ให้สัมภาษณ์	เวลา
สถานที่ให้สัมภาษณ์	
ผู้สัมภาษณ์	
ผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์	

การให้ความยินยอมในการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการถอดบทเรียน เพื่อนำประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยวิสาหกิจเพื่อสังคม ถ่ายทอดเป็นบทเรียน และเป็นองค์ความรู้เพื่อการศึกษา และเป็นข้อมูลในการปฏิบัติงาน

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความยินยอมให้ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยอนุญาตให้มีการบันทึกเสียง บันทึกวิดีโอ ถ่ายภาพ และนำข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งชื่อ นามสกุล ลงไว้ในงานวิจัย และบทความต่างๆ รวมทั้งตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 การบริหารองค์กรเพื่อสังคม

การวางแผนและติดตามผล/การบริหารงบประมาณ/การจัดการคน (เจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร ผู้ถือหุ้น)

คำถาม	ข้อสังเกต
1.1 โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอมของ บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมืองมีแนวคิดและ วัตถุประสงค์อย่างไร	
1.2 มีแผนการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างไร	
1.3 มีการวัด และติดตามผลของการส่งเสริมการท่องเที่ยว อย่างไร	
1.4 มีการรายงานผลต่อผู้บริหาร และปรับแผน การดำเนินงานอย่างไร	
1.5 มีการบริหารรายรับ รายจ่าย ในโครงการอย่างไร	
1.6 ผู้บริหารบริษัทเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการดำเนิน โครงการอย่างไร	
1.7 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการมีใครบ้าง การกำหนด บทบาทหน้าที่ และประสานงานอย่างไร	
1.8 อาสาสมัครที่ช่วยในกิจกรรมต่างๆ มีใครบ้าง มีการบริหารจัดการอย่างไร	

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลท่าฉลอม และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว/การนำฐานทรัพยากรมาใช้ในการท่องเที่ยว

คำถาม	ข้อสังเกต
2.1 กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่บริษัทดำเนินการ มีกิจกรรมด้านใดบ้าง	
2.2 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปรับปรุงภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อม มีกิจกรรมอะไรบ้าง และได้ ดำเนินการอย่างไร	
2.3 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชน มีกิจกรรมอะไรบ้าง และได้ดำเนินการอย่างไร	
2.4 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมอะไรบ้าง และได้ดำเนินการอย่างไร	
2.5 มีการนำฐานทรัพยากรมาใช้ในการท่องเที่ยวชุมชน อย่างไร	
2.6 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมส่งเสริม การท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง และได้จัดการอย่างไร	

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

การมีส่วนร่วม/การบริหารการตลาด/การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว

คำถาม	ข้อสังเกต
3.1 มีวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างไร	
3.2 ช่วยอธิบายว่าคนในชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดบ้าง อย่างไร	
3.3 มีแนวทางการส่งเสริมการตลาด สำหรับการท่องเที่ยว ชุมชนอย่างไร	
3.4 กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนท่าฉลอม คือกลุ่มใด	
3.5 มีการนำเสนอประสบการณ์ หรือจุดเด่นของชุมชนให้ นักท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง	
3.6 มีวิธีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกทราบ อย่างไรบ้าง มีผลอย่างไร	
3.7 การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีผลต่อคุณภาพชีวิตของคน ในชุมชนท่าฉลอมอย่างไรในปัจจุบัน และในอนาคต	
3.8 การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีผลต่อสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนท่าฉลอมอย่างไร ในปัจจุบัน และในอนาคต	

ส่วนที่ 4 การถอดบทเรียน

ความสำเร็จที่คาดหวัง/สิ่งที่เกิดขึ้นจริง/ทำไมจึงแตกต่างกัน/จะอย่างไรให้ดีขึ้น

คำถาม	ข้อสังเกต
4.1 ความสำเร็จที่คาดหวังจากโครงการส่งเสริม การท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอมเป็นอย่างไร	
4.2 สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ท่าฉลอมในปัจจุบันเป็นอย่างไร	
4.3 สิ่งที่เกิดขึ้นจริงแตกต่างจากสิ่งที่คาดหวังหรือไม่ อย่างไร	
4.4 สาเหตุที่ทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นจริง แตกต่างจากสิ่งที่ คาดหวัง	
4.5 จะมีวิธีการปรับปรุงพัฒนาในอนาคตอย่างไร	

ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม
เรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยวิสาหกิจเพื่อสังคม
กรณีศึกษาตำบลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร

ข้อมูลการสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์	
ตำแหน่ง	
วันที่ให้สัมภาษณ์	เวลา
สถานที่ให้สัมภาษณ์	
ผู้สัมภาษณ์	
ผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์	

การให้ความยินยอมในการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการถอดบทเรียน เพื่อนำประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยวิสาหกิจเพื่อสังคม ถ่ายทอดเป็นบทเรียน และเป็นองค์ความรู้เพื่อการศึกษา และเป็นข้อมูลในการปฏิบัติงาน

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความยินยอมให้ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยอนุญาตให้มีการบันทึกเสียง บันทึกวิดีโอ ถ่ายภาพ และนำข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งชื่อ นามสกุล ลงไว้ในงานวิจัย และบทความต่างๆ รวมทั้งตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 การบริหารองค์กรเพื่อสังคม

ความสัมพันธ์กับโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในฐานะอาสาสมัคร หรือคนในชุมชน

คำถาม	ข้อสังเกต
1.1 มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวชุมชน และบริษัท สมุทรสาครพัฒนาเมืองอย่างไร	
1.2 มีความเห็นอย่างไรต่อการเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยว ชุมชนท่าฉลอม	

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลท่าฉลอม และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

ความคิดเห็นต่อกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว/การนำฐานทรัพยากรมาใช้เพื่อการท่องเที่ยว

คำถาม	ข้อสังเกต
2.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนที่ทราบมีด้านใดกิจกรรม ใดบ้าง	
2.2 กิจกรรมที่เข้าร่วมคืออะไร มีบทบาทอย่างไร	
2.3 จุดเด่น หรือความภูมิใจเกี่ยวกับพื้นที่ท่าฉลอมมี อะไรบ้าง	
2.4 ฐานทรัพยากร หรือจุดเด่นด้านใดของท่าฉลอม ที่ได้ นำมาใช้ในการท่องเที่ยวชุมชน	
2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการ ท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง และได้จัดการอย่างไร	

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

การมีส่วนร่วม/ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

คำถาม	ข้อสังเกต
3.1 คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวชุมชนอย่างไร	
3.2 ช่วยอธิบายว่าคนในชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดบ้าง อย่างไร	
3.3 รับทราบข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน อย่างไร	
3.4 นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนทำหลอมคือ กลุ่มใด	
3.5 มีการนำเสนอประสบการณ์ หรือจุดเด่นของชุมชนให้ นักท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง	
3.6 มีวิธีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกทราบ อย่างไรบ้าง มีผลอย่างไร	
3.7 การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีผลต่อคุณภาพชีวิตของ คนในชุมชนทำหลอมอย่างไรในปัจจุบัน และในอนาคต	
3.8 การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีผลต่อสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนทำหลอมอย่างไร ในปัจจุบัน และในอนาคต	

ส่วนที่ 4 การถอดบทเรียน

สิ่งที่คาดหวัง และการปรับปรุงพัฒนาในอนาคต

คำถาม	ข้อสังเกต
4.1 สิ่งที่คุณคาดหวังให้เกิดขึ้นในชุมชนเป็นอย่างไร	
4.2 ความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนคืออะไร	
4.3 ต้องการให้มีการปรับปรุงและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างไรในปัจจุบันและอนาคต	

ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

ภาพกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง

ภาพกิจกรรมการประกวดภาพวาด “ท่าฉลอมที่ฉันรัก”

27 พฤศจิกายน 2560

ภาพกิจกรรม “Big Cleaning” สถานีรถไฟบ้านแหลม
2 ธันวาคม 2560

ภาพกิจกรรมทาสีสันนกกีฬา โรงเรียนเทศบาลวัดแหลมสุวรรณาราม

6 มกราคม 2561

ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ทำกิจกรรมร่วมกับชาวท่าฉลอม

27 พฤษภาคม 2561

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน

31 พฤษภาคม 2561

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ร่วมจัดเก็บเอกสารเก่าที่วัดแหลมสุวรรณาราม

13 กรกฎาคม 2561

กิจกรรมปลูกป่าชายเลน บริเวณริมแม่น้ำหน้าสถานีบ้านแหลม
10 สิงหาคม 2561

กิจกรรม Design Thinking ที่บ้านท่าฉลอม
12 กันยายน 2561

กิจกรรมเก็บขยะ บริเวณริมเขื่อนสถานีบ้านแหลม

14 มกราคม 2562

การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ

21 มกราคม 2562

กิจกรรมพาคนในชุมชนทัศนศึกษาที่เกาะเกิด จังหวัดอยุธยา
23-24 มกราคม 2562

การประชุมเพื่อสรุปผลการทัศนศึกษา

31 มกราคม 2562

การอบรมผู้ให้บริการสามล้อถีบ

21 กุมภาพันธ์ 2562

การอบรมความรู้ในการทำโฮมสเตย์จากกรมส่งเสริมการท่องเที่ยว
22 กุมภาพันธ์ 2562

การอบรมการเป็นผู้นำเที่ยวให้กับคนในชุมชน
28 กุมภาพันธ์ 2562

จัดทริปทดลองเพื่อผู้สูงอายุ
26 มีนาคม 2562

คนในชุมชนร่วมกันจัดเตรียมพื้นที่ในการทำ Street Art

21 พฤษภาคม 2562

นิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วาดภาพ Street Art
30 พฤษภาคม ถึง 2 มิถุนายน 2562

จัดงานรำลึกการเริ่มเดินรถไฟสายบ้านแหลม-แม่กลอง
12 กรกฎาคม 2562

งานเสวนาเรื่อง “ท่าจีน-ท่าฉลอม”

20 สิงหาคม 2562

กิจกรรมปลูกป่าชายเลน บริเวณหน้าวัดแหลมสุวรรณาราม

30 สิงหาคม 2562

การอบรมผู้เข้าร่วมโครงการกับ Depa
6 กันยายน 2562

การอบรมวิธีใช้ QR Code ให้คนในชุมชน
22 กุมภาพันธ์ 2563

งานลงนามความร่วมมือจัดทำภาพ Street Art ร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณ
ทหารลาดกระบัง และมหาวิทยาลัยรังสิต 9 มกราคม 2563

คนในชุมชนร่วมกันเลือกภาพเพื่อทำ Street Art
17 กุมภาพันธ์ 2563

งานเปิดตัวโครงการมัคคุเทศก์ดิจิทัล

5 มีนาคม 2563

งานทำฉลอม Art Festival

14 มีนาคม 2563

งานแถลงข่าว การจัดงานวันท้องถิ่นไทย ที่บ้านท่าแลอม
6 มีนาคม 2563

กิจกรรมปลูกต้นไม้บริเวณริมเขื่อนหน้าบ้านท่าฉลอม
4 ธันวาคม 2563

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สด็จท่าฉลอมเป็นการส่วนพระองค์
7 กรกฎาคม 2563

ร่วมงาน Hidden Price Hidden Place ที่ The Market
2 พฤศจิกายน 2565

งานทำถลอมนิเวศร่วมรื้อด้วยพลังอาสา
8 ธันวาคม 2565

การอบรมมัคคุเทศก์น้อย ร่วมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
24 พฤษภาคม 2566

